

LANDSKAPS
ARKEOLOGERNA

KULTURMILJÖVETARE OCH KUNSKAPSFÖRMEDLARE
I RIKSTÄCKANDE SAMVERKAN
www.landskapsarkeologerna.se

Rapport 2014:19

Red. Lennart Klang
& Ola Nilsson

Fördjupad kultur- och fornlämningsinventering inom västra Åsnenområdet

**Almundsryds, Kalvsviks, Skatelövs, Västra Torsås
och Urshults socknar, Alvesta, Tingsryds och Växjö
kommuner, Kronobergs län**

Omslagsbild: På väg upp ur djupet eller på väg att döljas däri? Åsnens betydelse för befolkningen i västra Åsnenområdet har varit stor, såväl ur kommunikativ, som ur ekonomisk synvinkel. Foto: Gerhard Flink 2014.

Innehåll

SAMMANFATTNING	6
INLEDNING	8
BAKGRUND	8
SYFTE	8
GENOMFÖRANDE	10
FORNLÄMNINGSMILJÖ	15
NATURGEOGRAFISKA FÖRUTSÄTTNINGAR	17
KULTURHISTORISK BAKGRUND	18
TIDIGARE REGISTRERADE FORNMINNEN	21
NYUPPTÄCKTA FORNMINNEN	26
SAMMANHÅLLNA KULTURHISTORISKA MILJÖER	32
AGNÄS	34
SÖDRA ASPÖ – SIRKÖNÄS – STOMMARE	35
BERGÖN	36
GAMLA HULEVIK	37
MJÖLKENABBEN	38
MOBERGSTORPET	39
SUNDSLÄTT	40
VRIGSTAD	41
FORNLÄMNINGSSITUATIONEN INOM OMRÅDET I RELATION TILL ETT REGIONALT OCH NATIONELLT KUNSKAPSLÄGE	42
RÖJNINGSRÖSEOMRÅDEN OCH DET AGRARHISTORISKA KUNSKAPSLÄGET	42
FORNLÄMNINGARNA OCH BEBYGGELSEUTVECKLINGEN	45
ÅSNEN OCH OMVÄRLDEN	49
KULTURGEOGRAFISK ANALYS	50
KULTURLANDSKAPS-, BEBYGGELSE- OCH BYHISTORIK FRÅN MEDELTID TILL IDAG	50
BEBYGGELSEUTVECKLINGEN SEDAN MEDELTID	55
10 ÄMNESOMRÅDEN AV KULTURHISTORISKT VÄRDE	56
SKOGENS RÖJNINGSRÖSEN	57
ÅKERMARK OCH RÖJNINGSRÖSEN	58
RÖJNINGSRÖSEN OCH TORPBEBYGGELSE	59
STENÅLDERNS BOPLATSER	60
FÖRHISTORISKA GRAVAR	61
PLATSER MED FOLKTRO	63
SKOGSBRUKSLÄMNINGAR	65
SMÅINDUSTRIELL VERKSAMHET	66
FÅNGST OCH FISKE	67
KRIG OCH FÖRSVAR	68
REFERENSER	69
FÖRKORTNINGAR	73
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	74
BILAGA 1. FORNMINNESOBJEKT I INVENTERINGSOMRÅDET	BILAGA 1 SID 1
ALMUNDSRYDS SOCKEN	BILAGA 1 SID 2
KALVSVIKS SOCKEN	BILAGA 1 SID 6
SKATELÖVS SOCKEN	BILAGA 1 SID 9
URSHULTS SOCKEN	BILAGA 1 SID 20
VÄSTRA TORSÅS SOCKEN	BILAGA 1 SID 31

BILAGA 2. FOTODOKUMENTATION..... BILAGA 2 SID 1

ALMUNDSRYDS SOCKEN	BILAGA 2 SID 1
KALVSVIKS SOCKEN	BILAGA 2 SID 2
SKATELÖVS SOCKEN.....	BILAGA 2 SID 3
URSHULTS SOCKEN.....	BILAGA 2 SID 5
VÄSTRA TORSÅS SOCKEN.....	BILAGA 2 SID 6

FIGURER

OMSLAGSBILD. FOTO: ÅSNEN.....	1
FIGUR 1. ORIENTERINGSKARTA.....	7
FIGUR 2. KARTA ÖVER INVENTERINGSOMRÅDET.....	9
FIGUR 3. KARTA ÖVER INVENTERINGSOMRÅDET MED ÖAR UNDANTAGNA FRÅN LANDSTIGNING.....	14
FIGUR 4. ARKEOLOGISKA TIDSPERIODER.....	16
FIGUR 5. FOTO: BLOCKIG MORÄN PÅ JULÖ.....	17
FIGUR 6. KARTA ÖVER TIDIGARE REGISTRERADE FORNMINNEN I INVENTERINGSOMRÅDET.....	22
FIGUR 7. KARTA ÖVER GENOM UTREDNINGEN NYUPPTÄCKTA FORNMINNEN.....	27
FIGUR 8. KARTA ÖVER FÖRESLAGNA SAMMANHÅLLNA KULTURHISTORISKA MILJÖER SAMT RIKSINTRESSE- OMRÅDEN FÖR KULTURMILJÖVÄRDEN I INVENTERINGSOMRÅDET.....	33
FIGUR 9. FOTO: AGNÄS TOMT MED NUVARANDE BEBYGGELSE.....	34
FIGUR 10. FOTO: GRAVRÖSET RAÄ ALMUNDSRYD 387:1.....	35
FIGUR 11. FOTO: DEL AV KULTURLANDSKAPET PÅ BERGÖN.....	36
FIGUR 12. FOTO: DELAR AV DET ÄLDRE ODLINGS- OCH RÖJNINGSRÖSELANDSKAPET RAÄ VÄSTRA TORSÅS 318:1.....	37
FIGUR 13. FOTO: RESTERNA AV ETT BRÄNNVINSBRÄNNERI.....	38
FIGUR 14. FOTO: RESTER EFTER EN ÄNGSLADA VID MOBERGSTORPET, RAÄ SKATELÖV 464.....	39
FIGUR 15. FOTO: STENBROTTET RAÄ URSHULT 682.....	40
FIGUR 16. FOTO: RÖJNINGSRÖSEN, RAÄ ALMUNDSRYD 533.....	41
FIGUR 17. STORSKIFTERS KARTA ÖVER TVETARYD.....	52
FIGUR 18. LANTMÄTERIAKT ÖVER AGNÄS.....	53
FIGUR 19. STORSKIFTESKARTA ÖVER TORSATORP.....	54
FIGUR 20. FOTO: RÖJNINGSRÖSEN INOM RAÄ URSHULT 293:1.....	57
FIGUR 21. FOTO: RÖJNINGSRÖSEN INOM RAÄ SKATELÖV 499.....	58
FIGUR 22. FOTO: YNGRE RÖJNINGSRÖSEN, RAÄ SKATELÖV 458.....	59
FIGUR 23. FOTO: ÄNGSFRUKTSODLING.....	60
FIGUR 24. FOTO: HÄLLKISTAN VID DALA PÅ SÖDRA SIRKÖ.....	62
FIGUR 25. FOTO: ”DOPSTENEN” ELLER ”NÄCKENS BADKAR”.....	64
FIGUR 26. FOTO: ”NAPPGRANEN”.....	64
FIGUR 27. FOTO: TJÄRRÄNNA, RAÄ ALMUNDSRYD 530.....	65
FIGUR 28. FOTO: HALV KVARNSTEN VID VÄDERKVARNSPLATSEN PÅ BERGÖN.....	66
FIGUR 29. FOTO: NYANLAGD VASE VID GETNÖN.....	67
FIGUR 30. FOTO: STENVALL VID URSHULTS FORNBORG.....	68
FIGUR I. KARTA ÖVER FORNMINNEN I INVENTERINGSOMRÅDET.....	BILAGA 1 SID 1
FIGUR II. KARTA ÖVER FORNMINNEN I ALMUNDSRYDS SN INOM INVENTERINGSOMRÅDET.....	BILAGA 1 SID 5
FIGUR III. KARTA ÖVER FORNMINNEN I KALVSVIKS SN INOM INVENTERINGSOMRÅDET.....	BILAGA 1 SID 8
FIGUR IV. KARTA ÖVER FORNMINNEN I SKATELÖVS SN INOM INVENTERINGSOMRÅDET.....	BILAGA 1 SID 18
FIGUR V. DETALJ UR FIGUR IV.....	BILAGA 1 SID 19
FIGUR VI. KARTA ÖVER FORNMINNEN I VÄSTRA DELEN AV URSHULTS SN INOM INVENTERINGSOMRÅDET	BILAGA 1 SID 29
FIGUR VII. KARTA ÖVER FORNMINNEN I ÖSTRA DELEN AV URSHULTS SN INOM INVENTERINGSOMRÅDET	BILAGA 1 SID 30
FIGUR VIII. KARTA ÖVER FORNMINNEN I NORRA DELEN AV VÄSTRA TORSÅS SN INOM UTREDNINGSMRÅDET	BILAGA 1 SID 34

FIGUR IX. KARTA ÖVER FORNMINNEN I SÖDRA DELEN AV VÄSTRA TORSÅS SN INOM UTREDNINGSOMRÅDET
.....BILAGA 1 SID 35

TABELLER

TABELL 1. TIDIGARE REGISTRERADE FORNMINNEN I ALMUNDSRYDS SN INOM INVENTERINGSOMRÅDET.....	23
TABELL 2. TIDIGARE REGISTRERADE FORNMINNEN I KALVSVIKS SN INOM INVENTERINGSOMRÅDET.....	23
TABELL 3. TIDIGARE REGISTRERADE FORNMINNEN I SKATELÖVS SN INOM INVENTERINGSOMRÅDET.....	23
TABELL 4. TIDIGARE REGISTRERADE FORNMINNEN I URSHULTS SN INOM INVENTERINGSOMRÅDET.....	24
TABELL 5. TIDIGARE REGISTRERADE FORNMINNEN I VÄSTRA TORSÅS SN INOM INVENTERINGSOMRÅDET.....	25
TABELL 6. NYUPPTÄCKTA FORNMINNEN I ALMUNDSRYDS SN.....	26
TABELL 7. NYUPPTÄCKTA FORNMINNEN I KALVSVIKS SN.....	28
TABELL 8. NYUPPTÄCKTA FORNMINNEN I SKATELÖVS SN.....	28
TABELL 9. NYUPPTÄCKTA FORNMINNEN I URSHULTS SN.....	30
TABELL 10. NYUPPTÄCKTA FORNMINNEN I VÄSTRA TORSÅS SN.....	31
TABELL I. FORNMINNEN I ALMUNDSRYDS SN INOM INVENTERINGSOMRÅDET.....	BILAGA 1 SID 2
TABELL II. FORNMINNEN I KALVSVIKS SN INOM INVENTERINGSOMRÅDET.....	BILAGA 1 SID 6
TABELL III. FORNMINNEN I SKATELÖVS SN INOM INVENTERINGSOMRÅDET.....	BILAGA 1 SID 9
TABELL IV. FORNMINNEN I URSHULTS SN INOM INVENTERINGSOMRÅDET.....	BILAGA 1 SID 20
TABELL V. FORNMINNEN I VÄSTRA TORSÅS SN INOM INVENTERINGSOMRÅDET.....	BILAGA 1 SID 31

FOTODOKUMENTATION

FOTOLISTA 1. MILJÖBILDER FRÅN INVENTERINGSOMRÅDET.....	BILAGA 2 SID 1
FOTOLISTA 2. FOTODOKUMENTATION FRÅN ALMUNDSRYD SN.....	BILAGA 2 SID 1
FOTOLISTA 3. FOTODOKUMENTATION FRÅN KALVSVIK SN.....	BILAGA 2 SID 2
FOTOLISTA 4. FOTODOKUMENTATION FRÅN SKATELÖV SN.....	BILAGA 2 SID 3
FOTOLISTA 5. FOTODOKUMENTATION FRÅN URSHULT SN.....	BILAGA 2 SID 5
FOTOLISTA 6. FOTODOKUMENTATION FRÅN VÄSTRA TORSÅS SN.....	BILAGA 2 SID 6

Sammanfattning

Inför den planerade nya nationalparken vid Åsnen beslutade Länsstyrelsen att en fördjupad kultur- och fornlämningsinventering skulle genomföras inom västra Åsnenområdet i Kronobergs län. Uppdraget utfördes september - november 2014 i samverkan mellan de företag som ingår i konsultgruppen Landskapsarkeologerna.

Inventeringsområdet är beläget ca 3 mil söder om Alvesta och Växjö samt ca 2,5 mil nordväst om Tingsryd och omfattar ca 26 km². De socknar som berörs är Skatelöv och Västra Torsås i Alvesta kommun, Kalvsvik i Växjö kommun samt Almundsryd och Urshult i Tingsryds kommun.

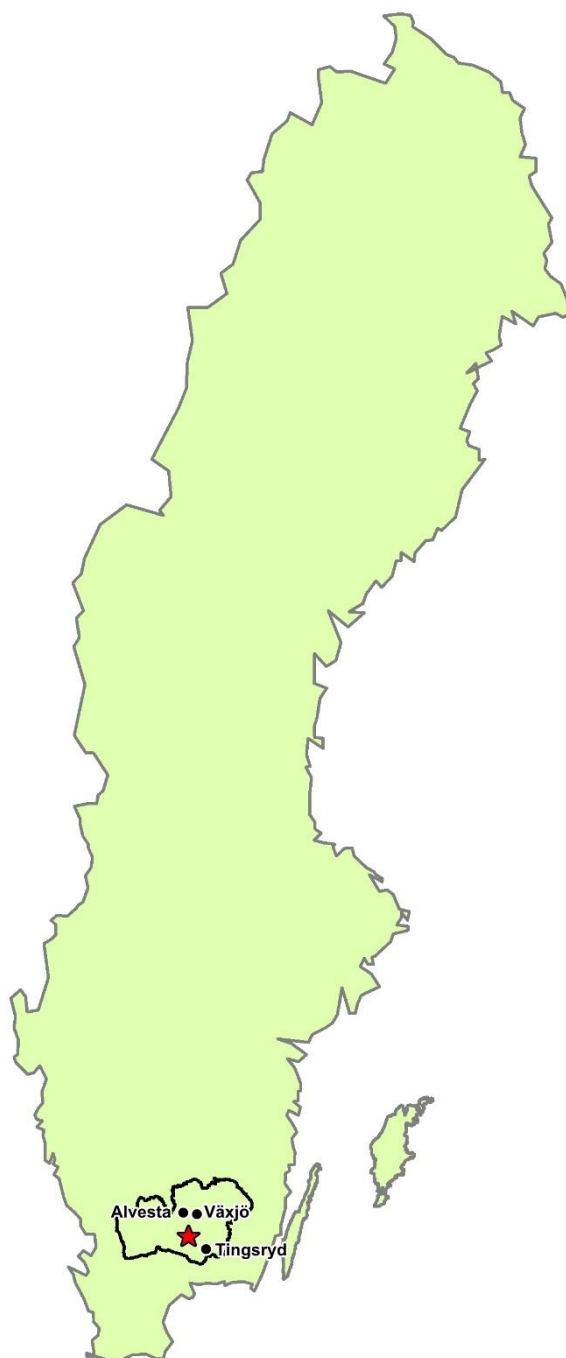
Syftet med uppdraget var att i form av en rapport med inventeringens resultat ge en grund för länsstyrelsens fortsatta informationsarbete inom västra Åsnenområdet och ge förslag på kulturhistorisk information för den planerade nationalparken.

Den fördjupade kultur- och fornminnesinventeringen bestod av en s.k. byråinventering och ett fältarbete. Förutom vetenskaplig litteratur och sedvanliga arkivgenomgångar har även genomgångar gjorts av relevanta kulturmiljöprogram. Fördjupande kontakter har tagits med ortsbor, främst inom de berörda hembygdsföreningarna. I fältarbetet har samtliga tidigare kända fornminneslokaler enligt FMIS gått igenom med platsledarkompetens liksom rekognosceringen efter tidigare ej registrerade fornminnen inom en betydligt bättre täckningsgrad än vad som tillämpades vid tidigare fornminnesinventeringar i området. Alla öar i inventeringsområdet har bedömts arkeologiskt. Bebyggelsen och landskapet i området har studerats inom ramen för en kulturgeografisk analys. Fokus i uppdraget har legat på *fornminnen*, dvs. *fornlämningar* och *andra kulturlämningar*. Inga enskilda byggnader har bedömts, men bebyggelsens karaktär har studerats översiktligt.

Sedan tidigare fanns 90 lokaler förtecknade i FMIS. Vid inventeringen registrerades 133 nya. Samtliga lokaler har levererats via FMIS registreringsklient i samband med fältarbetets avslut. Fornminnessituationen i västra Åsnenområdet kännetecknas av två förhållanden. Det ena är att ca 10 000 röjningsrösen i fossil åkermark förekommer i skogarna och i anslutning till befintliga åkrar. Det andra är att ett 30-tal andra fornminnestyper förekommer på några få platser, bl.a. stenåldersboplatser, förhistoriska gravar, bebyggelse lämningar, fångstgropar, kolbottnar, färdvägar, naturbildningar med tradition, minnesmärken/minnesstenar, stembrott, bläckningar, kvarnar, linbastur, en fornborg, en tjärränna, en stenvalvsbro, en härd och en skåre. Fornlämningssituationen inom området har också analyserats utifrån det regionala och nationella kunskapsläget.

Genom utredningen var det möjligt att utvärdera kulturhistoriska miljöer som utifrån främst fornlämningsituationen bedömdes som sevärd och lämpliga att utveckla till besöksmål i anslutning till den planerade nationalparken. Utvärderingens kriterier har varit att besökarna i miljöerna ska kunna se de fornlämningsstyper som karaktäriserar området och är viktiga för att förstå den kulturhistoriska utvecklingen. I miljöerna ska man även se exempel på den karaktäristiska bebyggelsen och anknytningen till Åsnen. Sammanlagt utvärderades åtta miljöer – *Agnäs*, *Södra Aspö-Sirkönäs-Stommare*, *Bergön*, *Gamla Hulevik*, *Mjölkenabben*, *Mobergstorpet*, *Sundslätt* och *Vrigstad* – som alla kan nås sjövägen och flertalet även från landsvägar.

Dessutom presenteras tio ämnesområden som bedöms lämpliga för besökare att ta del av för att tillägna sig kulturhistoriska värden i västra Åsnenområdet. Dessa är *Skogens röjningsrösen, Åkermark och röjningsrösen, Röjningsrösen och torpbebyggelse, Stenålderns boplatser, Förhistoriska gravar, Platser med folktro, Skogsbrukslämningar, Småindustriell verksamhet, Fångst och fiske* samt *Krig och försvar*. Ämnesområdena har alla ett antikvariskt värde samtidigt som de kan presenteras ur ett barn- och mångfaldsperspektiv, som öppnar för mer konkreta publika åtgärder.

Figur 1. Orienteringskarta med Kronobergs län samt Alvesta, Växjö och Tingsryd markerade. Inventeringsområdet är markerat med röd stjärna. Karta: Lena Berg Nilsson 2014

Inledning

Bakgrund

Inför den planerade nya nationalparken vid Åsnen beslutade Länsstyrelsen att en fördjupad kultur- och fornlämningsinventering skulle genomföras inom västra Åsnenområdet i Kronobergs län.

Uppdraget utfördes under september till november 2014 i samverkan mellan samtliga av de i konsultgruppen Landskapsarkeologerna ingående företagen, dvs. ArcMontana (Lena Berg Nilsson och Ola Nilsson), Kulturmark Sune Jönsson (Sune Jönsson), LK Konsult (Lennart Klang), R-Info Kultur (Gerhard Flink och Ingela Norlin) samt Windelhed Geografi (Bengt Windelhed). Projektledare, ombud och övergripande kvalitetsansvarig har varit Lennart Klang, biträdande projektledare har varit Ola Nilsson.

Fältarbetet utfördes av Gerhard Flink, Sune Jönsson, Lennart Klang, Ola Nilsson och Ingela Norlin. Granskning av lokaler har utförts av Gerhard Flink, Sune Jönsson och Lennart Klang, vilka är av Riksantikvarieämbetet godkända granskare. Det kulturgeografiska underlaget har tagits fram av Bengt Windelhed. Lena Berg Nilsson har varit GIS-ansvarig samt gjort kartbearbetningar. Samtliga har deltagit i rapportarbetet och rapportansvarig var Ola Nilsson.

Registrering med kvalitetssäkring via FMIS registreringsklient genomfördes av Sune Jönsson.

Inventeringsområdet

Västra Åsnenområdet (inventeringsområdet) är beläget ca 3 mil S om Alvesta och Växjö samt ca 2,5 mil NV om Tingsryd, se figur 1. Landarealen är ca 26 km², se figur 2. De socknar som berörs, se figur 3, är Skatelöv och Västra Torsås (i Alvesta kommun), Kalvsvik (i Växjö kommun) samt Almundsryd och Urshult (i Tingsryds kommun).

Läsanvisning

Rapporten innehåller en hel del facktermer som följer terminologin i Riksantikvarieämbetets (RAÄ:s) nationella Fornminnesinformationssystem (FMIS). Detta är uppbyggt sockenvis. Hänvisningar dit görs med löpnummer för avsedd lokal (t.ex. RAÄ Almundsryd 533). Lokalerna i inventeringsområdet beskrivs och markeras på kartor i denna rapport (bilaga 1). Samma information är sökbar på RAÄ:s hemsida Fornsök, där även utökad information finns om bl.a. koordinater. För terminologin kring arkeologiska tidsperioder, se figur 4.

Syfte

Syftet med uppdraget var att i form av en rapport med inventeringens resultat ge en grund för Länsstyrelsens fortsatta informationsarbete inom området.

Rapporten ska också innehålla förslag om kulturhistorisk information för den planerade nationalparken.

Figur 2. Inventeringsområdet motsvarar utredningsområdet (här markerat med röd begränsningslinje). Karta från Länsstyrelsen i Kronobergs län (Ärendenr 435-3443-14, Förfrågningsunderlag 2014-07-25, Bilaga 1).
© Länsstyrelsen.

Genomförande

Enligt Länsstyrelsens uppdragsbeskrivning ska den fördjupade kultur- och fornlämningsinventeringen bestå av en s.k. byråinventering och ett fältarbete. För uppdraget som helhet ska ambitionsnivån vara hög. Uppdraget är inte initierat enligt kulturmiljölagens 2 kap 11 § eftersom exploatering inte är aktuell, men det vetenskapliga arbetet ska ha samma kvalitetskrav som inom ett uppdragsarkeologiskt ärende, där det är jämförbart.

Den höga ambitionsnivån innebär att vetenskaplig litteratur och sedvanliga arkivgenomgångar såsom vid arkeologiska utredningar har kompletterats med rapportgenomgångar av relevanta kulturmiljöprogram samt fördjupade kontakter med ortsbor, främst inom hembygdsföreningar.

I fältarbetet har fördjupningen och den höga ambitionsnivån inneburit att samtliga tidigare kända fornminneslokaler enligt FMIS nu har gått igenom med platsledarkompetens, att rekognoscering efter tidigare ej registrerade fornminnen har gjorts med platsledarkompetens inom betydligt bättre täckningsgrad än vad som tillämpades vid fornminnesinventeringen 1995-2000 i länet, att alla öar i inventeringsområdet har bedömts arkeologiskt samt att bebyggelsen och landskapet i området har studerats inom ramen för en kulturgeografisk analys.

Med platsledarkompetens menas att beskrivningar och bedömningar för samtliga fornminneslokaler är kvalitetssäkrade av en av Riksantikvarieämbetet godkänd granskare. Arkeologisk bedömning av alla öar innebär att samtliga har besiktigats från båt och att ett urval öar utifrån besiktningen valdes ut för terrängrekognoscering (se vidare nedan).

Inventeringen av öarna genomfördes i samarbete med Skogsstyrelsen, som genom Tillsyn Åsnen tillhandahöll båt och förare med mycket god kännedom om inventeringsområdet. Detta samarbete var tidseffektivt och innebar högre ambitionsnivå för inventeringsarbetet jämfört med om detta samarbete inte hade genomförts.

Fokus i uppdraget har leget på *fornminnen*, d.v.s. *fornlämningar* och *andra kulturlämningar*. Inga enskilda byggnader har bedömts, men bebyggelsens karaktär har studerats översiktligt genom historiska kartor och som delar i kulturhistoriskt intressanta miljöer.

I rapporteringsarbetet har samtliga fornminneslokaler levererats till FMIS via FMIS registreringsklient. Det innebär att samtliga lokaler infördes i FMIS i samband med fältarbetets avslutning och fanns således lätt tillgängliga för fortsatt antikvarisk hantering redan innan denna rapport var klar.

Byråinventeringen

Byråinventeringen inför fältarbetet bestod av en genomgång och bedömning av uppgifter i FMIS, Skog & Historias databas (Skogens pärlor), Lantmäteriets söktjänst Historiska kartor (lantmäteriakter och allmänna kartor) och Statens Historiska Museums fynddatabas (kontroll av ev. fyndmaterial), därtill en genomgång av relevant litteratur och rapporter vid ATA, KVHAAs bibliotek, lokala bibliotek och berörda hembygdsföreningar, kontroll av bebyggelsenamn och naturnamn i ortnamnsregistret (SOFI), genomgång av riksintresseområden för kulturmiljövården, genomgång av regionala och kommunala natur- och kulturmiljöprogram samt genomgång av samlingar i Kulturpark Småland samt i Almundsryds, Kalvsviks, Skatelövs, Urshults och Västra Torsås hembygdsföreningar.

Genomgången av ATA, SHM och Kulturpark Smålands samlingar gav inga andra uppgifter om fynd eller fornminnesplatser än de som redan var kända och infogade i tidigare inventeringar. I samband med denna inventering besöktes samtliga berörda hembygdsföreningar. Inga upplysningar om nyfynd framkom vid genomgångar av deras samlingar.

I FMIS fanns 90 lokaler inom västra Åsnenområdet (se vidare under rubriken *Tidigare registrerade fornminnen*), medan inga lämningar var redovisade av projektet Skog & Historia.

Genomgången av SOFI och relevant ortnamnslitteratur gav inga nya uppgifter än redan tidigare kända. Det äldre kartmaterialet, bl.a. storskiftes- och laga skifteskartor, gav en detaljerad bild av den äldre bebyggelsestrukturen och därmed indikationer på fornlämningar (röjningsrösen, övergiven bebyggelse). En iakttagelse som gjordes vid denna genomgång var att uppgifter helt saknades om kvarnar i inventeringsområdets bäckar.

Då samtliga hembygdsföreningar inom inventeringsområdet är mycket aktiva och då det genom dessas försorg finns en stor mängd publicerade artiklar och böcker som berör inventeringsområdet var dessa publikationer en ovärderlig källa till fördjupad kunskap om området. Denna litteratur excerperades inför och fortlöpande under fältarbetet. Ett urval av dessa artiklar och verk har utgjort underlag för kapitlet *Kulturhistorisk bakgrund* nedan. Genom hembygdsföreningarna framkom även uppgifter om sagespersoner.

Särskilt måste framhållas de ambitiösa torpinventeringar som samtliga hembygdsföreningar och Vrankunge Byggnadsförening har genomfört, eller genomför, inom respektive socken eller intresseområde. Detta genomförda arbete innebär att i princip hela inventeringsområdet är genomgånget (se exempelvis Berg 2009, Björk m.fl. 1996, Gunnarsson 2004, Tarstad 1988a), förutom norra delen av Almundsryds socken som ännu inte hunnit bearbetas (muntlig uppgift Erik Karlsson). Dessa inventeringar är mycket grundliga och baseras på ett omfattande och varierat källmaterial. Ett aber i sammanhanget som framkom, och som i nuläget gäller Västra Torsås socken där 530 torp är förtecknade i torpinventeringen, är att det kartunderlag som skulle uppvisa torpens läge saknades, liksom även den kopia av inventeringen som ska finnas i Alvesta kommunarkiv (muntlig uppgift Evalis Einarsson, Alvesta kommun).

I byråinventeringen ingick också att med stöd av ovanstående genomgångar göra en sammanfattande bebyggelsehistorik som underlag till fältarbetet. Denna har legat till grund för kapitlen *Fornlämningssituationen inom området i relation till ett regionalt och nationellt kunskapsläge* samt *Kulturgeografisk analys*, som i sin tur varit en del i diskussionen inom konsultgruppen och i framväxten av de utvärderade miljöer som föreslås i kapitlen *Sammanhållna kulturmiljöer* och *10 ämnesområden av kulturhistoriskt värde*.

Fältarbetet

Den fördjupade fornlämningsinventeringen följde gängse rutiner enligt FMIS och RAÄ:s riktlinjer för fornminnesinventering. Det innebär att fornlämningar och ett urval övriga kulturhistoriska lämningar eftersöktes, bedömdes och koordinatsattes med hand-GPS (SWEREF 99 TM), men att t.ex. större och mindre övergivna täktgröpar, stigar, sentida eldplatser och andra kulturspår av sentida och begränsat kulturhistoriskt intresse undantogs från registrering. I enstaka fall registrerades lämningar som inte redovisas i FMIS, t.ex. ett urval stenmurar.

Kontakt togs med sagespersoner som bedömdes ha viktig information om fornminnen i inventeringsområdet.

Fornminnesinventeringen relaterades till områdets förutsättningar, överenskommen tidsram och vald ambitionsnivå. Vald ambitionsnivå utgick från en täckningsgrad av ca 0,8 km²/fältlag för inventeringsområdets fastlandsdel. Fältarbetet gjordes analytiskt utifrån vetenskaplig erfarenhet och beprövad antikvarisk sakkunskap, dvs. de mest intressanta landskapsavsnitten valdes ut för mer noggrann rekognoscering och övriga landskapsavsnitt inventerades mer översiktligt.

Okulär granskning av terrängen kompletterades med selektiva provstick med jordsond för att bedöma jordlager och om stenar under/i markytan kunde tillhöra fornlämning. Inga provgrävningar med spade utfördes. Förekomsten av dolda fornlämningar, t.ex. goda boplatslägen, bedömdes vid fältarbetet, men för att lägesbestämma och registrera sådana platser behövs provgrävningar med spade eller andra insatser än de som rymdes i uppdraget. Allmänt kan konstateras att ett stort antal möjliga boplatslägen finns i västra Åsnenområdet, men att döma av tidigare uppteckningar och landskapets karaktär saknas sådana ”självlara” hittills okända boplatslägen som bör registreras vid okulärbesiktning där inga direkta indikationer i form av fyndmaterial kan påvisas.

Fornminnesinventeringen av öarna hade i princip samma inriktning som inventeringen på fastlandet. Analys och bedömning av vilka öar som valdes ut för landstigning och terrängrekognoscering gjordes i fält och inte i förväg vid skrivbordet. En utgångspunkt för bedömningen var de sjösänkningar av Åsnens yta som skett under historisk tid, se nedan under rubriken *Kulturhistorisk bakgrund*. Dessutom rådde lågvatten vid inventeringstillfället. Sjösänkningarna och lågvattnet innebär att öar med obetydlig höjd över vattenytan låg under vatten vid tidpunkter då aktiviteter rimligen gav upphov till fornlämningar på Åsnens öar.

Öarna kategoriserades i tre kategorier, baserat på topografi och höjd över Åsnens vattenyta. Till kategori 1 fördes de öar som endast bedömdes från båt och vid inventeringstillfället hade en höjd som understeg ca 1 m över befintlig vattenyta. Kategori 2 består av de öar som besiktigats okulärt vid strandkant, men inte på land, och vid strandkanten uteslutande visade sig bestå av blockrevlar på ca 1-1,5 m över vattenytan. Kategori 3 består av övriga öar, däribland flertalet med kända namn, vilka systematiskt har terrängrekognoscerats. Södra Aspö undantogs uppdragets fältarbetsdel, då denna ö nyligen hade inventerats. Resultatet av inventeringen på Södra Aspö har ändå tagits med i analys- och rapportarbetet.

De öar som hör till kategori 1 och 2 (samt Södra Aspö) redovisas på figur 3. Möjligen kan det på någon av dessa öar finnas arrangerade upplagda stenar från främst 1900-talet, som t.ex. skulle kunna ha lagts upp i samband med sjöfågeljakt, fiske och turistaktiviteter. Alternativt är de närmast opåverkade av sådana aktiviteter, bl.a. för att det regelmässigt förekommer naturliga stenblock på dem, lämpliga att huka bakom för lä eller tillfälligt gömsle.

Fältarbetet utfördes samlat med samtliga inventerande arkeologer igång samtidigt, med dagliga utvärderingar och anpassad flexibilitet för hur de ingående delområdena gick igenom. Det visade sig att inventeringsarbetet blev särskilt tidskrävande i Skatelövs och Kalvsviks socknar, beroende på att resultatet från fornminnesinventeringen 1995 i dessa socknar aldrig kunde införas i FMIS (inventeringsmaterialet förvann i samband med en stöld i anslutning till det årets granskningsarbete). Här fick inventeringen nu närmast karaktär av förstagsinventering, eftersom nästan inga lokaler alls tidigare var registrerade.

Inventeringen av öarna gick i gengäld något snabbare än beräknat, tack vare samarbetet med Tillsyn Åsnen och för att idealiskt sjöväder rådde vid inventeringstillfället. Det fina vädret hade också positiv inverkan på inventeringsresultatet i övrigt.

I övriga socknar fanns ett gott underlagsmaterial att utgå ifrån tack vare fornminnesinventeringen 1995-2000, som visade sig ha en sådan god kvalitet att endast mycket begränsade korrigeringar behövde göras för de då registrerade lokalerna. Smärre korrigeringar av de tidigare registrerade röjningsröseområdenas yttre begränsningar övervägdes vid fältarbetet, men skrinlades utom i något enstaka undantagsfall efter utvärdering.

Utvärderingen ledde till bedömningen att den yttre begränsningen inte alltid kan fastställas entydigt för den fossila åkern med glest spridda röjningsrösen, att sådan fastställelse mer är motiverad i samband med exploateringar och att denna fördjupade inventering hellre fokuserade på områdenas innehåll. Fokuseringen på röjningsröseområdenas innehåll inriktades på att se om ytterligare formelement kunde identifieras (gravar, boplatslämningar, linjära åkerkanter, skålgropar etc.). Antalet förekommande röjningsrösen har uppskattats i de större röjningsröseområdena, inte preciserats genom att räknas noggrant.

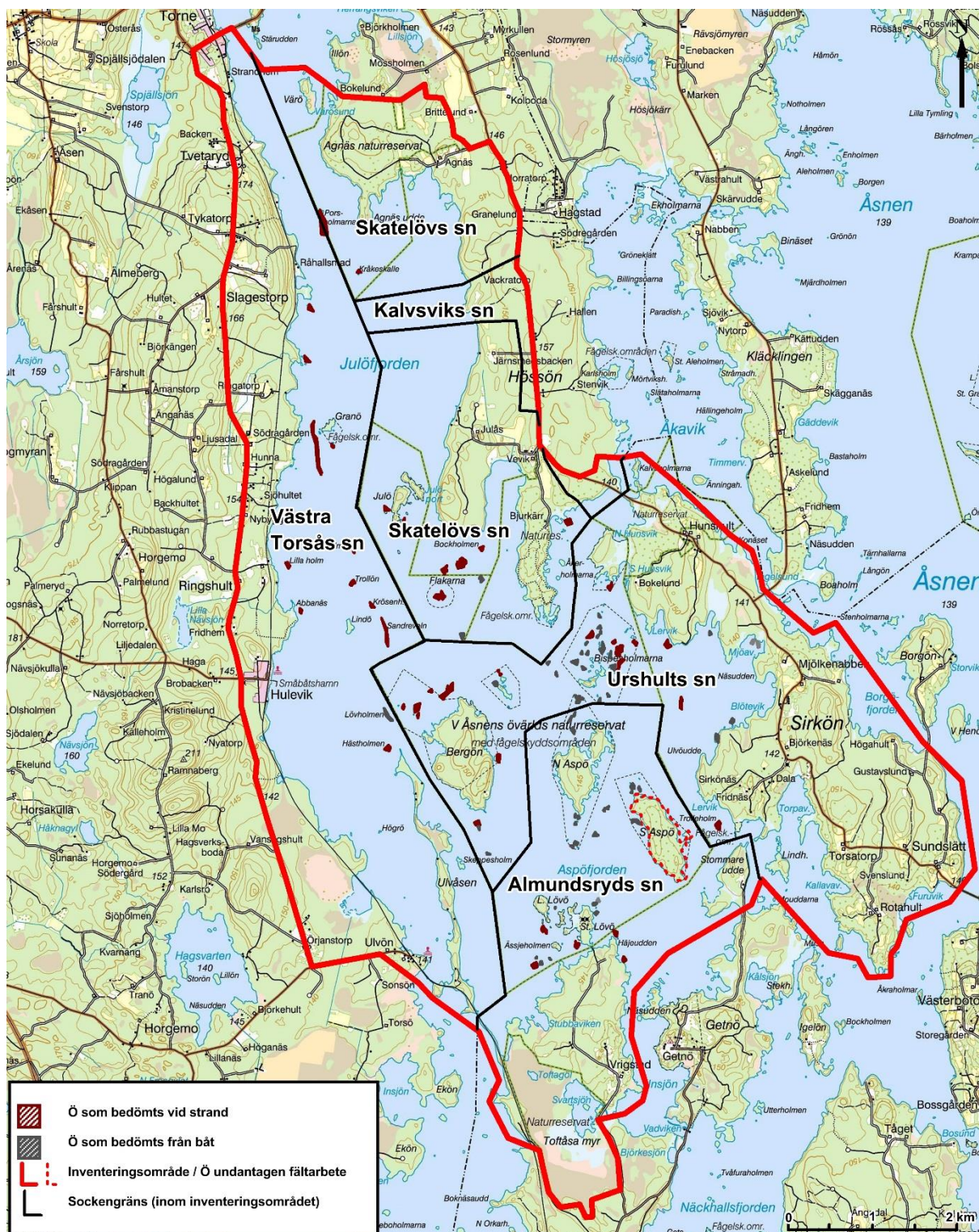
Digital fotografering har genomförts vid fornminneslokalerna och även för ett urval kulturmiljöer i samband med den kulturgeografiska analysen. Bedömningar av bebyggelsemiljöer integrerades med fornminnesinventeringen.

Den förhållandevis höga ambitionsnivån för fornminnesinventeringen innebär inte att alla fornlämningar har kunnat registreras såsom vid en arkeologisk utredning i samband med exploateringar. Av olika skäl kan fornlämningar undgå upptäckt även vid en fördjupad inventering med sådana utgångspunkter som rådde i detta uppdrag, att bidra till ett kunskapsunderlag för bevarandeplanering. Inventeringsresultatet kan inte ersätta arkeologiska utredningar vid exploatering, men är ett viktigt underlagsmaterial för sådana ärenden.

Rapporteringen

Resultatet har sammanställts i denna rapport enligt de krav som Länsstyrelsen i Kronobergs län uppställt i offertförfrågan vad gäller innehåll och disposition. Den följer också, med anpassningar till såväl Länsstyrelsens krav, som uppdragets art, Riksantikvarieämbetets riktlinjer för arkeologiska rapporter *Vägledning för tillämpning av KML, Uppdragsarkeologi avsnitt 8, Rapportering och dokumentationsmaterial* (www.raa.se/publicerat/varia2012_33.pdf).

Fotodokumentationen enligt Bilaga 2 levereras på CD-skiva till Länsstyrelsen i Kronobergs län.

Figur 3. Inventeringsområdet med öar som inte landstegs vid inventeringstillfället. Underlagskarta: Terrängkartan. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson 2014. © Länsstyrelsen.

Fornlämningsmiljö

Västra Åsnenområdet med Julö- och Aspöfjordarnas stränder och den talrika övärlden består till stor del av morän- och skogsmarker och endast av mindre arealer åkermark. Åsnens stränder är steniga/blockiga och har endast begränsat med sandmarker. Även innanför stränderna saknas i regel påtagliga sandmarker i moränmarkerna. Även där åkermark förekommer är markerna i regel mycket stenbundna. Fornlämningar finns spridda i detta område och inte koncentrerade till vissa stråk eller framträdande miljöer, även om det går att urskilja delområden där fornlämningslokalerna är något mer glest förekommande.

Trots alla steniga stränder bör området ha varit attraktivt för jakt och fiske alltsedan mesolitikum. Ett stort antal röjningsrösen i skogar och åkrar visar att området också varit attraktivt för jordbrukare. Men det förefaller som om mer attraktiva marker har funnits på andra håll. Västra Åsnenområdets fornlämningar tyder på jämförelsevis extensiv markanvändning.

Fornfynd som tillvaratagits är relativt få, men troligen ger de exempel på att området nyttjats under flera av stenålderns tidsskeden, från mesolitikum till neolitikum, samt även bronsålder. Den yngre stenåldern framträder också i ett fåtal hällkistor inom området, och bronsåldern troligen i enstaka gravrösen. Vid en jämförelse med omgivande områden visar fynd och lämningar från västra Åsnenområdet långt ifrån samma densitet som exempelvis Helgaåns dalgång i Göteryds socken eller området i centrala Varend mellan sjöarna Åsnen, Salen och Helgasjön. Göteryds socken och centrala Varend har den största koncentrationen hällkistor respektive den största koncentrationen av stora gravrösen i landet. I den jämförelsen är västra Åsnenområdet något av ett marginalområde i utkanten av de betydande fornlämningsmiljöerna. Ett liknande förhållande råder för kända fornfynd, som tillvaratagits i riklig mängd både söder och norr om västra Åsnenområdet, t.ex. vid Hönshyltefjorden i Mörrumsån och vid Huseby.

Västra Åsnenområdet saknar gravfält av järnålderskaraktär. Enstaka stensättningar kan bedömas ha järnålderskaraktär, mest troligt är de från den äldre järnåldern. Dessa, de fåtaliga hällkistorna och rösena förekommer i både skogsmark och vid åkermark, på höjdryggar även vid gårdar/byar samt både nära stränder och helt utan strandanknytning. I några fall finns de i anslutning till röjningsröseområden, i andra fall saknas röjningsrösen i närheten. Det är således svårt att generellt karaktärisera fornlämningsmiljöerna i västra Åsnenområdet, eftersom variationen är stor.

I sammanhanget måste noteras att trots kända sjömalmsförekomster i Åsnen är inga järnframställningsplatser kända inom inventeringsområdet.

Västra Åsnenområdet saknar arkeologiska undersökningar som avrapporterats eller publicerats, vilket bidrar till att fornlämningsmiljöerna är svårgripbara. T.ex. består ett intressant lösfynd från bronsåldern av ett bronssvärdsfragment från Hössöhalvön (Berg 2009). Fragmentet uppges förvaras på Jönköpings länsmuseum, men fyndplatsen är inte preciserad.

Området saknar helt kända lämningar som av allmänt vedertagen fornlämningskronologi kan dateras till yngre järnålder, vilket står i skarp kontrast till den mycket rika järnåldersbygd som exempelvis är känd kring Grimslöv strax norr om inventeringsområdet. Bilden att västra Åsnenområdet under yngre järnålder hade karaktär av randbygd eller utmark förstärks av

förekommande ortnamn, som i första hand indikerar en bebyggelseexpansion under medeltid, vilket även skrifthistoriska belägg tyder på.

Kända fornlämningar från historisk tid har i allt väsentligt anknytning till historiskt kända gårdar och torp. Gårdstomtarna är fortfarande i huvudsak bebyggda. Endast en i sin helhet övergiven by- eller gårdstomt är känd, Gamla Hulevik i Västra Torsås socken.

De förekommande enskilda fornlämningarna i västra Åsnenområdet redovisas nedan i tabeller och under rubriken *Fornlämningssituationen inom området i relation till ett regionalt och nationellt kunskapsläge*.

2000 e.Kr.	Nyare tid		
	Medeltid 1050-1500 e.Kr.		
1000	Järnålder	Yngre järnålder	Vikingatid 800-1050 e.Kr. Vendeltid 550-800 e.Kr. Folkvandringstid 400-550 e.Kr. Romersk järnålder år 0-400 e.Kr. Förromersk järnålder 500 f.Kr – år 0
år 0		Äldre järnålder	
	Bronsålder	Yngre bronsålder 1100-500 f.Kr.	
1000		Äldre bronsålder 1800-1100 f.Kr.	
2000	Bondestenålder	Yngre stenålder (Neolitikum)	Senneolitikum 2300-1800 f.Kr.
3000			Mellanneolitikum 3300-2300 f.Kr.
4000			Tidigneolitikum 4200-3300 f.Kr.
	Jägarstenålder	Mellersta stenålder (Mesolitikum)	
5000			
6000			
7000			
8000			
9000			
10 000 f.Kr.			Äldsta stenålder (Paleolitikum)

Figur 4. Den arkeologiska tidsindelningen. De tre huvudperioderna, sten- brons- och järnålder, med underperioder.

Naturgeografiska förutsättningar

Inventeringsområdet är i sin helhet beläget på det sydsvenska höglandet och den sjörika urbergsslätt som breder ut sig i södra Småland. Landskapet är mjukt kuperat och de lösa jordlagren utgörs av morän. Inom inventeringsområdet är denna ställvis mycket blockrik. Två mindre åsar med isälvsavlagringar löper genom inventeringsområdet, den ena från Toftåsa i söder via Ulvåsen och mindre öar och revlar i Julöfjorden till Torne och vidare upp mot Grimslöv, och den andra från Toftåsa via Getnö och Stommare till Mjölkenabben på Sirkön. Den kvartärgeologiska bildning som karakteriserar området är drumlinen, en moränrygg bildad i isens rörelseriktning. Då drumlinerna i förhållande till omgivningen är relativt sett stenfria är såväl den förhistoriska, som den historiska bebyggelsen i allt väsentligt koncentrerad till dessa.

Åsnens utbredning tidigare i samband med inlandsisens avsmältning behandlas nedan under rubriken *Kulturhistorisk bakgrund*.

Områdets olika delar består omväxlande av barrskog och ädellövskog.

Figur 5. Blockig morän är vanligt förekommande i västra Åsnenområdet, här på Julö. Foto: Ola Nilsson 2014.

Kulturhistorisk bakgrund

Tidigt kom de äldsta bosättarna – stenålderns jägare, fiskare och samlare – till Åsnenområdet. Jägerstenålderns levnadssätt var dominerande under de första 8000 åren.

Omkring 4000 f.Kr. sker en förändring då åkerbruk och boskapsskötsel introducerades. Fortfarande spelade fångst och insamling av ätliga växter en viktig roll i näringsfånget. Ytterligare en förändring under neolitikum är att hällkistan introduceras som gravform.

Anläggandet av hällkistorna markerar något nytt i så motto att det blir viktigt att markera sitt territorium. Relationen mellan de levande och de döda verkar också ha fått en markerad betydelse. I detta skede börjar också mark röjas för att bli åkrar. Den odlingsform som nu tillämpades var troligen extensiv och sannolikt mobil inom begränsade områden.

Sättet att organisera odlingen extensivt med omväxlande odlingsytor från år till år var i bruk åtminstone fram till den yngre järnåldern, då bebyggelsen koncentrerades till vissa bygder där även åkerbruket kan antas ha blivit mer koncentrerat och intensivare inom ramen för ett ensådesjordbruk. Bebyggelsekoncentrationen innebar att västra Åsnenområdet fick mer utmarkskaraktär än tidigare.

Under den yngre järnåldern anar vi genom fornlämningsbild och fynd hur en samhällsförändring sker. Maktcentra och lokala hövdingadömen uppstår eller konsolideras. Exempel på det i inventeringsområdets närhet är Ingelstad med den kända fornlämningen Inglinge Hög. Även centrala Skatelöv kan ha haft en liknande roll. Bebyggelsekoncentrationen under yngre järnålder innebar att man behöll attraktiva bosättningsområden, men övergav den äldre järnålderns mer perifera bosättningar.

Under medeltiden sker en nybyggeskolonisation när en befolkningsökning gör att de vikingatida byarna får svårt att expandera med tillkommande gårdar inne i byn. Nya aktörer som kyrkan och frälset påverkar bebyggelseutvecklingen genom medvetna etableringar (Larsson 1964 och 1999). Exempel på medeltida gårdar som kan visa på dessa strategier är Tvetaryd (Västra Torsås socken, äldsta belägg 1388) och Agnäs (Skatelöv socken, äldsta belägg 1361).

Förkristna bebyggelsenamn är inte belagda inom inventeringsområdet. Ornamnen utgörs istället i allt väsentligt av medeltida namntyper, exemplifierat i efterlederna -ryd, -torp och -hult (Hallberg 1983). Ornamnet Vrigstad i Almundsryds socken har en efterled som skulle kunna associera till en bosättning från yngre järnålder, men är att anse som ett ungt uppkallelsenamn. Namnet skulle kunna vara en förvanskning av *värkastadher*, syftande på verke, en plats där fisk fångas (Jönsson 1989).

I samband med Gustav Vasas indragning av kyrkans gods kom åtskilliga brukningsenheter att bli kronogods. Delar av de indragna godsen kom att bli förläningar till olika frälseätter, som kom att styra bebyggelseutvecklingen inom delar av inventeringsområdet (Larsson 1999). Ett gott exempel på detta är etableringen av Huseby bruk. Även om det är beläget ca 10 km norr om inventeringsområdet, har ändå bruksrörelsen i allra högsta grad påverkat bebyggelseutvecklingen och landskapet. Industriell verksamhet i inventeringsområdets närhet har bedrivits sedan medeltiden, bl. a. genom att biskopsstolen i Växjö ägde Hassla ström med en omfattande kvarnrörelse och rännverk, strax norr om Huseby. Denna fastighet tillfördes så småningom till Karl Knutsson Gyllenhielms godscomplex, som primärt utgjordes av Bergkvara slott med underlydande gårdar. På den mark som tidigare tillhört biskopsstolen

anlades så småningom Huseby bruk under 1620-talet, och första tackjärnsblåsningen gjordes 1629. År 1631 anlades Torne bruk med en masugn och en hammare strax väster om inventeringsområdet och nuvarande Torne samhälle. Mot 1630-talets slut anläggs ”Gröviks Bruk”, som Ålshults bruk ursprungligen benämndes, 5 km söder om inventeringsområdet. Under 1700- och 1800-talen tillförs godset ytterligare gårdar, exempelvis listas samtliga gårdar som ingår i Joseph Stephens köp av Husebygodset 1867. Av denna förteckning framgår att Huseby bruk vid detta tillfälle äger i princip hela Hössöhalvön inom det landområde som tidigare varit Kinnevalds häradsallmanning (Larsson 1978 och 2000).

Huseby, Torne och Ålshults bruks verksamhet gav upphov till omfattande utmarksnäringar såsom kolning, avverkning av ved och byggnadstimmer. Såväl berättelser, som fysiska lämningar i form av kolbottnar och rester av kolarkojor minner om denna hantering. Namngivna kolare vid Huseby är kända så tidigt som 1628 (Larsson 2000). Dessa utmarksnäringar innebar också att kommunikationsleder uppstod, såväl till lands, som över Åsnens vatten.

Andra viktiga näringar som bedrevs på utmarken var förutom kolning även tjärbränning och pottasketillverkning. Tjärbränning var exempelvis en viktig näring i Almudsryd socken ännu in i 1800-talet. Mer gårdsnära bedrevs salpetertillverkning och även bränneriverksamhet. Likaså spelade linodling en stor roll, om detta minner idag rester efter linbastur i flera byar och vid enskilda gårdar (Jönsson 2009, Larsson 1999, Svensson 1951, Tarstad 1988b).

Väsentligt för kosthållet alltsedan äldsta tid har varit såväl jakt, som fiske. Omfattningen av dessa näringsfång är svår att uppskatta, men viss indikation fås exempelvis av statistik från 1872, då 63 ton landades av fiskare i Åsnen. Av dessa 63 ton såldes 53 ton, medan 10 ton konsumerades av fiskare och dess familjer. Fisket bedrevs exempelvis med rev med krokar, nät, mjårdar, ryssjor och katsor. Vasar anlades för att främja tillväxten och görs så fortfarande (Danielsson 1934, Lessmark 2013, Martinsson 1982, Virdestam 1937). Även om traditioner finns om jakt är uppgifterna få om omfattningen och tillvägagångssättet, med ett undantag, vargfångst. Vargen fångades i stensatta gropar, men också med förgiftad åtel (Nilsson 1996).

Under 1800-talet uppstod en för området mycket typisk odlingsform, nämligen ängsfruktodlingen. Dess huvudområde har varit Sirkön och Vembohalvön, men odlingsformen har varit spridd i större område ner mot Mien. Den är ett uttryck för bondebefolkningens varierande näringsfång, där fruktodlingen utgjort ett komplement. Då arealen av den produktiva odlingsmarken varit knapp, har fruktodlingen skett i marginella partier, såsom åkerrenar och ängsmarker. Detta gav två skördar, dels frukt, dels hö. Ängsmarkerna betades också, vilket innebar att fruktodlingarna gödslades naturligt (Lanemo 2012).

Ängsfruktodlingen i Södra Åsnen är Sveriges bäst bevarade och mest sammanhållna ängsfruktodlingsområde med en folklig fruktodlartradition baserad på kombinerad fruktodling och foderproduktion. Det är Kronobergs läns enda fruktodlingsdistrikt med en tydlig lokal identitet knuten till fruktproduktionen. Områdets karaktär präglas av ympade vildaplar i odlingsmarkens marginella partier, på ängsmark eller i åkerrenen samt kombinerad foderproduktion och fruktodling och senare tiders symmetriska fruktodlingar på åkermark.

De karaktäristiska äppelodlingarna etablerades åtminstone från 1840-talet som en del i en ökad marknadsinriktning och specialisering av jordbruket. Ett gynnsamt lokalklimat med goda geologiska förhållanden hade också betydelse. Södra Åsnenområdet är den nordligaste utposten av en europeisk folklig fruktodlingstradition och anses därmed vara ett mycket värdefullt kulturlandskap både nationellt och i ett europeiskt perspektiv (Lanemo 2012).

Redan under 1600-talet börjar torp på ofri grund anläggas inom inventeringsområdet, även om huvuddelen av de idag kända torpen härrör från 1800-talet. Torpen är i många fall svåra att tidfästa. Detta kan exemplifieras av att det under 1700-talet, och kanske även tidigare, uppstod en delvis okontrollerad torp- och backstugebebyggelse inom Kinnevalds häradsallmanning (Hössöhalvön), som resulterade i en formell avhysning under 1840-talet. Denna avhysning kom att innebära att Järnsmedstorp och Julås efteråt uppstod som skattlagda gårdar, medan Vevik så småningom blev rättargård under Huseby (Berg 2009). Antalet torp inom inventeringsområdet har varit stort, exempelvis är 530 kända inom Västra Torsås socken (Björk m.fl. 1996).

Även det moderna industrisamhällets företeelser förtjänar att uppmärksammas. Dels den sträcka av järnvägen mellan Vislanda och Karlhamn som går igenom inventeringsområdet i Almundsryd och Västra Torsås socknar längs Åsnens västra strand, dels 1900-talets industrier i Hulevik och Torne. Järnvägen invigdes 1874 och kom att spela en stor roll i den industriella utvecklingen i bygden (Qvistgaard 1996). Järnvägen innebar även att ett industrisamhälle växte fram i Hulevik, med början under 1880-talet. Ett sågverk anlades och senare bl. a. en stol- och möbelfabrik. Under 1900-talets början tillkom en träullfabrik, och senare under andra världskriget byggdes kolugnar för produktion av gengaskol. Efter kriget tillkom dessutom en träullplattfabrik. I samband med avvecklingen av denna fortsatte under 1960-talet en produktion av barnblöjor och andra cellstoffprodukter (Björnshög 2002).

Åsnens ändrade vattennivå

Åsnen har spelat en stor roll för bebyggelseutvecklingen i området allt sedan äldsta tid. I samband med isavsmältningen bildades en stor issjö, ”Värendsforsjön”, och därefter en yngre och mindre efterföljare ”Fornåsen”, som alla var betydligt större än nuvarande Åsnen (Alm 1983). Den stora omsättning av vatten som uppstod i samband med avsmältningen skapade omfattande avsättningar av finsediment längs sjöarnas stränder. Det var vid sjöarna och vid tillhörande vattendrag som de första bosättarna slog sig ner, och där fanns också gynnsamma förutsättningar för jordbruksmark.

De flacka stränder som omgav Åsnen innebar problem med översvämningar i jordbruksmarkerna, särskilt under senare historisk tid. Åsnens vatten har därför reglerats vid ett flertal tillfällen. Dessa regleringar har även syftat till utökade åker- och ängsarealer, till att skapa gynnsamma förutsättningar för fiske och naturvärden och att reglera tillflödet till nedströms liggande vattenkraftverk i Mörrumsån (Lessmark 2013, Stamning 2000).

Utifrån befintligt källmaterial kan bedömas att Åsnens nivå fram till 1800-talets mitt legat ca 140 meter över havet. 1839 färdigställdes Ålshults kanal mellan Åsnen och Hönshyltefjorden, vilket innebar att Åsnens vattenyta sänktes ca 60 cm, en betydande nivåsenkning som innebar att översvämningshotet för de strandnära åkrarna och ängarna till stor del undanröjdes (Lessmark 2013, Stamning 2000).

Ytterligare regleringar har skett under 1900-talet, och enligt gällande vattendom från 1982 får Åsnens vattenyta inte understiga 138 och inte överstiga 139,25 meter över havet. Detta ger vid handen att strandnära markytor och öar som är belägna under 140 m meter över havet inte har varit tillgängliga förrän efter 1800-talets mitt och därmed inte heller ha kunnat nyttjats för olika näringsfång före denna tidpunkt (Lessmark 2013).

Tidigare registrerade fornminnen

Under 1900-talets första tre decennier är det framför allt arkeologen och folkskoleinspektören Knut Kjellmark som gjort de främsta insatserna vad gäller dokumentation av fornlämningar i Kronobergs län. 1911 publicerade han *Utkast till beskrifning öfver Kronobergs läns förhistoriska fornlämningar och fynd*. Där redovisas sockenvis det då kända fornlämnings- och fornfynsbeståndet i länet. I början av 1930-talet gör han en ny och väsentligt utvidgad redovisning i sitt arbete *Värendes fornminnen* (1932–43). Materialet publicerades först som artiklar i Smålandsposten som sedan sammanställdes och trycktes häradsvis. Även sammanställningar av Elgqvist (1931) och de av Kronobergs Läns Hembygdsförbund och Riksantikvarieämbetet bekostade fornminnesinventeringarna i inventeringsområdets socknar under 1930-talet, de senare utförda av folkskollärarna S. Lindblad och T. Petersson, bör framhållas.

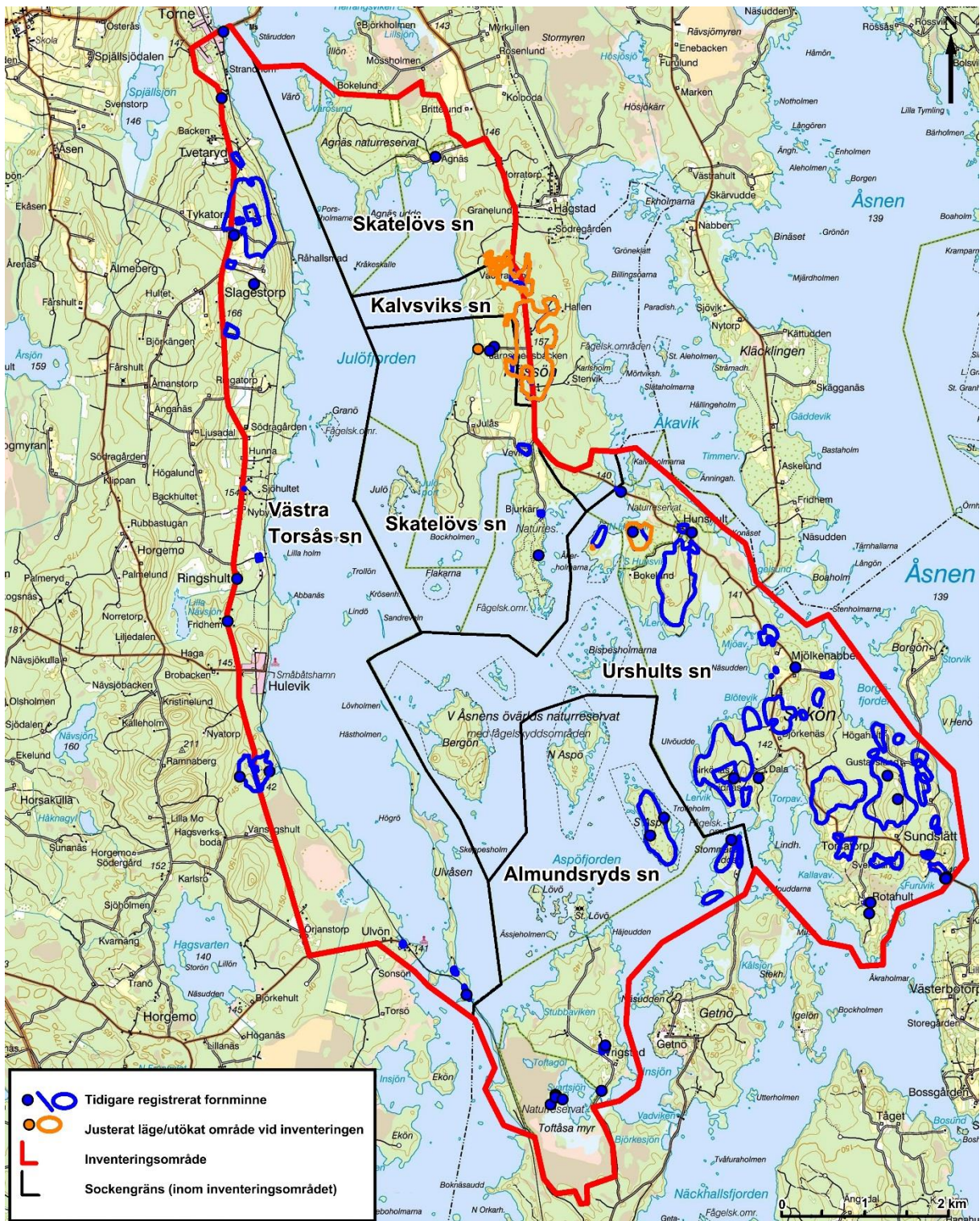
Kronobergs län fornminnesinventerades för den ekonomiska kartan av Riksantikvarieämbetet första gången 1949-1950. Under början 1980-talet utförde Riksantikvarieämbetet en partiell revideringsinventering, s.k. E2-revidering, i Kronobergs län. Vid denna utfördes endast mycket begränsade fältinsatser. Under 1990-talet påbörjades andragångsinventeringen i länet; Skatelöv och Kalvsviks socknar inventerades 1995, Urshult och Almundsryds socknar 1996 och Västra Torsås år 2000 (jfr Jönsson, Persson & Roos 1997, Holmgren & Tronde 2001).

Sammantaget har ett stort antal fornminnen registrerats vid de tidigare inventeringarna. I FMIS fanns 90 lokaler upptagna inom västra Åsnenområdet före denna fördjupade inventering, varav 17 i Almundsryds socken, två i Kalvsvik socken, sex i Skatelövs socken, 44 i Urshults socken och 21 lokaler i Västra Torsås socken, se figur 6 och tabellerna 1-5 nedan.

Två kategorier fornminnen kan sägas dominera resultatet av andragångsinventeringen, dels röjningsröseområden och dels bebyggelse lämningar såsom bytomter/gårdstomter och torplämningar. Fornlämningsterminologiskt betecknas röjningsröseområdena oftast som ”fossil åker” när endast röjningsrösen registreras och som ”område med fossil åkermark” när även linjära formelement efter åkerkanter registreras. Torplämningarna redovisas enligt FMIS som ”lägenhetsbebyggelse”. Röjningsröseområdena och bebyggelse lämningarna är relativt jämnt fördelade över socknarna, dock är Kalvsvik och Skatelöv underrepresenterade. Tillsammans utgör de 45 procent av de kända lämningarna.

Andelen boplatser med förhistoriskt fyndmaterial, och lösfynd som kan indikera boplatser, utgör 20 procent, medan gravar (hällkistor eller uppgift om hällkistor, rösen och stensättningar) uppgår till 10 procent. Bland resterande fornminnen bör den grupp av tallar med spår av tjärsticketäkt som påträffats i Almundsryd socken (RAÄ 504-509) nämnas. Denna typ av lämning är ytterst ovanlig i länet och landet i övrigt eftersom träden sällan blivit bevarade i det sentida skogsbruket.

I samband med den nu genomförda inventeringen justerades/utökades områdena för fem lokaler, RAÄ Kalvsvik 177:1-2, RAÄ Skatelöv 41:1 samt RAÄ Urshult 291:1 och 292:1. Dessutom har lämningstyperna och bedömningarna uppdaterats enligt FMIS gällande riktlinjer. I tabellerna 1-5 nedan redovisas aktuella uppgifter i FMIS, inklusive uppdateringar i samband med detta uppdrag.

Figur 6. Tidigare registrerade forminnen i inventeringsområdet. För RAÄ-nummer hänvisas till Bilaga 1. Underlagskarta: Terrängkartan. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson 2014. © Länsstyrelsen.

Almundsryds socken

Tabell 1. Tidigare registrerade fornminnen i Almundsryds socken inom inventeringsområdet. För beskrivningar hänvisas till Bilaga 1.

Obj. nr/RAA-nr	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning	Namn
Almundsryd 121:1-2	1) Stenkammargrav 2) Boplats	1) Uppgift om 2) Fornlämning	
Almundsryd 144:1	Stenkammargrav	Uppgift om	
Almundsryd 192:1	Bytomt/gårdstomt	Fornlämning	Vrigstad
Almundsryd 332:1	Fossil åker	Fornlämning	
Almundsryd 386:1	Fossil åker	Fornlämning	
Almundsryd 387:1	Röse	Fornlämning	
Almundsryd 388:1	Fossil åker	Fornlämning	
Almundsryd 389:1	Fossil åker	Fornlämning	
Almundsryd 504	Naturföremål/-bildning med tradition	Övrig kulturhistorisk lämning	
Almundsryd 505	Naturföremål/-bildning med tradition	Övrig kulturhistorisk lämning	
Almundsryd 506	Naturföremål/-bildning med tradition	Övrig kulturhistorisk lämning	
Almundsryd 507	Naturföremål/-bildning med tradition	Övrig kulturhistorisk lämning	
Almundsryd 508	Naturföremål/-bildning med tradition	Övrig kulturhistorisk lämning	
Almundsryd 509	Naturföremål/-bildning med tradition	Övrig kulturhistorisk lämning	
Almundsryd 524	Stensättning	Fornlämning	
Almundsryd 525	Lägenhetsbebyggelse	Övrig kulturhistorisk lämning	

Kalvsviks socken

Tabell 2. Tidigare registrerade fornminnen i Kalvsviks socken inom inventeringsområdet. För beskrivningar hänvisas till Bilaga 1.

Obj. nr/RAA-nr	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning	Namn
Kalvsvik 177:1-2	Fossil åker	1) Fornlämning 2) Fornlämning	

Skatelövs socken

Tabell 3. Tidigare registrerade fornminnen i Skatelövs socken inom inventeringsområdet. För beskrivningar hänvisas till Bilaga 1.

Obj. nr/RAA-nr	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning	Namn
Skatelöv 41:1	Lägenhetsbebyggelse	Övrig kulturhistorisk lämning	Smedstorpet
Skatelöv 42:1	Bytomt/gårdstomt	Övrig kulturhistorisk lämning	Bjurkärr
Skatelöv 43:1	Bytomt/gårdstomt	Övrig kulturhistorisk lämning	Vevik
Skatelöv 213:1	Boplats	Fornlämning	
Skatelöv 372:1	Fyndplats	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 373:1	Fyndplats	Övrig kulturhistorisk lämning	

Urshults socken

Tabell 4. Tidigare registrerade fornminnen i Urshults socken inom inventeringsområdet. För beskrivningar hänvisas till Bilaga 1.

Obj. nr/ RAA-nr	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning	Namn
Urshult 4:1	Boplats	Fornlämning	
Urshult 5:1	Stenkammargrav	Fornlämning	
Urshult 6:1	Fångstgrop	Fornlämning	
Urshult 9:1	Stenkammargrav	Fornlämning	
Urshult 10:1-3	Minnesmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 42:1	Stenkammargrav	Uppgift om	
Urshult 86:1	Boplats	Fornlämning	
Urshult 87:1	Boplats	Fornlämning	
Urshult 88:1	Boplats	Fornlämning	
Urshult 262:1	Bytomt/gårdstomt	Övrig kulturhistorisk lämning	Rotahult
Urshult 263:1	Bytomt/gårdstomt	Övrig kulturhistorisk lämning	Sundslätt
Urshult 264:1	Bytomt/gårdstomt	Övrig kulturhistorisk lämning	Torsatorp
Urshult 266:1	Bytomt/gårdstomt	Övrig kulturhistorisk lämning	Mjölkenabben
Urshult 267:1	Bytomt/gårdstomt	Övrig kulturhistorisk lämning	Hunshult
Urshult 280:1	Fyndplats	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 281:1	Textilindustri	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 282:1	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 283:1	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 284:1-2	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 285:1	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 286:1	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 287:1-2	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 288:1	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 289:1	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 290:1	Textilindustri	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 291:1	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 292:1	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 293:1	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 294:1	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 295:1-:2	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 296:1	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 315:1	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 316:1	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 587:1	Bro	Fornlämning	
Urshult 628:1	Fyndplats	Övrig kulturhistorisk lämning	

Urshult 629:1	Fyndplats	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 631:1	Fyndplats	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 632:1	Fyndplats	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 658	Fornborg	Fornlämning	

Västra Torsås socken

Tabell 5. Tidigare registrerade fornminnen i Västra Torsås socken inom inventeringsområdet. För beskrivningar hänvisas till Bilaga 1.

Obj. nr/ RAÄ-nr	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning	Namn
Västra Torsås 19:1	Källa med tradition	Fornlämning	Klöshalla källa
Västra Torsås 20:1	Röse	Fornlämning	
Västra Torsås 42:1	Stenkrets	Uppgift om	
Västra Torsås 43:1	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Västra Torsås 44:1	Boplats	Fornlämning	
Västra Torsås 45:1	Fyndplats	Övrig kulturhistorisk lämning	
Västra Torsås 107:1	Naturföremål/-bildning med tradition	Fornlämning	Dopstenen eller Näckens badkar
Västra Torsås 108:1	Naturföremål/-bildning med tradition	Övrig kulturhistorisk lämning	Trollbergen
Västra Torsås 176:1	Fyndplats	Övrig kulturhistorisk lämning	
Västra Torsås 212:1	Minnesmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
Västra Torsås 214:1	Fossil åker	Fornlämning	
Västra Torsås 218:1	Fossil åker	Fornlämning	
Västra Torsås 248:1	Bytomt/gårdstomt	Övrig kulturhistorisk lämning	Södragård, Mellangård och Norregård i Tvetaryd
Västra Torsås 249:1	Bytomt/gårdstomt	Övrig kulturhistorisk lämning	Slagestorp
Västra Torsås 257:1	Bytomt/gårdstomt	Övrig kulturhistorisk lämning	Ulvö
Västra Torsås 261:1	Bytomt/gårdstomt	Övrig kulturhistorisk lämning	Ringshult
Västra Torsås 298:1	Bytomt/gårdstomt	Fornlämning	Hulevik
Västra Torsås 318:1	Område med fossil åkermark	Fornlämning	
Västra Torsås 320:1	Boplats	Fornlämning	
Västra Torsås 346	Boplats	Fornlämning	
Västra Torsås 347	Lägenhetsbebyggelse	Fornlämning	

Nyupptäckta fornminnen

Vid inventeringen registrerades 133 nya lokaler, varav elva i Almundsryds socken, 17 i Kalvsviks socken, 64 i Skatelövs socken, 28 i Urshults socken samt 13 i Västra Torsås socken, se figur 7 samt tabeller 6 - 10 nedan.

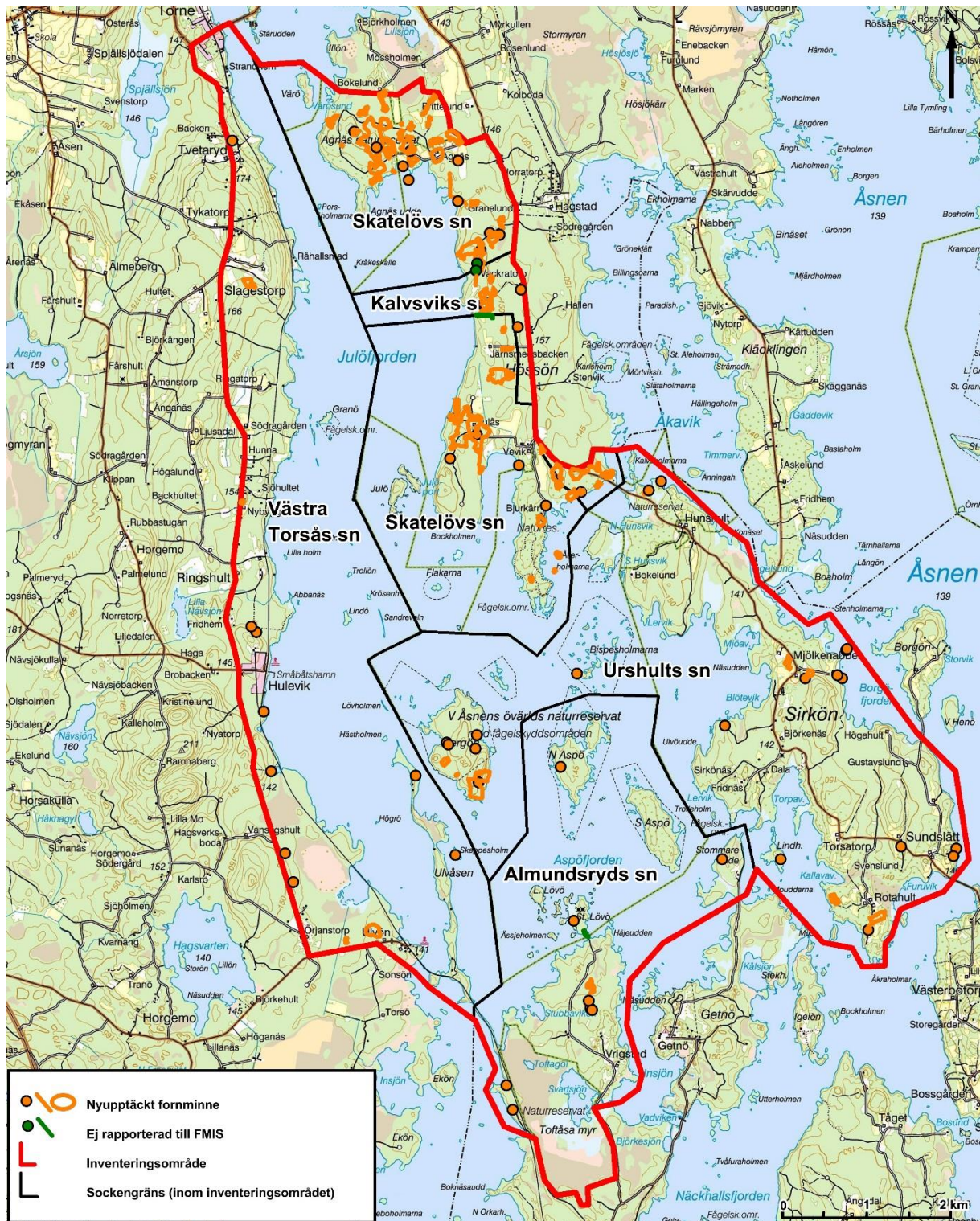
Av dessa 133 lokaler har fem inte rapporterats till FMIS. Dessa består av en färdväg (ON 2014:12) i Almundsryds socken samt en hus- eller källargrund, en ladugårdsgrund och två stenmurar (LK 2014:1069, 1072, 1108 och 1152) i Skatelövs socken. Hus- eller källargrunden och ladugårdsgrunden har tillförts den torpbebyggelse de hör till (RAÄ Skatelöv 463). Färdvägen bedöms som alltför nyligen anlagd för att införas i FMIS och stenmurarna är exempel på sådana lämningar som inte tillförs FMIS när de som i dessa fall har anknytning till åkrar från senare tider.

Av de nyupptäckta fornminnena utgörs röjningsröseområdena med fossil åker 55 procent av det totala antalet nyfunna lokaler, medan de nyfunna bebyggelselämningarna uppgår till 10 procent. En kategori lämningar som tidigare inte registrerats inom inventeringsområdet var lämningar efter kolning (redovisas som ”kolningsanläggningar” och ”områden med skogsbrukslämningar” enligt FMIS), som utgjorde drygt 11 procent av de nyfunna lokalerna. Andra kategorier av nyfunna fornminnen att notera är bl.a. två stensättningar, två fångstgropar för varg, en tjärränna (”kemisk industri” enligt FMIS) samt fyra platser för väderkvarnar, samtliga inom Urshults socken.

Almundsryds socken

Tabell 6. Nyupptäckta fornminnen i Almundsryds socken. I tabellen ingår även ett objekt som inte rapporterats till FMIS. För beskrivningar hänvisas till Bilaga 1.

Obj. nr/ RAÄ-nr	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning	Namn
Almundsryd 526	Område med skogsbrukslämningar	Övrig kulturhistorisk lämning	
Almundsryd 527	Fossil åker	Fornlämning	
Almundsryd 528	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	
Almundsryd 529	Husgrund, historisk tid	Övrig kulturhistorisk lämning	
Almundsryd 530	Kemisk industri	Övrig kulturhistorisk lämning	
Almundsryd 531	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	
Almundsryd 532	Husgrund, historisk tid	Övrig kulturhistorisk lämning	
Almundsryd 533	Fossil åker	Fornlämning	
Almundsryd 534	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	
Almundsryd 535	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	
ON 2014:12	Färdväg	Rapporteras ej till FMIS	

Figur 7. Genom utredningen nypptäckta forminnen i inventeringsområdet. För RAÄ-/Objektnummer hänvisas till Bilaga 1. Underlagskarta: Terrängkartan. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson 2014. © Länsstyrelsen.

Kalsviks socken

Tabell 7. Nyupptäckta fornminnen i Kalsviks socken. För beskrivningar hänvisas till Bilaga 1.

Obj. nr/ RAA-nr	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning	Namn
Kalsvik 180	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Kalsvik 181	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	
Kalsvik 182	Område med fossil åkermark	Fornlämning	
Kalsvik 183	Fossil åker	Fornlämning	
Kalsvik 184	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Kalsvik 185	Lägenhetsbyggelse	Fornlämning	Sundet ev. Billingsudde
Kalsvik 186	Fossil åker	Fornlämning	
Kalsvik 187	Fossil åker	Fornlämning	
Kalsvik 188	Område med fossil åkermark	Fornlämning	
Kalsvik 189	Färdväg	Övrig kulturhistorisk lämning	
Kalsvik 190	Husgrund, historisk tid	Övrig kulturhistorisk lämning	Jaktstugan
Kalsvik 191	Husgrund, historisk tid	Övrig kulturhistorisk lämning	Hönet alt. Fitteboda
Kalsvik 192	Fossil åker	Fornlämning	
Kalsvik 193	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Kalsvik 194	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Kalsvik 195	Fossil åker	Fornlämning	
Kalsvik 196	Fossil åker	Fornlämning	

Skatelövs socken

Tabell 8. Nyupptäckta fornminnen i Skatelövs socken. I tabellen ingår även fyra objekt som inte registrerats i FMIS. För beskrivningar hänvisas till Bilaga 1.

Obj. nr/ RAA-nr	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning	Namn
Skatelöv 454	Övrig	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 455	Brott/täkt	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 456	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 457	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 458	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 459	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 460	Lägenhetsbebyggelse	Fornlämning	Mobergstorpet
Skatelöv 461	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 462	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 463	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 464	Lägenhetsbebyggelse	Fornlämning	Mobergstorpet

Skatelöv 465	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 466	Färdväg	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 467	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 468	Husgrund, historisk tid	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 469	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 470	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 471	Lägenhetsbebyggelse	Fornlämning	Byggningsholmen
Skatelöv 472	Textilindustri	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 473	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 474	Lägenhetsbebyggelse	Fornlämning	
Skatelöv 475	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 476	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 477	Bytomt/gårdstomt	Övrig kulturhistorisk lämning	Agnäs
Skatelöv 478	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 479	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 480	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 481	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 482	Område med fossil åkermark	Fornlämning	
Skatelöv 483	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 484	Område med fossil åkermark	Fornlämning	
Skatelöv 485	Område med skogsbrukslämningar	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 486	Färdväg	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 487	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	Kolarstan
Skatelöv 488	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 489	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 490	Område med fossil åkermark	Fornlämning	
Skatelöv 491	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 492	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 493	Husgrund, historisk tid	Fornlämning	
Skatelöv 494	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 495	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 496	Område med fossil åkermark	Fornlämning	
Skatelöv 497	Färdväg	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 498	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 499	Område med fossil åkermark	Fornlämning	
Skatelöv 500	Övrigt	Övrig kulturhistorisk lämning	

Skatelöv 501	Område med fossil åkermark	Fornlämning	
Skatelöv 502	Stensättning?	Fornlämning	
Skatelöv 503	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 504	Terrassering?	Fornlämning	
Skatelöv 505	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 506	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 507	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 508	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Skatelöv 509	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 510	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 511	Lägenhetsbebyggelse	Fornlämning	Fällan
Skatelöv 512	Fossil åker	Fornlämning	
Skatelöv 513	Fossil åker	Fornlämning	
LK 2014:1069	Husgrund, historisk tid	Anmäls ej till FMIS	
LK 2014:1072	Husgrund, historisk tid	Anmäls ej till FMIS	
LK 2014:1108	Hägnad	Anmäls ej till FMIS	
LK 2014:1152	Hägnad	Anmäls ej till FMIS	

Urshults socken

Tabell 9. Nyupptäckta fornminnen i Urshults socken. För beskrivningar hänvisas till Bilaga 1.

RAÄ nr/Objekt nr	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning	Namn
Urshult 659	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 660	Fångstgrop	Fornlämning	
Urshult 661	Stensättning	Fornlämning	
Urshult 662	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 663	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 664	Industri övrig	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 665	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 666	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 667	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 668	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 669	Kvarn	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 670	Fångstgrop	Fornlämning	
Urshult 671	Kvarn	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 672	Husgrund, historisk tid	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 673	Fossil åker	Fornlämning	

Urshult 674	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 675	Kvarn	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 676	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 677	Brott/täkt	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 678	Område med skogsbrukslämningar	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 679	Härd	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 680	Industri, övrig	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 681	Stensättning	Fornlämning	
Urshult 682	Brott/täkt	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 683	Fossil åker	Fornlämning	
Urshult 684	Tegelindustri	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 685	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning	
Urshult 686	Kvarn	Övrig kulturhistorisk lämning	

Västra Torsås socken

Tabell 10. Nyupptäckta fornminnen i Västra Torsås socken. För beskrivningar hänvisas till Bilaga 1.

RAÄ nr/Objekt nr	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning	Namn
Västra Torsås 348	Skåre/jaktvärn	Övrig kulturhistorisk lämning	
Västra Torsås 349	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	
Västra Torsås 350	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	
Västra Torsås 351	Lägenhetsbebyggelse	Övrig kulturhistorisk lämning	Tyskahemmet
Västra Torsås 352	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Västra Torsås 353	Lägenhetsbebyggelse	Övrig kulturhistorisk lämning	Ringsdal
Västra Torsås 354	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	
Västra Torsås 355	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning	
Västra Torsås 356	Minnesmärke	Fornlämning	
Västra Torsås 357	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	
Västra Torsås 358	Brott/täkt	Övrig kulturhistorisk lämning	
Västra Torsås 359	Fossil åker	Fornlämning	
Västra Torsås 360	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	

Sammanhållna kulturhistoriska miljöer

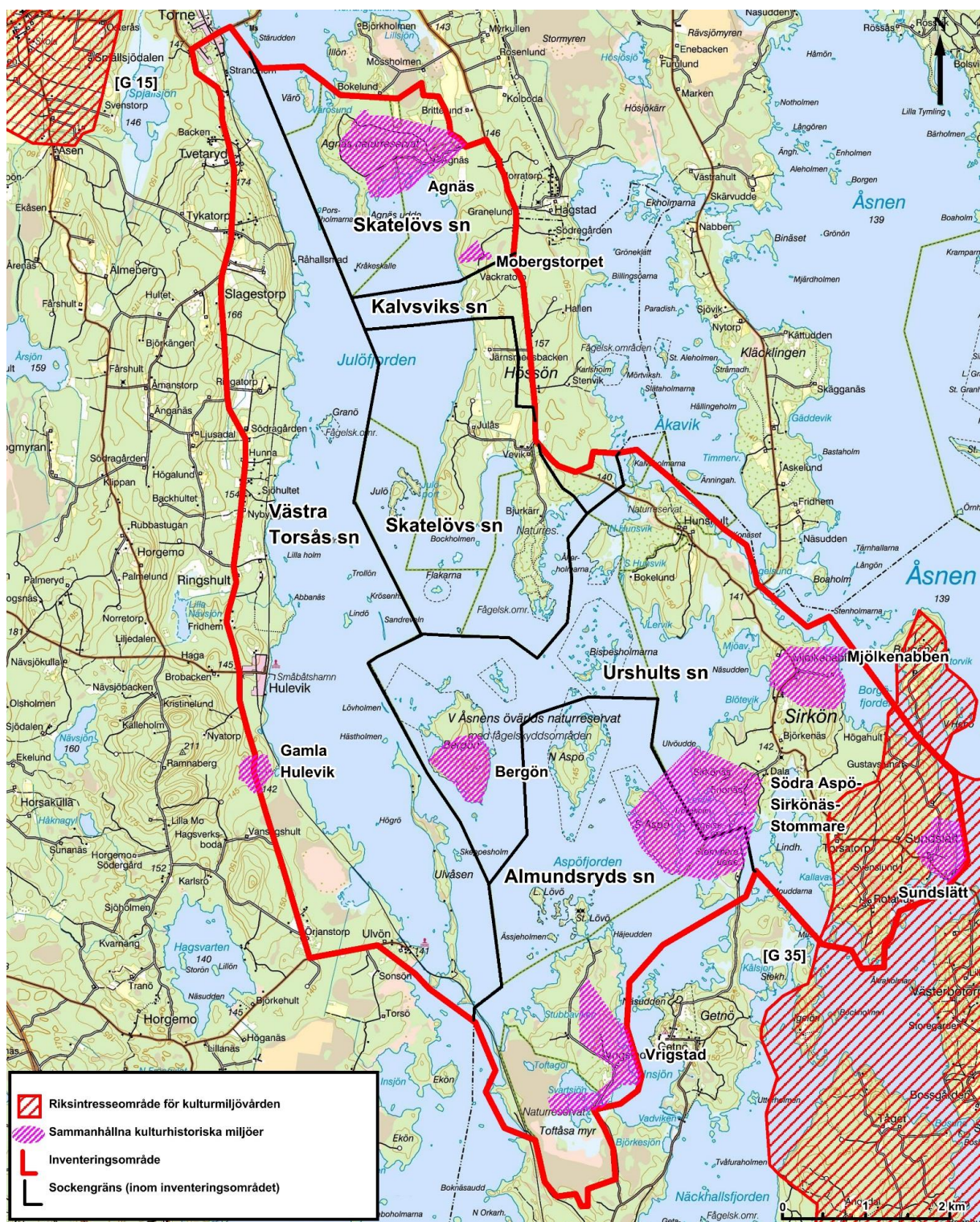
I Kronobergs län har 35 riksintressen för kulturmiljövården utvärderats, av vilka ett berör västra Åsnenområdet, Ängsfruktodlingen i Södra Åsnen [G 35]. Dessutom finns ytterligare ett riksintresse strax väster om området, Torsås, i Västra Torsås socken [G 15], beskrivet som ett variationsrikt kulturlandskap med lämningar efter ett extensivt utnyttjande under förhistorisk tid samt ett yngre odlingslandskap med flera odlingshistoriska faser (www.raa.se/app/uploads/2013/09/G_riksintressen.pdf). Se figur 8.

Det finns ett regionalt kulturminnesvårdprogram (Krantz 1981), lokala kulturmiljöprogram för Tingsryd (Åhman 1992) och Växjö (Krantz, Åhman & Andersson 1989) kommuner, samt ett kulturhistoriskt handlingsprogram för Alvesta kommun (2006). Inget av dessa program innehåller utpekade miljöer eller objekt inom inventeringsområdet. Det regionala programmet har under senare år omarbetats till ett kulturmiljöprogram med nya beskrivningar för de år 1981 utvärderade miljöerna (www.lansstyrelsen.se/kronoberg/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/kulturmiljoprogram/Pages/default.aspx).

Riksantikvarieämbetet har utfört en översiktlig fornlämningsanalys för Kronobergs län med syfte att peka ut de mest framträdande förhistoriska miljöerna, baserade på de ca 11 000 registrerade fornlämningarna i länet enligt RAÄ:s fornminnesinventering för den ekonomiska kartan 1949-1950 (Klang 1978). Resultatet blev att 129 fornlämningskoncentrationer utvärderades, beskrevs och redovisades på kartor kommunvis. Ingen fornlämningsmiljö utvärderades i västra Åsnenområdet, men i nära omgivning redovisades en sådan som *Torsåsområdet* på gränsen mellan Västra Torsås och Skatelövs socknar. Den miljön kom sedermera att ingå i riksintresset G 15. Någon motsvarande fornlämningsanalys har inte gjorts efter Riksantikvarieämbetets andragångsinventering i länet 1993-2002.

Den nu utförda fördjupade inventeringen i västra Åsnenområdet gör det möjligt att utvärdera kulturhistoriska miljöer som utifrån främst fornlämningsituationen bedöms sevärd och lämpliga att utveckla till besöksmål i anslutning till den planerade nationalparken. Utvärderingens kriterier är att besökare i miljöerna ska kunna se de fornlämningsstyper som karaktäriserar området och är viktiga för att förstå den kulturhistoriska utvecklingen. I miljöerna ska man också i anslutning till fornlämningarna se exempel på den för området karaktäristiska bebyggelsen och anknytningen till Åsnen. Miljöerna bedöms även ha förutsättningar att stimulera till funderingar hos besökarna kring områdets kulturhistoria och till vetenskapliga frågor. Avsikten är att miljöerna sammantaget ska visa den kulturhistoriska variationen i området och att varje miljö utvärderas för sin speciella karaktär.

Sammanlagt har åtta miljöer utvärderats (figur 8). Alla kan nås sjövägen och flertalet även från landsvägar. Självfallet kan fler sammanhållna miljöer utvärderas, särskilt om man även väger in naturvärden. T.ex. kan fler torpmiljöer utvärderas, men i urvalet som redovisas är utgångspunkten att en karaktäristisk torpmiljö för västra Åsnenområdet utvärderas endast *en* gång. Samma utgångspunkter gäller för t.ex. de förhistoriska gravarna; *en* miljö redovisas som bedöms ha de bästa förutsättningarna att visa gravarnas utseende och miljöer i området.

Figur 8. Föreslagna sammanhållna kulturhistoriska miljöer i inventeringsområdet samt riksintresseområden för kulturmiljövården. Underlagskarta: Terrängkartan. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson 2014. © Länsstyrelsen.

Agnäs

Beskrivning: Varierat fossilt odlingslandskap med odlingsterrasser, stenmurar, hålvägar, talrika röjningsrösen och enstaka husgrunder efter bl.a. torp i anslutning till medeltida gårdsläge med speciell historia. Gården var under medeltiden prebende tillhörande S:t Annas klosterorden i Växjö, blev sedan indragen av Gustav Vasa till kronogård och senare under 1600-talet säteri, därefter boställe för underofficerare vid Smålands dragonregemente.

Motivering: Välbevarat fossilt odlingslandskap med ovanlig och sevärd struktur, som är ett resultat av den speciella bebyggelseutvecklingen med bl.a. säteribildning och därmed förknippad omläggning av bruksformerna. Indikationer finns som kan tyda på en intressant relation till eventuell förhistorisk odling och bebyggelse i samma miljö.

Åtgärdsförslag: Bör karteras och studeras mer ingående för att göra miljön begriplig för en besökande allmänhet. Vandringsleder, informationsskyltar.

Figur 9. Agnäs nuvarande bebyggelse, på samma plats som äldre bebyggelse har legat. I omgivningarna övergiven odlingsmark, nu i lövskog (utanför bilden). Foto: Lennart Klang 2014.

Södra Aspö – Sirkönäs – Stommare

Beskrivning: Miljö med spridda förhistoriska gravar (hällkista, röse, stensättning), i anslutning till röjningsröseområden med anknytning till Åsnen och småskalig bebyggelse. Kring bebyggelsen spridda mindre odlingar från senare tid och i röjningsröseområdena enstaka exempel på utmarksaktiviteter som t.ex. kolning.

Motivering: Sevärda gravar med intressant spridning rumsligt och kronologiskt (troligen yngre stenålder - bronsålder - äldre järnålder) och med intressant anknytning till tre olika röjningsrösemiljöer (ett vid hällkistan på den större Sirkön, ett vid gravröset på den mindre halvön vid Stommare och ett vid stensättningen på den mindre ön Södra Aspö). Här illustreras den förhistoriska bebyggelseutvecklingen vid Åsnen under ca 1500 år, som senare kom att påverkas av småskalig bebyggelse och utmarksaktiviteter närmare vår tid, t.ex. torp, odling, ängsbruk och kolmilor. Oregistrerade boplatser bör finnas i denna miljö, möjliga att påträffa genom särskilda arkeologiska boplatсутredningar.

Åtgärdsförslag: Fornvård inriktad på gravplatserna och andra utvalda objekt. Informationsskyltar. Angöringsplatser för båtburna för korta rundvandringar till sevärdheterna. En särskild utredning med arkeologiska provgrävningar inriktade på att hitta och karaktärisera förhistoriska boplatser kan här övervägas.

Figur 10. Gravröset (RAÄ Almundsryd 387:1) på Stommarehalvöns norra spets. Foto: Sune Jönsson 2014.

Bergön

Beskrivning: Sammanhållen miljö av mindre jordbruksgård på en ö i Åsnen, med kvarvarande stuga av torpkaraktär samt karaktäristiska lämningar efter odling, ängsbruk och utmarksaktiviteter, bl.a. röjningsröseområden och kolbottnar. Röjningsröseområdet närmast gården har husgrunder, vattenhål och avgränsade odlingsytor med delvis oklar anknytning till den kvarstående stugan intill, troligen förekommer flera tidsskikt. En körväg leder upp till en krönplåtå där en väderkvarn har stått. På utmarken myrodlingar, kolbottnar och en fångstgrop. På sydvästra delen av ön ett röjningsröseområde som närmast liknar en norrländsk översilningsäng. Äldre lantmäterikartor som skulle kunna beskriva den historiska miljön förefaller saknas.

Motivering: Välbevarad miljö som belyser gårdsbrukarens mångsyssleri och möjligen även äldre odling.

Åtgärdsförslag: Fornvård vid utvalda objekt. Informationsskyltar. Angöringsplats. Röjningsröseområdet vid bebyggelsen med bl.a. kvarnplatsen, husgrunder och odlingsytor bör karteras och studeras mer som underlag till en mer utförlig beskrivning av miljöns komponenter. För en presentation är här en naturlig utgångspunkt den miljö som redan är iordningställd. Stugan kan med fördel modifieras till lämplig visningsform. För informationstexter finns här flera ingångar. Viktigt är att i möjligaste mån få fram mångfalden i det slutna landskapsrum som här finns, med bl.a. det mosaikformade ängslandskapet.

Figur 11. Del av kulturlandskapet på Bergön, med en mindre väg som leder mot mindre odlingsytor på Bergöns östra sida. Foto: Ola Nilsson 2014.

Gamla Hulevik

Beskrivning: Sammansatt miljö med ett större röjningsröseområde, bebyggelse lämningar och fossil åkermark efter den övergivna gården Hulevik och ett närliggande torp. I området förekommer även en stenåldersboplats, ett mindre stenbrott och en spektakulär naturbildning med tradition.

Motivering: Sevård miljö med både representativa lämningar för västra Åsnenområdet (röjningsrösen, torplämningar) och även mer speciella företeelser (helt övergiven gammal gårdstomt med tillhörande fossil åkermark, en delundersökt mesolitisk boplats nära sjön och en traditionsberättelse knuten till en sprickbildning i en bergsklack).

Åtgärdsförslag: Informationsskyltar invid en vandringsled till kulturmiljöns sevärdheter.

Figur 12. Delar av det äldre odlings- och röjningsröselandskapet (RAÄ Västra Torsås 318:1) vid Huleviks gamla tomt. Foto: Sune Jönsson 2014.

Mjölkenabben

Beskrivning: Varierad kulturmiljö med fornborg och förhistorisk grav på utmarken till gård tillhörig Mjölkenabben, där även röjningsrösen, fångstgrop för varg och husgrunder efter bränneri, kvarn och linbastu förekommer.

Motivering: Speciella och sevärda lämningar från olika tider och aktiviteter är utspridda men ändå tillgängligt samlade inom ett begränsat område. Dessa är mycket vanliga (röjningsrösen), ganska vanliga (husgrunder efter kvarnar och linbastur), ganska ovanliga (husgrund efter bränneri, vargfångstgrop) eller helt unika (fornborgen) för Åsnenområdet.

Åtgärdsförslag: Vandringsled med informationsskyltar. Fornvård för utvalda objekt.

Figur 13. Resterna efter ett brännvinsbränneri invid Åsnens strand. Foto: Gerhard Flink 2014.

Mobergstorpet

Beskrivning: Torpmiljö i skogsmark med husgrunder och röjningsrösen intill körbar brukningsväg. Torpstället har 1700-talsbelägg och kan möjligen utgöras av två samtida eller i tid efterföljande torpetableringar.

Motivering: Torpmiljön har sevärda husgrunder av olika karaktär och ett röjningsröseområde med varierad struktur (röjningsrösen av både äldre och yngre karaktär, stenmurar m.m.). Miljön är ett bra och representativt exempel på ett småländskt torp i sådant utmarksläge där steniga åkrar och begränsade utkomster gjorde att torpet övergavs tidigt.

Åtgärdsförslag: Informationsskyltar. Fornvård kring husgrunderna.

Figur 14. Rester efter ängslada vid Mobergstorpet (RAÄ Skatelöv 464). Foto: Lennart Klang 2014.

Sundslätt

Beskrivning: Gårdsmiljö med karaktäristiska äppelodlingar på sydsluttning ner mot Åsnen inom ett område som varit stenåldersboplats. Talrika stenåldersfynd har tillvaratagits. Tre minnesstenar från 1900-talet minner om byggandet år 1866 av den intilliggande vägbron, och i närliggande bergssluttning ser man spår efter stenbrott som kan ha samband med brobygget.

Motivering: Karakteristiskt gårdsmiljö för Urshults äppelodlingar, i detta fall i en av de för området mest påtagliga stenålders- och kommunikationsplatserna. Sevärda minnesstenar markerar både statsmaktens och ortsbefolkningens tacksamhet för brons tillkomst (kungens och drottningens namnskifter 1935 på en sten, ortens brobyggare med namnskift 1936 på en annan sten, och brons tillkomstår 1833 på en tredje sten).

Åtgärdsförslag: Informationsskyltar.

Figur 15. Stenbrott (RAÄ Urshult 682) från vilket sannolikt sten hämtats för byggnationen av bron mellan Sirkön och Vemboön. Foto: Gerhard Flink 2014.

Vrigstad

Beskrivning: Sjönära gård med omgivande utmarkslämningar i form av röjningsrösen, kolbottnar, tjärränna och träd med bläckningar i en miljö som även var attraktiv för en stenåldersbosättning. Bläckningarna är spår efter s.k. tjäruväckeri, d.v.s. att levande tallar skattades på tjärved i form av tjärvedsstickor som ljuskälla. En eller två borttagna hållkistor har funnits och fyndmaterial från en boplats har tillvaratagits. En mindre bro över ån söder om bebyggelsen ska ha byggts med hållar från hållkistan, men den bron har sedermera ersatts med en yngre bro och hållarnas vidare öde är okänt. Namnet Vrigstad kan möjligen härledas ur ”verke”, d.v.s. en fångstanläggning för fisk, vilket förstärker bebyggelsens anknytning till Åsnen. Gården är bebyggd som ett mindre jordbruk och har en övergiven gårdstomt som överodlats i sen tid, med ett stort antal sentida odlingsrösen som följd.

Motivering: Välbevarad utmarksstruktur till gård med tydlig Åsnenanknytning och med flera uppgifter om tidigare stenålderslämningar. Skogsbrukslämningarna i utmarken är sevärda och delvis unika (bläckningarna som troligen bevarats av det otillgängliga läget på en holme i en myr). Stenåldersuppgifterna är intressanta som exempel på hur fornlämningar har försvunnit i samband med olika slag av bygg- och odlingsaktiviteter vid gårdarna.

Åtgärdsförslag: Vandringsled till utmarkens sevärdheter (bläckningar, tjärränna, kolbottnar, röjningsrösen). Fornvård för de objekt vandringsleden går till. Informationsskyltar om bebyggelseutvecklingen och de bevarade objekten.

Figur 16. Röjningsrösen (RAÄ Almundsryd 533) norr om gården Vrigstad. Foto: Sune Jönsson 2014.

Fornlämningsituationen inom området i relation till ett regionalt och nationellt kunskapsläge

Fornminnessituationen i västra Åsnenområdet kännetecknas av två förhållanden. Det ena är att ca 10 000 röjningsrösen förekommer i skogarna och i anslutning till befintliga åkrar. Dessa röjningsröseområden har vid fornminnesinventering sammanförts till ett 100-tal områden betecknade som fossil åker (enbart röjningsrösen) eller områden med fossil åkermark (både röjningsrösen och linjära formelement efter åkerkanter).

Det andra kännetecknet är att ett 30-tal andra fornminnestyper förekommer på några få platser (enstaka till något fler än tio lämningar per fornminnestyp) – bl.a. stenåldersboplatser, förhistoriska gravar, bebyggelseämningar, fångstgropar, kolbottnar, färdvägar, naturbildningar med tradition, minnesmärken/minnesstenar, stenbrott, bläckningar, kvarnar, linbastur, en fornborg, en tjärränna, en stenvalvbro, en härd, en skåre m.m.

Som fornlämningar räknas flertalet röjningsröseområden med fossil åker och fossil åkermark, ett 10-tal stenåldersboplatser, sju förhistoriska gravar, en fornborg, ett 10-tal platser med bebyggelseämningar från tiden före 1850, tre fångstgropar för varg, två naturbildningar med tradition, en källa med tradition, en minnessten och en stenvalvbro.

Andra typer av fornminnen, som kolbottnarna, tjärframställningsplatsen, de övergivna färdvägarna, kvarnarna, linbasturna, bläckningarna och andra sentida lämningar har mer oklar relation till fornlämningsbegreppet och betecknas generellt som övriga kulturhistoriska lämningar i enlighet med Riksantikvarieämbetets riktlinjer, men kan enligt samma riktlinjer komma att fornlämningsförklaras av länsstyrelsen i enskilda fall.

Röjningsröseområdena och det agrarhistoriska kunskapsläget

Röjningsröseområdena kan grupperas i minst fyra kategorier;

- 1) röjningsröseområden med ofullständig stenröjning och inga tydliga linjära spår efter avgränsade åkrar
- 2) röjningsröseområden med tydliga lämningar efter linjärt avgränsade åkrar (jordvallar, terrasskanter)
- 3) röjningsröseområden i anslutning till torpbebyggelse
- 4) röjningsröseområden i anslutning till och som en följd av recenta åkrar.

Av dessa kategorier räknas de tre första i regel som fornlämningar och den fjärde som övriga kulturhistoriska lämningar. Till övriga kulturhistoriska lämningar räknas även stenmurar, som förekommer i alla fyra kategorierna och även i områden utan röjningsrösen.

Röjningsröseområden finns spridda inom hela västra Åsnenområdet, i stora delar av Kronoborgs län och på det sydsvenska höglandet i övrigt, något som varit känt i århundranden i litteraturen. T.ex. ger Olaus Magnus på 1500-talet exempel på röjningsrösen:

Mark som ... ”på grund av bristande odling (en följd av krig, hungersnöd, pest och inre tvedräkt) blivit övervuxen av en oerhört tät skog, så visar den dock uppenbart för vem som ger akt därpå spår av plöjning och uppröjning även som talrika stensamlingar (uppkomna genom plockning från åkrarna, varigenom dessa gjordes bördigare och

vidsträcktare) mitt uppe bland de väldiga träden. Allt detta kan tjäna som ett trovärdigt bevis för kommande släkten, att folket varit mycket talrikare i forna tider och därjämte nöjt sig med mindre åkerlappar, än man finner förhållandet vara i våra tider” (Magnus 1951 [1555]).

Olaus Magnus hämtar sitt exempel från Västergötland, men hade även kännedom om liknande texter från andra delar av sydsvenska höglandet. Bl.a. skriver Fabian Månsson tidigare under 1500-talet i sin skrift *Bondakonst* att stora stenrör i villande skog anses bero på ödeläggelse av krig och pest, vilket även följer texter av Saxo Grammaticus på 1100-talet och en allmänt vedertagen folklig tradition från medeltiden till Gustav Vasas tid om ”att i skogarna söka rester efter forntidens åkrar” (Granlund 1951). Granlund kommenterar även att forntidens åkrar i skogarna sedermera fick ny aktualitet genom att ”*Linné uppmärksammade företeelsen på sina resor och forskningen fullföljdes sedan under 1800-talet av Rääf, Hyllén-Cavallius, Hofberg m.fl... och utgör i närvarande tid en viktig uppgift i de pågående fornminnesinventeringarna*” (a.a.).

Det skulle dock dröja till slutet av 1980-talet innan röjningsröseområdena klassificerades som fornlämningar, först selektivt, men sedan en bit in på 1990-talet mer generellt (Gren 1997). Dessförinnan, sedan 1930-talet, räknades linjära formelement i form av stensträngar som fornlämningar. Avgränsade fossila åkerytor med jordvallar, terrasskanter etc. räknades selektivt som fornlämningar sedan 1950-, 1960- och 1970-talen, men de röjningsrösen som noterades i och utanför lokalerna med jordvallar och terrasskanter räknades inte som fornlämningar. I Kronobergs län identifierades långsträckta fossila åkrar i form av s.k. bandparceller med förhistoriska dateringar på 1970-talet (Klang 1980) så att sådana därefter mer generellt registrerades i andra delar av södra Sverige. Det var även i Kronobergs län som mer generell registrering av röjningsröseområden som fornlämningar inleddes i landet år 1993, efter att detta prövats året innan vid fornminnesinventeringen i Kristianstads län (Gren 1997).

Antikvarisk hantering och dateringar av röjningsrösen

Att röjningsröseområdena inte klassificerades som fornlämningar vid fornminnesinventeringar före slutet av 1980-talet berodde på att det ansågs oklart när de övergavs och att det även var något oklart om de kunde ha fler funktioner än att vara sådana odlingsrösen som de huvudsakligen ansågs vara. Medvetenhet fanns om att de kunde ha börjat anläggas sedan den yngre stenåldern (Hatt 1931), men att åkrar därefter återanvändes, utvidgades och bearbetades mer intensivt eller extensivt efter hand genom tiderna i olika sammanhang, bl.a. vid svedjebruk, andra utmarksaktiviteter under förhistorisk tid och medeltid och av torpare ända in i sen historisk tid, i vissa fall ända in i 1900-talet. Detta stärktes av ¹⁴C-dateringar under bl.a. 1970-talet och det tidiga 1980-talet, då ett 50-tal ¹⁴C-dateringar av röjningsrösen antydde, att de flesta hade medeltida (och även yngre dateringar), men att enstaka gav dateringar till såväl äldre som yngre järnålder, i något fall möjligen även till bronsålder (t.ex. Klang 1987).

Omsvängningen i slutet av 1980-talet vad gäller att börja klassificera röjningsröseområdena som fornlämningar byggde på resultat av fleråriga arkeologiska undersökningar sedan 1986 i utvalda områden med röjningsrösen i främst Jönköpings län, bl.a. vid Järparyd i Rydaholms socken, där ¹⁴C-dateringar pekade på stenröjning för odling under främst yngre bronsålder och äldre järnålder (Widgren 2003). Detta kom att generaliseras till att gälla för sydsvenska höglandets röjningsröseområden och var tillsammans med det faktum att gravrösen från främst bronsålder och stensättningar av äldre järnålderskaraktär fanns i och i nära anslutning

till röjningsröseerna grunden till fornlämningsklassifikationen. Man ansåg då att det gick att se vilka röjningsröseområden som hörde till denna förhistoriska period och benämnde dem ”hackerör” (a.a.). Vid senare arkeologiska undersökningar, bl.a. från Hamneda i Kronobergs län (Skoglund 2002 och 2003), har det visat sig att det är vanligt med yngre dateringar av röjningsröseområden. Dateringarna från Hamneda täcker främst perioden romersk järnålder- vendeltid och ger även exempel på både sekundär odling under medeltiden och tidigare aktiviteter under stenåldern i röjningsröseområdena.

En nyligen gjord sammanställning av ¹⁴C-dateringar från ett stort antal röjningsröseområden på det sydsvenska höglandet och angränsande landskap (dateringar framtagna från slutet av 1980-talet till nyligen) visar att flertalet dateringar av röjningsrösen hör till medeltid, men att även äldre och yngre dateringar förekommer (Lagerås 2013). Fördelningen av dateringar till olika tidsperioder liknar den som var känd på 1970-talet. Skillnaden är att 716 dateringar från 56 socknar finns från slutet av 1980-talet till idag att jämföra med de ca 50 dateringar från ett 15-tal socknar som fanns fram till tidigt 1980-tal. Likheter är slutsatserna att yngre stenålder framstår som en osäker stenröjningsperiod, att bronsålder möjligen kan vara en stenröjningsperiod, att romersk järnålder framstår som en första tydlig expansionsperiod för röjningsrösen, att en nedgång är vanlig under yngre järnålder och att en expansion sedan inträffar under medeltiden och senare historisk tid.

En annan förändring vid fornminnesinventeringen är att torplämningar selektivt började klassificeras som fornlämningar vid ungefär samma tid som hackerören. Denna framväxande nya praxis vid fornminnesinventeringen förstärktes med en förändrad lagstiftning år 2014, vilket ger möjligheter att även bedöma röjningsrösen i anslutning till övergivna torp som fornlämningar.

Man kan alltså konstatera att den antikvariska hanteringen har förändrats påtagligt sedan 1980-talet, samtidigt som det vetenskapliga kunskapsläget egentligen inte har ändrats annat än marginellt vad gäller medvetenhet om röjningsrösens existens, mest vanliga funktion och relativa ålder. Inventeringar sedan slutet av 1980-talet har preciserat röjningsröseområdenas utbredning på ett viktigt sätt för rumsliga analyser, och undersökningar som t.ex. vid Järparyd och Hamneda har gett tydliga exempel på dateringar samt även klargjort att både gravar och boplatzlämningar kan förekomma i röjningsröseområdena.

Röjningsröseerna i västra Åsnenområdet

Till skillnad från andra fornlämningstyper, som förhistoriska gravar, där det finns en relativt stabil kronologi, är det oklart var på tidsskalan enskilda röjningsröseområdena ska inplaceras och därmed hur det förhistoriska landskapet och odlingslandskapets äldre framväxt ska beskrivas. Med hänsyn till fornlämningsituationen i övrigt i västra Åsnenområdet förefaller det rimligt att relativt omfattande röjningsröseområden är förhistoriska, men det är svårt att precisera omfattningen i relation till hur stenröjning bör ha förekommit i den medeltida kolonisationsfasen.

Den hypotetiska utvecklingen är att stenröjning kan ha inletts i anslutning till hållkistornas tidsepok, dvs. yngre stenålder, att den kan ha fortsatt under bronsålder och äldre järnålder, att den även förekom under den yngre järnåldern och medeltiden samt även under torparepokerna från 1600-talet och in i 1900-talet. Röjningsröseområden kan höra till ett visst tidsskede, men de flesta kanske är ett resultat av att de övergivits och återanvänds en eller flera gånger. Det är svårt att avgöra vilket tidsskede som gav upphov till flest röjningsrösen, både generellt i

västra Åsnenområdet och inom ett enskilt röjningsröseområde. För att ta fram ett kunskapsunderlag om stenröjningen i området behövs agrarhistoriska undersökningar för kronologiska hållpunkter och för att tydliggöra de olika faserna i landskapets utveckling som av allt att döma finns på det sydsvenska höglandet, med regionala och lokala skillnader.

Röjningsröseområdena som registrerats i västra Åsnenområdet har enstaka till upp till flera hundra röjningsrösen inom mycket olika stora arealer per område. I vissa fall speglar detta verkliga förhållanden, att stora variationer förekommer mellan antalet röjningsrösen per lokal. I andra fall kan detta spegla registreringstekniska förhållanden, eftersom det i fältsituationen förekommer ett stort antal valmöjligheter att antingen sammanföra flera delområden till ett stort område med inslag av mindre ytor som saknar röjningsrösen eller att redovisa de olika delområdena som separata röjningsröseområden, mellan vilka ingen eller endast sporadisk stenröjning förekommit. Vilken redovisning som än väljs i fältsituationen kan det ofta förekomma något enstaka röjningsröse även utanför och mellan de redovisade röjningsröseområdena.

I, och i nära anslutning till, några få av röjningsröseområdena i västra Åsnenområdet förekommer både enstaka gravar och boplatser från förhistorisk tid. Sådana kan i flera fall vara svåra att se, eftersom odling och fortsatt stenröjning under historisk tid kan ha jämnat ut eller överlagrat de äldsta lämningarna. Enstaka gravar i skogsmarker med röjningsrösen, bl.a. föga monumentala stensättningar, är också många gånger svåra att uppfatta även om de inte har påförd röjningssten. De senaste utförda fornminnesinventeringarna i Åsnenområdet visar att spridda sådana gravar har nyupptäckts (Jönsson, Persson & Roos 1997), något som även gäller för den nu utförda inventeringen 2014.

Fornlämningarna och bebyggelseutvecklingen

Bebyggelseutvecklingen i stort sedan stenåldern i västra Åsnenområdet och länet i övrigt har varit känd sedan lång tid tillbaka tack vare tillvaratagna fornfynd, registrerade gravar och gjorda analyser av dessa lämningar. Vid fornminnesinventeringar sedan 1990-talet har betydande kompletteringar kunnat göras som förtätar den tidigare kända utbredningen av fornlämningarna och preciserar röjningsröseområdenas antal och omfattning.

Stenålder och boplatser

I västra Åsnenområdet och i stora delar av länet i övrigt förekommer kända stenåldersboplatser och förhistoriska gravar från sten- och bronsålder utspridda i landskapet. Inga hyddbottnar eller andra tydliga lämningar efter sten- eller bronsåldersbebyggelse har identifierats i västra Åsnenområdet, men tillvaratagna fornfynd i gynnsamma terränglägen vid forna stränder ger besked om boplatslägen. För att klarlägga deras karaktär (basboplatser för en jägargrupp, tillfälligt nyttjad plats, samlingsplats för flera jägargrupper eller boplatser för jordbrukare) behövs arkeologiska undersökningar. Fornfynden är svåra att hitta utan systematiska ingrepp ner under markytan.

Det finns ett stort antal möjliga boplatslägen utmed de forna stränderna i västra Åsnenområdet, varav ett 10-tal kan framhållas med ledning av uppgifter om tillvaratagna fynd. De registrerade bör ses som ”toppen på ett isberg”, dvs. att fler finns oregistrerade, vilket också framgår av uppgifter om lösfynd med oklara fyndomständigheter. Det som talat för oupptäckta boplatser är Åsnens läge mellan landets mest hållkisttäta områden (Johansson 1961), sjöns med all sannolikhet attraktiva miljö för jägare och fiskare samt gjorda studier om

hur vattendrag som Mörrumsån har väglett en invandring söderifrån under jägarstenålder (Kjellmark 1932-40, Westergren 1979). Intressant är att kunskapsläget om stenålderns grav- och boplatser i södra Småland i huvudsak bygger på undersökningar för länge sedan under 1900-talet. På många andra platser i landet i övrigt har mer moderna undersökningar kunnat utöka kunskapen om boplatserna.

De ca tio boplatserna i västra Åsnenområdet är kända genom i regel ett fåtal gjorda fynd av redskap som yxor, pilspetsar etc. Sammanlagt något mer än 50 föremål från stenåldern är registrerade på boplatser och som fyndplatser/lösfynd, däribland två limhamnsyxor (RAÄ Urshult 4:1), fyra trindyxor (RAÄ Västra Torsås 44:1, RAÄ Urshult 4:1 och 280:1 samt RAÄ Skatelöv 373:1), ca 15 flintyxor (RAÄ Urshult 4:1 och Urshult 632:1), två bergartsyxor (RAÄ Urshult 628:1 och RAÄ Västra Torsås 176:1), fyra flintskrapor (RAÄ Almundsryd 121:2 och RAÄ Urshult 280:1), 27 tväreggade pilspetsar (RAÄ Urshult 4:1), två flintdolkar (RAÄ Västra Torsås 44:1 och 320:1) och en spånkniv av flinta (RAÄ Västra Torsås 45:1). Även spån, mikroliter och avslag har hittats (RAÄ Urshult 86:1, 87:1, 88:1 och RAÄ Västra Torsås 346). Till bronsålder kan man troligen föra en holkyxa (RAÄ Urshult 631:1), en skafthålsyxa (RAÄ Urshult 629:1) och en stenklubba med ränna (RAÄ Urshult 629:1). Till järnålder kan man anta att tre sländtrissor kan höra (RAÄ Skatelöv 372:1 och RAÄ Urshult 632:1).

Intressant är att de relativt få fynden är utspridda i området och förefaller representera flera olika tidsskeden under mesolitikum och neolitikum samt även bronsålder. Järnåldern framträder mer diffust i fyndmaterialet. Boplatserna RAÄ Urshult 4:1 (och RAÄ Urshult 629:1) är den med störst variation i fyndmaterialet. Variationen tyder bl.a. på att boplatserna nyttjats upprepade gånger i flera tidsskeden eller har en mycket lång kontinuitet.

Gravar och bebyggelse

Gravarna är mer tydligt framträdande. Två hällkistor, två rösen och tre stensättningar har registrerats i västra Åsnenområdet, varav hällkistorna från den yngre stenåldern, rösen från bronsåldern och stensättningarna från bronsåldern eller den äldre järnåldern enligt allmänt vedertagen gravkronologi. Ytterligare enstaka liknande gravplatser har funnits men blivit förstörda. Därtill kan någon enstaka grav finnas som är svår att säkert fastställa okulärt då röjningssten kan ha påförts. För att identifiera sådana övertäckta stensättningar behövs arkeologiska utgrävningar.

Under 1900-talet växte kunskapen fram att en tämligen spridd bebyggelse under stenålder, bronsålder och början av järnåldern under yngre järnålder blev mer koncentrerad till centralbygder, definierade som bestående av byar med ålderdomliga ortnamn och järnåldersgravfält (Elgqvist 1931, Jansson 1953, Klang 1975 och 1983, Burström 1991, Hansson 1999). Järnålderns centralbygd i denna mening sträckte sig söderut ner i Skatelövs socken, men inte ända ner till socknens södra delar i västra Åsnenområdet. Hela västra Åsnenområdet hör till den yngre järnålderns randbygd, som under medeltiden koloniserades så att dagens kända bebyggelse uppstod (Larsson 1964).

Koncentrationen av bebyggelsen under yngre järnålder innebar således att västra Åsnenområdet då inte koloniserades med fast jordbruksbaserad bebyggelse, men att marker sannolikt användes mer extensivt inom ramen för utmarksaktiviteter (jakt, fiske, fäbodliknande aktiviteter med kreatursskötsel och kanske odling på vissa platser som komplement till fasta åkrar hemma i byn). Platser som på så sätt var kända för de vikingatida byarna i centralbygden blev sedan de först koloniserade i den tidigmedeltida kolonisationsvåg, som med detta synsätt troligen inleddes under sen vikingatid.

Stenröjningen och agrarlandskapets framväxt i västra Åsnenområdet kan antas ha följt bebyggelseutvecklingen. Omfattningen av odling och stenröjning inledningsvis och även senare är dock svårbedömd i relation till att svedjebbruk och odlingar kan ha förekommit utan att stenröjning utfördes. Kanske odling i anslutning till hållkistor var av sådan karaktär att stenröjning inledningsvis inte alltid behövdes eller utfördes i mycket begränsad omfattning.

I västra Åsnenområdet är två bevarade hållkistor belägna i eller i omedelbar närhet till röjningsröseområden, bägge på Sirkön (RAÄ Urshult 5:1 och 9:1). Därtill finns uppgifter om minst två borttagna hållkistor, bägge vid Vrigstad (RAÄ Almundstryd 121:1 och 144:1). Ytterligare enstaka hållkistor förekommer något utanför inventeringsområdet, bl.a. vid Hagstad (RAÄ Kalvsvik 56:1 och 56:2). Den troliga bebyggelseutvecklingen och stenröjningen kan vara att hållkistorna uppfördes som monument för en befolkning som levde på jakt, fiske och jordbruk och som i generationer framåt vidareutvecklade sitt jordbruk så att man efterhand stenröjde marker under bronsålder och äldre järnålder. Vid den medeltida kolonisationen är det sedan sannolikt att man återanvände till stenröjda marker och vid behov återupptog stenröjningen där.

Två gravrösen i västra Åsnenområdet (RAÄ Västra Torsås 20:1 och RAÄ Almundstryd 387:1) är bägge belägna i direkt anslutning till större röjningsröseområden. Två av tre registrerade stensättningar (RAÄ Urshult 661 och 681) är lokaliserade till uddar på Sirkön, utan direkt anknytning till röjningsröseområden. Den tredje stensättningen, på Södra Aspö (RAÄ Almundstryd 524), ligger i ett mycket stort röjningsröseområde. Gravrösen och stensättningarna har således anlagts både vid odlingsmarker och på platser där odling inte alls var aktuell. Noterbart är att de större rösen/stensättningarna är anlagda i eller vid röjningsröseområdena, medan de mindre stensättningarna är byggda på uddar där inga röjningsrösen finns. Möjligen är de mindre stensättningarna på uddar byggda för att markera samhörighet med Åsnen och fiske där, eller möjligen för att markera speciella sociala roller hos befolkningen. De fåtaliga gravarna måste ses som att de inte är byggda för hela den samtida befolkningen, utan för ett urval personer, och för att synas för samtiden och framtida generationer. De kanske representerar en ätt eller ett helt samhälle, såsom t.ex. en medeltida kyrka gör.

Den större miljö i västra Åsnenområdet som bäst förefaller visa bebyggelseutvecklingen under yngre stenålder-bronsålder-äldre järnålder i anslutning till gravar och röjningsrösen är den kring Södra Aspö, Sirkönäs och Stommare, där öar och halvöar bildar ett attraktivt landskap för både jakt/fiske och tidigt jordbruk. Hållkistan på Sirkönäs (RAÄ Urshult 9:1) är tydlig och belägen inne på land, gravröset vid Stommare (RAÄ Almundstryd 387:1) ligger nära stranden vid röjningsröseområden och stensättningen på Södra Aspö ligger i det stora röjningsröseområdet på ön. Troligen kan en kronologi utläsas av detta med hållkistan som äldst och stensättningen som yngst i en bebyggelseutveckling under ca 1500 år. Inom den tidsrymden bör röjningsrösen ha tillkommit på lämpliga platser. Odlingar flyttade under århundradena till nya platser så att slutresultatet blev röjningsrösen inom stora områden.

Fornlämningar efter medeltida och yngre bebyggelse

När så den medeltida kolonisationen inleddes och tidigare stenröjda marker återtog är det troligt att fortsatt stenröjning genomfördes i befintliga röjningsröseområden och att marker som inte tidigare hade stenröjts så småningom stenröjdes i vissa fall. Odlingen kan ha ändrat karaktär från extensivt till intensivt använda åkrar av att man valde att koncentrera odlingen till vissa platser för att ge plats åt utmarksaktiviteter i delar av röjningsröseområdena.

Den medeltida agrarkrisen kring år 1350 kan ha medverkat till att vissa röjningsröseområden övergavs som odlingsmark och blev utmark. En del sådana övergivna odlingsmarker blev sedan åter tagna i anspråk av torpare under främst 1700- och 1800-talen.

Efter avbrottet i expansionen eller stagnationen vid tiden kring år 1350 till följd av bl.a. digerdöden fortsatte kolonisationen in i åtminstone 1500-talet tills så gott som all jordbrukslämplig mark hade tagits i anspråk. Därefter vidtog en inre kolonisation med hemmansklyvningar och torpbebyggelse i de medeltida bebyggelseenheter.

De marker som kom att odlas mer intensivt har i regel fortsatt att odlas in i 1900-talet och blivit en del av det odlingslandskap som framträder på äldre kartor och som dagens jordbruksmarker. Utom de äldre, kontinuerligt använda åkrarna tillkommer under 1800-talet även nya åkrar som tidigare varit ängs- eller våtmark. Röjningsrösen och stenmurar från denna tid undantas generellt från fornlämningsklassificering, även om de är karaktäristiska fornminnen i det småländska landskapet. De redovisas selektivt som övriga kulturhistoriska lämningar vid fornminnesinventeringen 2014.

Det förekommer även att de tidigt utvalda markerna för mer intensivt åkerbruk övergavs i samband med speciella händelser, t.ex. att gårdar avhystes vid säteribildning. Detta är fallet med kulturlandskapet kring Agnäs, där röjningsröseområdena har inslag av både extensivt och intensivt använda åkrar. Även Huleviks gamla tomt med omgivande röjningsrösen och fossila åkrar är exempel på hur gamla inägomarker har övergivits och bevarats i stället för att vara föremål för fortsatta odlingar och jordbruksrationaliseringar in i 1900-talet.

Agnäs kan möjligen vara en unik plats i västra Åsnenområdet med stenröjning och odlingar som kan ha en förhistorisk bakgrund och även odlats i flera omgångar därefter. Det speciella med röjningsröseområdena kring Agnäs är att talrika terrasskanter och jordvallar avgränsar mer intensivt odlade ytor. Dessa är terränganpassade och inte av typen regelbundet utlagda bandparceller för att avgränsa markägares skiften. Dessutom finns röjningsröseområden utan synliga avgränsningar. Även stenmurar förekommer som tyder på sentida stenröjning. Röjningsrösen och de fossila åkrarna av varierande karaktär kring Agnäs förtjänar en speciell agrarhistorisk studie, där kartering av landskapets fornåkrar och röjningsrösen troligen är nödvändig för att göra platsen begriplig för en besökande allmänhet.

Utom kartering av fornlämningarna vid Agnäs vore arkeologiska provundersökningar i daterande syfte vara av stort publikt och vetenskapligt intresse såväl lokalt som regionalt, och kanske även i ett riksperspektiv. Många intressanta fossila odlingslandskap är kända på säterimarker i landet, men endast ett fåtal har studerats närmare med avseende på fossil åkermark. Detta trots att avhysningar av arrendatorer och gårdar vid säteribildningar ledde till att gamla åkerformer bevarades i landskapet så att de i dag framstår som både sevärda och vetenskapligt viktiga för vår kunskap om äldre odlingsformer i anslutning till historiskt kända gårdar och byar.

Fornborgen på Sirkön

Den registrerade fornborgen på Sirkön (RAÄ Urshult 658) är inte enkel att placera in i områdets bebyggelseutveckling. Med ledning av fornlämningsbilden i övrigt kan den tyckas ha att göra med de medeltida befästningar som anlades på några platser i södra länsdelen. Det som talar för det är bristen på järnåldersbygd i närheten och att området bör ha varit intressant för den lågadel som var involverad i unionsstrider och andra inbördesstrider vid denna tid. Det som talar emot en medeltida datering är att de medeltida fästena, t.ex. Hönshylte skans vid

Ryd i Almundsryds socken och Piksborg vid sjön Bolmen i Annerstads socken, anlades utmed vattendragen. Även vid Åsnen strax söder om Sirkön finns två närliggande borgexempel i karaktäristiskt läge vid vattnet, Bosholme (RAÄ Urshult 137:1) och Kungsholmen (RAÄ Urshult 126:1).

Fornborgens terrängläge på en bergshöjd påminner mer om hur de förhistoriska fornborgarna anlades. Man kan konstatera att läget förefaller centralt för vattensystemet Åsnen på ett sätt så att man från borgen hade möjlighet att se ut mot vikar i både sjöns västra och sjöns östra del, bl.a. mot Borgön i öster, vilket kan ha varit intressant både under medeltiden och långt innan, under järnåldern. Borgön saknar registrerade lämningar efter ett medeltida fäste, men skulle eventuellt kunna sättas i samband med fornborgen.

Mest sannolikt är kanske att fornborgen hör till övergångsskedet mellan äldre och yngre järnålder, såsom många andra fornborgar i landet. I så fall kan den ha att göra med den koncentration av bebyggelsen som skedde vid denna tid till centralbygder. Skatelöv längre norrut är en tydlig del i Värends centralbygd under järnålder och fornborgen skulle då kunna ha tjänat som en replipunkt söderut i samband med den process som ledde till bebyggelsekoncentrationen.

Åsnen och omvärlden

Bebyggelseutvecklingen i västra Åsnenområdet under förhistorisk och äldre historisk tid enligt registrerade fornlämningar följer ett mönster som är karaktäristiskt för delar av de medeltida kolonisationsområdena på sydsvenska höglandet och många andra områden i Götaland och Svealand, inom vilka den yngre järnåldern saknas i form av byar och gravfält, men där bosättningar tidigare fanns utspridda under sten-, brons- och den äldre järnåldern. Detta visas av främst fornfynd, enstaka gravar och talrika röjningsrösen.

Utbredningen av röjningsröseområden i länet söder om Åsnen upphör några kilometer söderut, där medeltida kolonisationsområden förekommer kring sjön Mien inom områden som saknar både registrerade röjningsröseområden och förhistoriska gravar (Nilsson 1998). Västra Åsnenområdet har sin speciella karaktär genom att det medeltida kolonisationsområdet här har sitt läge i anslutning till landets hällkisttätaste stråk mellan Göteryds socken och Växjötrakten samt även i nära anslutning till landets mest utpräglade storrösebygd från bronsålder i centrala Varend. I detta regionala perspektiv skulle man kunna karaktärisera västra Åsnenområde som en del av en forntida bygd mellan utpräglad centralbygd och utpräglad randbygd.

Ett annat speciellt särdrag både regionalt och nationellt är att kända förhistoriska boplatser i detta område förefaller särskilt underrepresenterade om man ser till den spridning som finns av fynd i både tid och rum, något som också förstärks av Åsnens boplatssindikerande egenskaper i form av attraktiva vattensystem och de förekommande fornlämningarna, t.ex. hällkistorna.

Fornminnen från historisk tid ger västra Åsnenområdet en varierande kulturhistorisk struktur som i allt väsentligt gör landsdelen till en representativ del av det sydsvenska höglandet (med torplämningar, platser med tradition om äldre kult, varggropar, kolbottnar, tjärränna, stenvälvbro, minnesstenar och andra sevärdheter, se vidare i *Bilaga 1*, tabellerna I-V).

Kulturgeografisk analys

Kulturlandskaps-, bebyggelse- och byhistorik från medeltid till idag

Västra Åsnenområdet är en del av det gamla folklandet Varend, som tillsammans med några andra små land under medeltiden sammanfördes till landskapet Småland (Larsson 1964). Flera av de små landen ligger på det Sydsvenska höglandet, däribland Varend, med sitt karaktäristiska läge över högsta kustlinjen (HK). Markerna består till stor del av osorterad morän och stora mängder sten, men även osvallad jord som på höjdstråk är finfördelad och lämplig för odling. Läget över HK innebär att inga havsstränder vid landhöjningen har omfördelat finsediment såsom är fallet under HK.

I denna generella bild av landskapet på Sydsvenska höglandet utmärker sig Åsnen och landskapet runt om av att en stor sjö, Fornåsnen, först var en uppdämd issjö i anslutning till inlandsisens tillbakadragande och sedan även var en mycket stor sjö vid tiden närmast efter inlandsisens tillbakadragande (Alm 1983). Stora delar av landskapet kring nuvarande Åsnen har därför legat under vatten. Det innebär för västra Åsnenområdet att en viss sedimentation ägt rum på gammal sjöbotten som nu är fastland och att viss begränsad vågverksamhet har förekommit vid forna stränder innan Fornåsnen tappades och den nuvarande Åsnen bildades.

De naturgivna förutsättningarna har haft stor betydelse för bebyggelseutvecklingen, i synnerhet den som kan kopplas till odlingslandskapets utbredning. Västra Åsnenområdet ingår i det ensädesområde som i stora delar av södra Sverige var vanligt i skogstrakter och inom jordbruksbygder på Sydsvenska höglandet (Sporrong 1996). Ensäde innebär att åkrarna besåddes årligen inom ett och samma gärde i stället för att regelbundet läggas i träda vartannat eller vart tredje år inom ett av två eller tre gårderna kring bebyggelsen. Boskapsskötseln har dominerat jordbruket. Bebyggelsen i ensädesområdet bestod länge av ensamgårdar men ibland även av oregelbundna klungbyar. Med tiden gjorde hemmansklyvningar att även ensamgårdar framstår som små byar.

Tidigare kulturgeografiska analyser av landskapet kring Åsnen har framhållit området som en typisk ensädesbygd med små, oregelbundna och terränganpassade åkrar indelade i enkla tegskiftesformer utan egentlig systematik, med ensamgårdar eller små gårdsklungor i lidläge en bit upp på moränhöjderna och med omfattande gräsmarker och lövskog kring bebyggelsen och åkrarna (Sporrong 1995 och 1996). I denna typiskt småländska bygd, som kan sägas vara en del av själva Sverigebildens med röda stugor, stenmurar, odlingslandskap och skogskiften, bör två speciella särdrag framhållas i västra Åsnenområdet, det stora inslaget av frukt- och bärödlingar, särskilt i och kring Urshults socken, och själva Åsnen med sina olikstora öar.

De karaktäristiska äppelödlingarna, som etablerades åtminstone från 1840-talet, gör södra Åsnen till den nordligaste utposten av en europeisk folklig fruktodlingstradition och anses därmed bidra till ett mycket värdefullt kulturlandskap ur både ett nationellt och ett europeiskt perspektiv (Lanemo 2012).

Själva Åsnen har kulturgeografiskt uppfattats som delad mellan en nordlig centralbygd med lite större byar i förhistorisk bakgrundskontext och en sydlig randbygd med medeltida kolonisationsområden och små brukningsenheter (Höglin 1998). Gränsen mellan dessa bygder har dragits genom västra Åsnenområdet så att den nordvästra delen räknats till centralbygden och den sydöstra till randbygden. Denna gränsdragning är mycket ungefärlig. Mer relevant

vore att betrakta hela västra Åsnenområdet som del i det medeltida kolonisationsområdet med de relativt små brukningsenheterna. Detta framgår av en genomgång av historiska kartor och vad man kan uppfatta i dagens landskapsbild.

Med odlingslandskapet i fokus i de översiktliga kulturgeografiska analyserna som utförts har själva Åsnen med dess öar och kulturhistoria inte lyfts fram som landskapskaraktäriserande med fiskevatten, kommunikationsstråk och fiskerelaterade anläggningar på land. Det visar sig också vid en genomgång av historiska kartor att anknytningen till Åsnen är svag. Gårdarna och torpen ligger sällan vid stränderna. Däremot har småindustrier med trä som råvara vid främst den västra stranden, utmed den tidigare järnvägen där, omnämnts som en förklaring till varför dagen landskapsbild ser ut som den gör (Sporrong 1996). Även verksamheter i skogen som kolning, framställning av pottaska och tjära har betonats, dock främst längre söderut från Åsnen inom områden där röjningsrösen saknas, exempelvis kring sjön Mien (Nilsson 1998).

En analys av bebyggelseutvecklingen i Västra Åsnenområdet mer i detalj har en lämplig utgångspunkt i de ekonomiska kartorna från slutet av 1940-talet. Dessa är intressanta bl.a. för att de ger en detaljerad bild av odlingslandskapet när det var som mest uppodlat under historisk tid. De möjliggör inte bara studier av 1900-talets landskap. Det är även möjligt att mer eller mindre tydligt identifiera äldre strukturer, med hjälp av skriftliga källor och äldre lantmäterikartor. I denna kortfattade sammanfattning görs detta mycket summariskt och utan fullständiga referenser till de skriftliga källorna och de äldre lantmäterikartorna (finns inte för alla byar).

Mellan Torne och Ulvön

Landskapet mellan Torne och Ulvön, i Västra Torsås socken, består till stor del av skogsmark enligt historiska kartor, vilket också förstärks av dagens landskapsbild. Små byar och ensamgårdar ligger i regel uppdragna ett stycke från Åsnens strand, från norr till söder Tvetaryd, Slagestorp, Torp (med Ringatorp), Hunna, Ringshult, Hulevik och Ulvön. Dessa bebyggelseenheter har historiskt en varierande struktur, anpassad till de naturgivna förutsättningarna. Gemensamma drag enligt kartorna är den påtagliga stenrikiheten i de förhållandevis små och oregelbundet formade åkrarna vid bebyggelsen, de utökade åkerarealerna på tidigare sank ängsmark och de många små torp som tillkommit en bit från den primära bebyggelsen. Det förekommer även ägoblandning, så att byarna inte alltid har sina marker inom en sammanhållande bygräns. Ett speciellt särdrag genom detta område är den järnväg som följer Åsnens västra strand enligt den ekonomiska kartan.

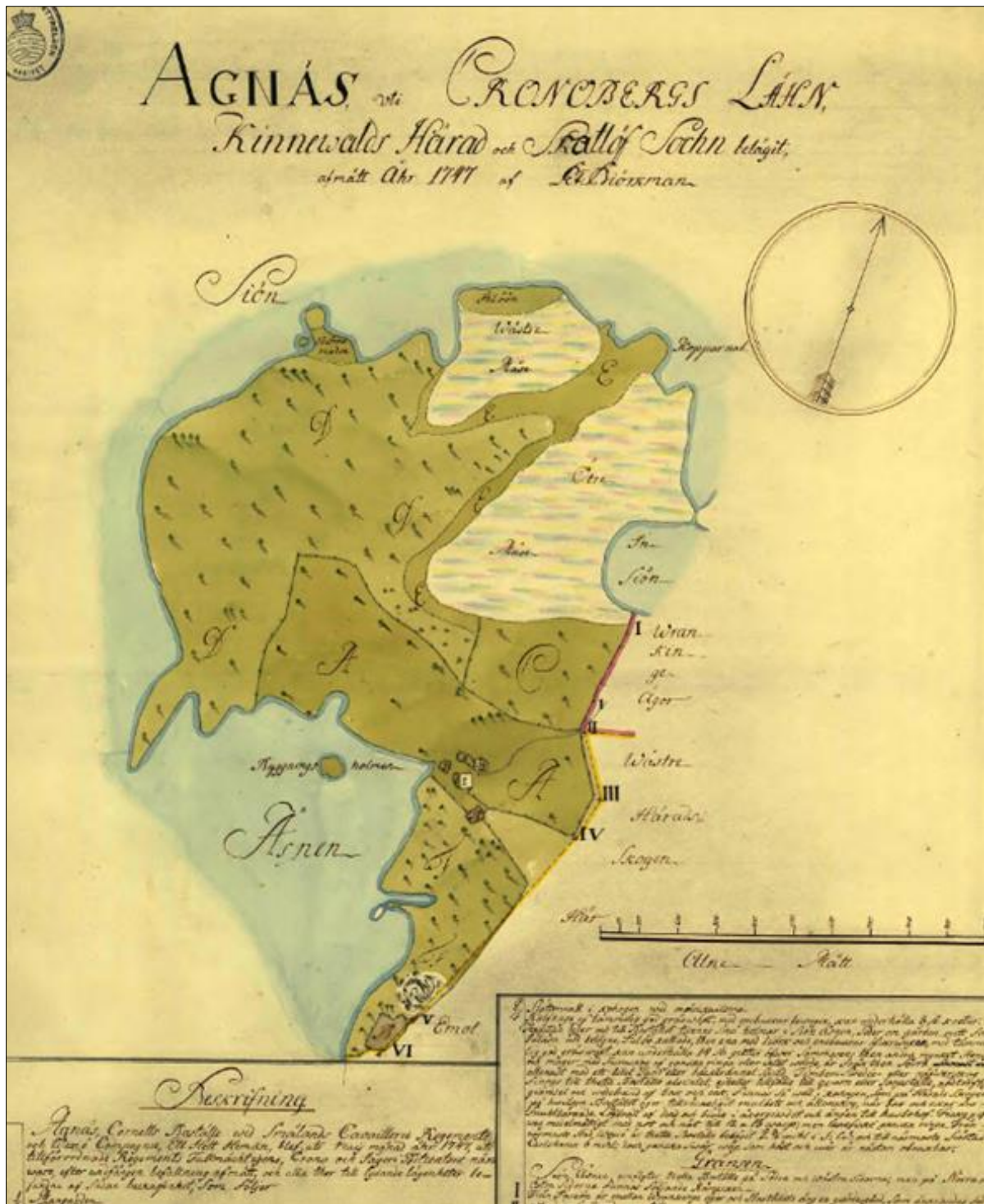
Tvetaryd är det kanske tydligaste exemplet på en mindre by med sammanhållen bebyggelse och åkermarken väl samlad vid gårdstomterna. I åkermarken kan möjligen en äldre, övergiven ägostruktur ses på kartan (figur 17). Slagestorp, Torp, Hunna och Ringshult framstår som små byar präglade av hemmansklyvningar och utflyttningar vid laga skifte till särhägnade egna inägor. Hulevik saknar bykärna på den ekonomiska kartan, som redovisar skogsmark där "Gamla Hulevik" anges med namn på kartan. I stället karaktäriseras bebyggelsen Hulevik av torp, mindre odlingar och ett mindre industriområde vid Huleviks hållplats utmed järnvägen. Ulvön är en liten jordbruksenhet med tillkommande bebyggelse vid den närliggande järnvägsstationen.

Figur 17. Storskifteskartan från år 1800 över Tvetaryds inägor visar hur åkermarken före skiftet låg i två gårderna (Östergärdet och Västergärdet) åtskilda av en fägata. Inom gårderna låg de stenbundna åkrarna åtskilda av långsmala impediment som antyder gammal bandparcellering. Storskiftet delar åkermarken så att två gårdar erhåller det östra gårdet och en det västra gårdet. Kring de båda gårderna låg byns äng, ytterligare några åkrar och i väster Tvetarydstorps inägomark. Lantmäterimyndigheternas arkiv 07-väh-127.

Agnäs och Hössön

Bebyggelsen kring Agnäs och på Hössön, Skatelövs och Kalvsviks socknar, präglas i än högre grad än mellan Torne och Ulvön av skogsmarker. Agnäs förefaller ha sin odlingsmark i främst åkrar som tillkommit under 1800-talets omvandling av sidvallsängar i relativt sank terräng till åkermark. En karta från 1747 ger en annan bild (figur 18). Där framgår att gården då består av ett helt hemman med åkrar och ängar som inte är karterade men omnämnda i kartans text. Agnäs var säteri under en kort tid på 1600-talet. Hössön i övrigt har främst torpbebyggelse och mindre gårdar som Vevik och Bjurkär med en historik som bl.a. häradsallmanning.

Figur 18. Kartan från 1747 ger en översiktlig bild av Agnäs som "Cornetts Boställe" om ett helt hemman. Kring "mangården" låg en ladugård, en trädgård med några äppelträd och en "alldes fördervad" humlegård. I anslutning till gården låg "Åker- och ängsgärdet med god svartmylla", och med "öräkeliga rör och jordfasta stenar". Gärdet är karterat som en yta utan detaljer. Lantmäteristyrelsens arkiv F62-2:3.

Sirkön och Vrigstad

Bebyggelsen på Sirkön och väster om Getnö (Vrigstad), Urshults och Almundsryds socknar, kännetecknas historiskt av små byar och ensamgårdar. På Sirkön ger Hunshult, Mjölkenabben, Torsatorp, Sundslätt och Rotahult intryck av att bestå av ett genuint stycke

Småland – något av Sverige bilden för landskapet. Små bykärnor har i de historiska kartorna flera omgivande små stenbundna åkrar, omgivna av skog och förbundna med slingrande vägar. Stenmurar är vanliga vid vägar och i odlingsmarken enligt vad man ser i dagens landskapsbild. Direktkontakt med Åsnens stränder saknas i regel eftersom den odlingsbara marken huvudsakligen ligger inne på ön i högre terräng eller på sluttningar. På många av åkrarna finns äppelodlingar. De små bykärnorna kompletteras med torpbebyggelse, utflyttade hemman och talrika små odlingar i skogen, s.k. lyckor eller vretar.

Av byarna har Sundslätt en lantmäterikarta från 1787 med speciell information som visar hur byarna samverkade på Sirkön. Enligt kartan var Sundslätt vid denna tid ett rusthåll, som hade köpts år 1777 av öns byar som sedan ägde rusthållet samfällt fram till att det nu skiftades i fem lika delar. Inom dessa skulle ägarna efter skiftet fortsätta att bruka marken som tidigare.

En annan intressant karta är storskifteskartan över Torsatorp från 1824 (figur 19). Den visar en struktur som har många likheter med den ekonomiska kartan från 1949. Så är fallet även med andra byar. Torsatorp ger en representativ bild av byhistoriken i området.

Också Vrigstad har en storskifteskarta, från 1824, som har stora likheter med den struktur som kan ses på 1949 års ekonomiska karta. Vrigstad är möjligen den lilla jordbruksby som förefaller ha en mer tydlig relation till Åsnen än övriga byar som omnämns ovan.

Figur 19. Storskifteskartan över Torsatorps inägor från 1824. Bebyggelsen är samlad, runt om finns små orgelbundna åkrar (gult) och ängsmark (grönt). Utanför kartbilden skogsmark som var betesmark. Lantmäterimyndigheternas arkiv 07-urs-197.

Bebyggelseutvecklingen sedan medeltid

Bebyggelseenheter i västra Åsnenområdet enligt historiska kartor ger tillsammans med ortnamnen och historiska källor (Hallberg 1983 och Larsson 1964) en bild av framväxande jordbruksbyar sedan medeltiden. Kolonisationen då med fast bebyggelse tog troligen mark i anspråk som var känd i de vikingatida byarna längre norrut utmed Åsnen och som tidigare hade bebotts under sten-, brons- och äldre järnålder. De hade då stenröjts mer eller mindre i olika tidsskeden under förhistorisk tid (jfr under rubriken *Fornlämningssituationen inom området...*).

Bebyggelseplatserna och de många odlingsrösen som syns på de historiska kartorna redovisar inte bara tidsbilder. Helt klart visas även äldre förhållanden med anknytning till både byarnas medeltida situation och tidigare övergivna, äldre strukturer. Den sannolika bebyggelseutvecklingen sedan medeltid (och under förhistorisk tid) har ovan berörts i samband redovisningen om fornlämningsituationen om hur alla spår efter stenröjning redovisas som fornminnen. Där omnämns även ödeläggelseorsaker som t.ex. digerdöden på 1300-talet och avhysningar av gårdar i historisk tid till följd av bl.a. säteribildningar.

De historiska kartorna ger bara i undantagsfall besked om ödeläggelse, men de visar hur bebyggelse omlokaliseras, hur inägor omorganiserar i samband med skiften och hur landsbygden mötte befolkningsökning med hemmansklyvningar och torpbebyggelse under främst 1800-talet och det tidiga 1900-talet.

Den översiktliga analys som görs här visar att bebyggelsen i västra Åsnenområdet har både gemensamma drag och särdrag som i vissa fall av allt att döma har legat fast sedan den i skriftliga källor belagda medeltida kolonisationen och som har en grund i de naturgivna förutsättningarna. Andra gemensamma drag har utvecklats med tiden i samband med t.ex. skiften. Kartorna tillåter en mer ingående analys som även skulle kunna förenas med andra agrarhistoriska studier.

Ett gemensamt drag i historiska kartor som förtjänar mer analys är bebyggelsens relation till näringar i den stora sjön Åsnen. Endast ett fåtal hamn- eller fiskelägesplatser framgår av de historiska kartorna. Trots de många gemensamma dragen är det ändå möjligt att se skillnader som uppstått mellan de olika byarna och mellan de olika delarna av västra Åsnenområdet;

- I Västra Torsåsdelen har järnvägen betytt mycket för bebyggelse och småindustrier.
- I Skatelöv- och Kalvsviksdelen har säteribildning och allmänningsskog lett till en speciell bebyggelsestruktur.
- I Urshultsdelen ger äppelodlingar i genuint småländska småbyar karaktär åt landskapet.
- Vrigstad i Almundsryd kan möjligen ses som den by som topografiskt och i historiska kartor har en mer tydlig relation till Åsnen.

10 ämnesområden av kulturhistoriskt värde

Nedan presenteras tio ämnesområden som bedöms lämpliga för besökare att ta del av för att tillägna sig kulturhistoriska värden i västra Åsnenområdet. De har ett antikvariskt värde likaväl som de kan presenteras ur ett barn- och mångfaldsperspektiv. Dessa tio områden är också möjliga att göra tillgängliga enligt Naturvårdverkets nya projekt med att göra kulturvärden och naturvärden mer samlat presenterade i det nya projektet ”Ett fönster ut”.

- Skogens röjningsrösen
- Åkermarker och röjningsrösen
- Röjningsrösen och torpbebyggelse
- Stenålderns boplatser
- Förhistoriska gravar
- Platser med folktro
- Skogbrukslämningar
- Småindustriell verksamhet
- Fångst och fiske
- Krig och försvar

Urvalet av ämnesområden har skett utifrån de avtryck och verksamheter som människor har lämnat efter sig i västra Åsnenområdet. Varje område presenteras för sig med synpunkter på användarperspektiv för barn eller andra grupper med ringa eller andra förkunskaper inom det kulturhistoriska ämnesområdet. Den delen öppnar för mer konkreta publika åtgärder.

Av alla lämningar och avtryck som förekommer i västra Åsnenområdet intar alla tusentals röjningsrösen en helt dominerande grupp, som kan vara svår att ta till sig. Dessa så karaktäristiska uttryck för småländsk stenröjning har därför grupperats i tre olika ämnesområden: röjningsrösen i skogarna, röjningsrösen vid åkermarker till historiskt kända gårdar och röjningsrösen vid torpbebyggelse.

Boplatsspår från förhistorisk tid, främst stenålder, bildar ett eget ämne som visar både på mångfald och är tilltalande för barn. Dessutom tar detta ämne plats på varje hembygdsmuseum, till exempel med tre hyllor på Urshult hembygdsgård. De registrerade förhistoriska gravarna i området representerar kronologiska markörer och redovisas som ett lämpligt ämnesområde för traditionell arkeologi.

Platser med folktro är väl förankrat i både litteratur och i viss mån levande genom namn som Trollbergen invid Gamla Hulevik. Det finns även annan folktro att ta upp inom detta ämnesområde, något som möjligen även kan urskiljas från vår egen tid (?!).

Ämnesområdena skogsbrukslämningar och småindustriell verksamhet visar på senare tiders skog användning och mångsyssleri.

Ämnesområdet fångst och fiske har vargfångstgropar från 1800-talet som sevärd lämningar. Endast få tydliga spår finns från dessa näringar trots att de varit viktiga alltsedan stenåldern.

Krig och försvar utgår från Sirköns fornborg och resonemang kring Borgön.

Skogens röjningsrösen

Faktapresentation: I skogarna finns rikligt med flacka och övertorvade röjningsrösen av ålderdomlig karaktär. Vid Sirkönäs på Sirkön består ett stort område av sådana röjningsrösen (RAÄ Urshult 293). Av närmare 300 är några belägna på en höjd strax norr om bebyggelsen vid Fridnäs och Sirkönäs. Dessa röjningsrösen är flacka och i lägen som liknar mindre gravfält vid järnåldersgårdar. Dock är inga påtagliga spår synliga som kan tyda på att de är förhistoriska gravar, till exempel finns inga tydliga kantstenar som är typiskt för förhistoriska stensättningar. Av intresse är att detta bör vara det område där människor vistades redan under stenåldern för 4000 år sedan, åtminstone i samband med bygge av en imponerande grav av stora kantställda stenar vid Dala. Man kan föreställa sig att människor här fortsatt vistats i den fina sydsluttande marken och kanske varit de som ibland lade sten i de röjningsrösen vi ser här. Enbart på Sirkön finns ytterligare ett 10-tal liknande röjningsröseområden i skogsmarkerna, och i övriga västra Åsnenområdet ytterligare 10-tals med som mest omkring 1500 röjningsrösen i ett och samma område. Ett sådant stort röjningsröseområde förekommer på Södra Aspö, som i princip är helt översållad med röjningsrösen (RAÄ Almundsryd 332:1). Andra finns exempelvis på Hössön (RAÄ Kalvsvik 177:1 och 177:2) och mellan Tvetaryd och Slagestorp (RAÄ Västra Torsås 214:1). Flera av dessa, men inte alla, har förhistoriska markörer i form av enstaka gravar i närheten, som vid Sirkönäs, i övrigt mest från bronsåldern eller den äldre järnåldern. Stenröjningen här uppfattas ofta som samtida med de förhistoriska gravarna, men det är oklart i vilken utsträckning man stenröjde då och vilken utsträckning man gjorde det senare i bebyggelseutvecklingen, t.ex. i den tidigmedeltida kolonisationsvägen.

För ytterligare presentation kan man i själva framställningen utifrån känd kunskap om de äldsta jordbruksmetoderna, beskriva dessa och välja lämplig form för visualisering.

Barnperspektiv: Förr i tiden fick barn höra om Drottning Hacka. Det berättades att hennes man, kungen, ville döda var tredje person i riket. Men hon övertalade kungen att varje man skulle få en hacka och en påse korn att så. På så vis skulle landet få mer åkrar och ingen behövde svälta! Sådana historier berättades om kvällarna och så förklarades alla de gamla röjningsrösen som fanns i skogen.

Mångfald: Berätta om hur folk har kommit invandrande, jägare och senare bönder. De senaste rönen kring hur jägare blev bönder.

Figur 20. De flacka, ålderdomliga rösena inom RAÄ Urshult 293:1 på Sirkön.
Foto: Gerhard Flink 2014.

Åkermark och röjningsrösen

Faktapresentation: De flesta röjningsröseområdena kan i första hand uppfattas som en enda stor fossil åker (dvs. ett sedan länge övergivet åkermarksområde som blivit skogsmark) med alla röjningsrösen, men det förekommer även röjningsröseområden med mer tydliga lämningar efter indelning av åkermarken i tegar. Dessa s.k. parcell- eller tegindelade åkermarker kan ha ett förhistoriskt ursprung men är också karaktäristiska för sådan intensiv odling som kännetecknar de historiskt kända byarna och även kan ses på vissa historiska kartor.

Vid Agnäs i Skatlövs socken finns ett 30-tal områden med röjningsrösen av vilka några har sådana intensivt brukade åkrar som givit upphov till terränganpassade terrasskanter, jordvallar och andra spår efter tegindelning, främst inom ett område där flera hundra röjningsrösen är utspridda kring kanske 25-35 sådana mer eller mindre tydliga tegar (RAÄ Skatelöv 496). Inom ett närliggande område med ett 100-tal övermossade röjningsrösen och några få avgränsade åkertegar (RAÄ Skatelöv 499) förekommer även en ovanlig variation i röjningsrösenas utseende, med förutom de normalt konvexa (välvda) även några med konkav (skålformig) yta, vilka liknar förhistoriska stensättningar med sekundärt påförd röjningssten (RAÄ Skatelöv 502). Odlingsmarken här har fått sin karaktär av den speciella bebyggelseutvecklingen med bl.a. säteribildning på 1600-talet, då den tidigare inägomarken från det medeltida Agnäs sannolikt omfördelades. Äldre lantmäterikartor visar att röjningsröseområdena vid Agnäs har varit inägomark, men de visar inte hur fördelningen mellan åker och äng såg ut efter säteribildningen.

Ett annat mycket sevärt område ligger på Bergön ute i Åsnen (RAÄ Urshult 660). Sedan 1600-talet har där funnits en gård som brukades fram till 1800-talet, men nu är endast en mindre byggnad och en källare kvar. Flera husgrunder finns, bland annat efter en ladugård, en backstuga och en annan mindre byggnad. En väderkvarn har stått på krönet strax intill gårdsplatsen och dit leder en mindre hålväg. Ett vattenhål med stensatta kanter ligger i anslutning till tomten. Dess botten är torrlagd och man bör föreställa sig högre vattenstånd för användning. Mellan röjningsrösen i södra delen närmast stränderna förekommer rejäla åkerparceller med terrasskanter mot lägre mark. I utkanten av röjningsröseområdet förekommer små ytor som ibland är svagt skålformiga och som kan ha odlats men som också kan ha varit ängsmark.

Barnperspektiv: Att äldre tiders barn fick arbeta på gården, att det inte fanns barndom på samma sätt som nu. Många småsysslor: rensa fisk, mata djuren, vakta dem, hämta ved, m.m.

Mångfald: Hur barn i andra länder arbetar på samma sätt som 1600-talets barn fick arbeta?

Figur 21. Röjningsrösen i kanten av en svagt skålad yta inom RAÄ Skatelöv 499. Foto: Lennart Klang 2014.

Röjningsrösen och torpbebyggelse

Faktapresentation: Torparnas odlarmöda sedan 1600-talet och in på 1900-tal är välkänd och karaktäriserar i mångt och mycket Sverigebilden av Småland. Med torp avses här de små torpställen som uppfördes på ofri grund, dvs. som inte skattlades som gårdar. Torparen försörjde sig genom dagsverken enligt kontrakt med markägaren och genom att odla upp egna små täppor vid torpet. Många torp lades ner i samband med ökad levnadsstandard under 1900-talet och bildar i dag ofta sevärda miljöer med husgrunder, röjningsrösen, stenmurar och stentippar.

Mobergstorpet är en sådan nedlagd torpmiljö med sevärda, delvis speciella husgrunder (RAÄ Skatelöv 460 och 464) och ett röjningsröseområde med olika stora röjningsrösen, stenmurar och stentippar (RAÄ Skatelöv 458). Ett 100-tal röjningsrösen är upp mot 10 meter i diameter och intill 1,5 meter höga med sådan toppig profil som är vanlig vid torp. Även mindre röjningsrösen med flack profil förekommer i området, som en indikation på att torparen här stenröjde inom ett äldre röjningsröseområde, som var övergivet när torparen etablerade sig på platsen. Vissa delområden med äldre röjningsrösen förefaller finnas kvar efter att torparen stenröjde mer intensivt inom valda delområden, och vid sidan av alla röjningsrösen också lade upp stenar i stora stenmurar. Ett liknande torpställe är Fällan (RAÄ Skatelöv 511) med tydliga, sevärda husgrunder, i detta fall i ett område med flera byggda stenmurar och ett 40-tal glest liggande röjningsrösen, 2-7 meter i diameter och ofta med inslag av tämligen stora stenar (RAÄ Skatelöv 495). Här förefaller anknytningen till äldre röjningsröseområden vara mer oklar, men om sådana har funnits kan den flitige torparen ha ersatt dem fullt ut med stenmurarna och, inom områden där stenarna inte räckte till för välbyggda stenmurar, med glest utspridda röjningsrösen. Ett tredje exempel på sevärd torplämning är husgrunden på Byggningsholmen vid Agnäs (RAÄ Skatelöv 471). Detta torp består av en enda husgrund som enligt uppgift ska ha bebotts av torparen med familj och en ko. Hela holmen har smärre ansamlingar röjningssten och terrasskanter efter sentida odling, men inget tydligt röjningsröseområde. Sådana finns i riklig mängd tillsammans med stenmurar inom den gamla inägomarken till Agnäs gård, där torparen kanske hade sin dagliga gärning.

Barnperspektiv: Torpets smådjur betade i grannskapet och barn hade till uppgift att vakta djuren. Att det var många barn i en familj.

Mångfald: Inte bara torpare var beroende av markägare för uppehållsplatser etc. – historien är fylld av romer och andra resande som inte lämnat lika tydliga spår.

Figur 22. Yngre röjningsrösen (RAÄ Skatelöv 458) med toppig profil i anlutning till torpbebyggelse.
Foto: Lennart Klang 2014.

Stenålderns boplatser

Faktapresentation: Vid sundet mellan Sirköns sydöstra strand och Vemboö är sedan länge känt att där funnits en stenåldersboplats (RAÄ Urshult 4:1). Knut Kjellmark, känd arkeolog verksam i början av 1900-talet, undersökte delar av boplatserna. En mängd fynd rapporterades, bl.a. föremål som tyder på att boplatserna bör ha varit använd redan under mesolitikum. Fynden domineras av flintföremål och däribland tidstypiska föremål som tvärpilar, Limhamnsyxor, trindyxa, spån och annat avfall från tillverkning av föremål liksom en del ben. Boplatserna har besökts senare och man har hittat skivvaxa, spånkärna med mera. Boplatserna är nu inte synliga genom att här ligger en äppelodling. Den åker som fanns tidigare kallades Sjöåker och det är där som de flesta fynden framkommit. Den plats man valt var säkert den bästa för ett fångstfolk. Det är ett sund över till Vemboön och där kanske man kunde spärra av med någon form av nät eller mjårdar. Den grunda sjön har fortfarande ett rikt fågelliv och man får föreställa sig hur ägginsamling, fågelfångst och fiske kombinerades med jakt. Jägarna gick in för jakt på kronhjort och vildsvin. Enstaka uroxar bölade i skogen men hjort och svin var det vanliga jaktbytet. Några fler boplatser är hittade i västra Åsnenområdet, bl.a. vid Mjölkenabbens campingplats där tidigare fynd av flintspån är indikationer på att där funnits en boplats med oklar utbredning i ett område som i dag ser bra ut för stenåldersbosättning. Av fynden kan man inte slå fast om boplatserna nyttjades före eller efter hällkistornas tid, eller under bägge tidsperioderna.

En presentation av stenåldersboplatser i västra Åsnenområdet kan fokusera på närheten till vattnet med fiske och sjöfågel. På så vis kommer Åsnen i fokus. Senare tiders markanvändning, t.ex. för äppelodling, är mer orienterad till att bruka jorden en bit innanför stranden.

Barnperspektiv: Berätta om hur man levde under stenåldern, hur man bodde, vad man åt, vilka djur som fanns på land och i vatten. Vad barnen hjälpte till med. Julkalender 2013 om Barna Hedenhös som kom till Stockholm.

Mångfald: Berätta om hur folk har kommit invandrande under jägarstenåldern och vad de förde med sig för kunskap vad gäller fångst, yxor osv.

Figur 23. Foto från söder upp från sundet mellan Sirkön och Vemboön. Ängsfruktodlingen som i sig är kulturhistoriskt intressant döljer den stora mesolitiska boplatserna RAÄ Urshult 4:1.

Foto: Gerhard Flink 2014

Förhistoriska gravar

Faktapresentation: Hällkistor i området kan med stor sannolikhet knytas till en ny inställning hos stenålderfolket om markernas betydelse jämfört med värderingar under jägarstenåldern. Den nya inställningen, med välbyggda stenkammargravar som resultat, kan antas ha att göra med ett begynnande brukande av jorden som komplement till fortsatt jakt och fiske. Senare under bronsålder och äldre järnålder, troligen inom ramen för fortsatt jordbrukande parallellt med jakt och fiske, förefaller man ha markerat jordens betydelse med nya gravtyper, dels gravrösen av stenar under bronsålder, men även stensättningar byggda med jordtorvyta på en stenpackning, s.k. övertorvade stensättningar, under äldre järnålder. Utom att jorden hade betydelse kan man anta att även sociala roller var avgörande för var och för vem gravmonumenten uppfördes. Även om det kan finnas felkällor vid datering av enskilda gravar kan gravformerna generellt ses om arkeologiska kronologiska markörer, som antyder att folk har varit bosatta i området under flera hundra år, kontinuerligt eller återkommande.

Hällkistan vid Dala på Sirkön är sevärd, 2,5 meter lång och någon meter bred (RAÄ Urshult 9:1). Man kan se hur den är konstruerad med kantställda hällar som bildar en rektangulär form, se figur 24 på nästa sida. Hällkistan är inte undersökt men en liknande lär ha undersökts vid Gustavslund på centrala Sirkön av den kände arkeologen Knut Kjellmark (RAÄ Urshult 5:1). Den är dock mycket otydlig och svår att se, fynden utgjordes av flinta och benrester.

Två gravrösen (RAÄ Västra Torsås 20:1 och RAÄ Almundsryd 387:1) kan troligen markera bronsåldersbosättningar i västra Åsnenområdet. På Södra Aspö har nyligen en stor övertorvad stensättning upptäckts (RAÄ Almundsryd 524), vilken kan antas ha äldre järnålderskaraktär. I anslutning till alla dessa tre gravar finns stora röjningsröseområden.

På Sirkön upptäcktes två ytterligare gravar vid inventeringen 2014, en enstaka flack övertorvad stensättning vid stranden på en höjd (RAÄ Urshult 661) och en annan, med kal stenfyllning, också vid stranden (RAÄ Urshult 681). Den senare är knuten till en i äldre tid vanlig sägen om en lindorm som vaktar ett röse.

Barnperspektiv: Hällkistan som familjegrav (se exempelvis Hällkistan i Marbäck, www.ulricehamn.se)

Mångfald: Hällkistor och gånggrifter - kom de med folk som kom invandrande? Berätta om megalitgravarna i Norden och Europa men även andra platser de finns på.

Figur 24. Hällkistan vid Dala på södra Sirkön är tydlig och ligger fint tillgänglig invid vägen. Samtliga sidor består av hällar. På fotot mot söder syns hur den västra långsidan utgörs av en enda, 2,5 meter lång kantställd häll. Foto: Gerhard Flink 2014.

Platser med folktro

Faktapresentation: I äldre tid trodde man på drakar och troll. Historier kring dessa kan i många fall knytas till verkliga fornlämningar. Allmogen i äldre tid såg de märkliga och imponerande fornlämningarna, t.ex. stora gravrösen och hållkistor. Man förstod att de var konstruerade men kunde inte alltid förstå varför och då uppkom föreställningar som ibland handlade om övernaturliga ting.

En lindorm förekommer i en uppteckning på Sirkön om folktro från äldre tid. Lindormen skulle ha syns vid en åker på nordligaste delen av ön där den vaktade ett röse. Lindormen var ett slags väsen som vi kanske skulle kalla en drake. Om drakar som vaktade guldschattnar finns mycken litteratur och drama. Vid Sirköns norra åkrar finns en övertorvad forntidsgrav, (Urshult 681), som trots sin relativt oansenliga storlek (ca 4 meter i diameter) tydligen har observerats och gett upphov till lindormssagan.

Ytterligare en plats där man kan berätta om folktro är området Trollbergen, där en spektakulär sprickbildning i en bergsklack har gett upphov till en variant på den s.k. Odensritten (Västra Torsås 108:1); en tradition bevarat i folkminnet om hur guden Oden ridit med en vanlig man som passagerare och att mannen därefter uppmanats av Oden att sova i grottan/sprickbildningen en natt för att dagen därpå vinna ett vad – vilket mannen också gjorde.

Ett flyttblock med fördjupning kallas Dopstenen eller Näckens Badkar och här finns tradition om hur man kan tvätta sig för att bota sjukdom (RAÄ Västra Torsås 107:1), se figur 25 på nästa sida. En offerkälla, (RAÄ Västra Torsås 194:1) heter Klöshall och här ska mynt ha offerats. I Västra Torsås socken påträffades vid fornminnesinventeringen 2014 även en högst unik företeelse, en gran med flera påhängda nappar (!), se figur 26 på nästa sida. Ett framtidens fornminne i barnperspektiv med anknytning till tro och hopp?

Barnperspektiv: Vid Trollbergen får barnen läsa om tron kring troll, vid stensättningen om lindormen, vid dopfunten och offerkällan om folktron där. Det lär barnen om den folktro som funnits och det berättande som levde i bygderna kring olika fenomen. Perspektiv mot sagoberättandet som skedde under mörka höstnätter i allmogens stugor.

Mångfald: Man kan associera till folktro i andra länder och som än idag kan vara levande.

Figur 25. "Dopstenen" eller "Näckens badkar", i Västra Torsås socken där sjuka badade eller tvättade sig i hopp att bli friska. Foto: Sune Jönsson, 2014.

Figur 26. "Nappgranen" i Västra Torsås, ett exempel på modern folktro? Foto: Sune Jönsson 2014.

Skogsbrukslämningar

Faktapresentation: I skogen hämtade man material till redskap men också till att förbättra redskap och byggnadsverk. Träkol användes i samband med att man fick fram järn och bearbetade mineral. Kolbottnar efter resmilor har hittats på några ställen i västra Åsnenområdet. På Bergöns norra del ligger ett par kolbottnar (RAÄ Urshult 663 och 678) och på närbelägna Norra Aspö finns en ca 20 meter stor kolbotten med en intilliggande mycket välbevarad husgrund efter kolarkoja (RAÄ Almundsryd 526). Flertalet registrerade kolningsplatser saknar synlig husgrund efter kolarkoja, trots att man bodde där ett par veckor när milan var i gång.

I närheten av Vrigstad har ett antal gamla tallar spår av tjärsticketäkt (RAÄ Almundsryd 504-509). Dessa är över halvmetern grova och har bläckats i äldre tid som 0,4-0,6 meter höga och 0,2-0,3 meter breda inhuggningar i brösthöjd. Här har man huggit fram veden så att man kunnat utvinna tjärvedstickor till belysning. ”Tjäruväckeri” har förekommit på fler håll men detta är en unikt bevarad lokal på en myrholme och inte långt ifrån är ett par kolbottnar (RAÄ Almundsryd 534 och 535).

I området kring Vrigstad kan man också se en stor tjärränna, 20x3 meter och 0,8 meter djup. Den omges av kraftiga vallar och i den södra, lägre delen, av en tvärgående vall, med en uppsamlingsgrop framför där den utvunna tjäran samlades upp (RAÄ Almundsryd 530).

Barnperspektiv: Skildra arbetslivet i skogen och hur barnen hjälpte till. Man kan lägga till om den rika sagoskatt som finns kring kolandet med skogsrå.

Mångfald: Att jämföra kanske med perspektiv mot skogsutnyttjande/skövling i andra regioner i världen?

Figur 27. Vy över tjärrännan (RAÄ Almundsryd 530) norr om Vrigstad. Foto: Sune Jönsson 2014.

Småindustriell verksamhet

Faktapresentation: I det gamla bondesamhället sökte man tekniska lösningar, och det finns lämningar efter dessa i Åsnenområdet från 1600-talet och framåt. Utmed den tidigare järnvägen vid Åsnens västra strand byggdes trävaruindustrier i lite större skala. Mer småskalig produktion efter lintillverkning, brännvinsbränning, tegelframställning och väderkvarnar finns på några få platser, med mer eller mindre tydliga lämningar efter verksamheterna.

Linbastur finns vid Julås (RAÄ Skatelöv 472) och på Sirkön (RAÄ Urshult 290:1). Linbastun var en byggnad där bonden torkade linet som så småningom vävdes till fina och starka linneskjortor.

Mindre nyttigt men ändå omtyckt var brännvin i äldre tid då man ansåg det kunde bota sjukdom och hela sår och liknande. Sådant framställde man intill den lilla udde som är själva nabben, det vill säga Mjölkenabben (RAÄ Urshult 680).

När det gällde att bygga rejäla hus var tegel bästa materialet, och sådant framställdes också på Sirkön (RAÄ Urshult 684). Där brändes tegel under några år i slutet av 1800-talet. Tegelbrukslämningen har stora block som var stengrunden till byggnaderna och en stor hög, kanske med infallet tegel. Enligt uppgift brann tegelbruket upp i början av 1900-talet. Inte lång därifrån, på Hössön, finns ett täktområde där man i ett 30-tal små, runda gropar med lerig silt i botten ska ha tagit material för murning (RAÄ Skatelöv 455).

Bönderna odlade råg, korn, havre och vete. Landet är flackt och åarna lugnt flytande. Det var svårt att bygga för vattenkraft, istället användes vindens kraft. Väderkvarnar ställdes upp på höjder där det ofta blåste. Liksom nutida vindkraftverk togs vindkraften till vara och drev runt kvarnstenar som malde säd till mjöl. Av mjölet bakades bröd och kokades gröt. Enligt uppgift ska många väderkvarnar ha funnits i västra Åsnenområdet, men av dessa återstår sällan tydliga grunder. Exempel på sådana kvarnplatser finns ute på den blåsiga Mjölkenabben (RAÄ Urshult 675) och på Bergön (RAÄ Urshult 671).

Barnperspektiv: Kanske något om kläder och hur barn var klädda, till exempel linnekläder.

Mångfald: Hur de småindustriella verksamheterna kommit med kunskap utifrån - tillverka lin, tegel, väderkvarn. Sätta in i ett större perspektiv.

Figur 28. På platsen där väderkvarnen (RAÄ Urshult 671) en stod på Bergön ligger idag en halv kvarnsten.
Foto: Ola Nilsson 2014.

Fångst och fiske

Faktapresentation: Vargen var ett illa omtyckt rovdjur som bönderna hade stora bekymmer med. Den attackerade deras husdjur som får, getter och ibland hundar. För fattigt folk med få husdjur kunde en vargattack vara förödande. På 1800-talet organiserades stora drevjakter och man dödade alla vargar som kunde finnas i skogen. Avsikten var att helt utrota vargen och man lyckades med detta i södra Sverige.

Ett sätt att försöka fånga varg var att bygga en djup grop med lodräta sidor. Man täckte över gropen med tunna kvistar och mossor och så lades ett bete i mitten eller så bands fast en gammal katt eller höna. Sådana fångstgropar byggdes i kanten av åkermarken i skogsbryn där vargen kom smygande nattetid på jakt efter gårdens smådjur. Vargen hoppade kanske fram och skulle fånga betet men föll ner och var så själv fångad.

En mycket tydlig sådan vargfångstgrop ligger omkring 100 meter sydöst om gårdarna på vägen ut till Nabben (RAÄ Urshult 670). En annan fångstgrop som också kan ha använts till vargfångst ligger i skogen norr om Sundslätt (RAÄ Urshult 6:1). Den ligger dock väl långt från bebyggelsen och är mindre tydlig.

Det är svårt att identifiera spår av det äldre fisket trots att fisket i Åsnen har haft en mycket stor betydelse för försörjningen. Fasta fiskelämningar som sentida mjärdar bör ha funnits. Dessa kattsor, som de kallas i senare tid, kunde användas för att fånga fisk när vattnen var grunda och fiskrika. Ett sätt att skapa goda livsbetingelser för småfisk var att anlägga vasar, dvs. större sammanbundna hopar av kvistar och grenar, som förankras på sjöbotten. Vasens funktion var även att utgöra fäste för rom av vissa vårlekande fiskslag som mört, braxen, gös och abborre samt ge skydd åt fiskyngel.

Vid arkeologiska undersökningar av stenåldersboplatser vid vatten hittas ofta både benkrokar och harpuner. De mindre undersökningar som gjorts i västra Åsnenområdet har dock inte hittat sådana.

Barnperspektiv: Berätta om de vilda djuren i skogen som varg men också annat vilt man fångade för näring, liksom fiske. Kanske ett perspektiv är djurfabler. Vem har hört om Vargen och Rödluvan?

Mångfald: Kanske kan man presentera andra kulturers förhållande till viltet, kanske vargfrågan med liberalare synsätt än vi exemplifierar här.

Figur 29. Nyanlagd vase vid Getnön. Foto: Ola Nilsson 2014.

Krig och försvar

Faktapresentation: En gränsbygd som västra Åsnenområdet låg illa till när fientligheter utbröt mellan danskar och svenskar under historisk tid. I Urshults och Almundsryds socknars södra delar finns flera borgar och förskansningar. Biskopen i Växjö ägde flera av dessa, bl.a. Bosholme och Hake Slott. I Åsnen ligger Borgön strax öster om Sirkön. Ingen försvarsanläggning är registrerad på ön men på Sirkön ligger en fornborg (RAÄ Urshult 658).

Fornborgar är traditionellt benämning på försvarsanläggningar, som främst tillskrivs romersk järnålder och folkvandringstid på många håll i landet. Ofta är de belägna liksom denna på ett bergskrön så att borgbyggarna kunnat dra nytta av branta stup, som man kompletterade med stenvallar där det var jämnare sluttning. Borgen på Sirkön har tydliga hoplagda stenvallar mot väster och norr men i öster och söder finns inga murar trots att branta naturliga stup saknas. Man kan ha haft träpalissader där eller så behövdes ingen mur åt det hållet. Det är en märklig fornlämning och man kan tolka den på olika sätt, kanske att den inte blev färdigbyggd? Den är hur som helst sevärd. Stenvallen i väster är ca 100 meter lång, 5 meter bred och upp till 2 meter hög. Man blir imponerad av de oerhörda mängder med sten som har samlats in för detta bygge. Var det de gamla Sirköbönderna som enades om att försvara sig uppe på öns högsta krön, eller var det överheten som anlade ett fäste här för att kontrollera hela Åsnenområdet i samband med skatteindrivning och andra pålagor?

Om nu fornborgen är från järnålder kan den naturligtvis även ha återanvänts i samband med medeltidens oroligheter i de dansk-svenska gränstrakterna.

Barnperspektiv: Hur bygdens folk fick söka skydd när oroligheter utbröt och hur människor fick ta med sig de viktigaste ägodelarna när man klättrade upp till borgplatser. Kanske en favorithund, dockor?

Mångfald: Borgar i världen. Kanske nämna europeiska borgar, kanske Masada?

Figur 30. Ett stycke av den stenvall som är byggd i västra delen av Urshults fornborg.
Foto: Gerhard Flink 2014.

Referenser

- Alm, Kent. 1983. En geologisk bakgrund. *Fornlämningar och arkeologi i Kronobergs län*. Kronobergsboken 1983. Växjö.
- Alvesta kommun. 2006. *Kulturpolitiskt handlingsprogram*. Kn §19/06, Kf §65/06.
- Berg, Ingolf. 2009. *Hössöboken. Historik om en halvö i sjön Åsnen*. Lidingö.
- Björk, Lennart; Björnshög, Jan; Lindström, Mats; Pettersson, Georg & Severinsson, Bernt. (red.). 1996. *Västra Torsås Hembygdsbok 1996*. Växjö.
- Björnshög, Jan. 2002. *Västra Torsås. Beskrivning*. En rundtur i Västra Torsås socken.
- Burström, Mats. 1991. *Arkeologisk samhällsavgränsning. En studie av vikingatida samhällsterritorier i Smålands inland*. Stockholms universitet.
- Danielsson, Jenny. 1934. *Om livet på Kläckinge i Åsnen i slutet av 1800-talet*. Hyltén Cavallius-föreningen för hembygdkunskap och hembygdsvård. Årsbok 1934. Växjö.
- Elgqvist, Eric. 1931. *Studier i södra Smålands bebyggelsehistoria. Anmärkningar till en karta över Värends järnåldersbebyggelse*. Hyltén-Cavalliusföreningens årsskrift (Kronobergsboken). Växjö.
- FMIS. Riksantikvarieämbetets fornminnesregister. <http://www.raa.se/cms/fornsok/start.html>.
- Granlund, John. 1951. Kommentar. *Historia om de Nordiska folken* (Olaus Magnus [1555]). Uppsala.
- Gren, Leif. 1997. *Fossil åkermark- Äldre tiders jordbruk – spåren i landskapet och de historiska sammanhangen*. Fornlämningar i Sverige 1. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Gunnarson, Einar (red.). 2004. *Torne – Vrankunge förr och nu. En dokumentation om ett järnvägssamhälle och en by fram till 2000-talets början*. Torne.
- Hallberg, Göran. 1983. *Ortnamn i Småland*. Stockholm.
- Hansson, Martin. 1999. Från renjägare till viking. En arkeologisk historia om södra Småland. *Landen kring sjöarna. En historia om Kronobergs län i mångtusenårigt perspektiv*. Kronobergsboken 1999-2000. (Red. Lennart Johansson). Växjö.
- Hatt, Gudmund, 1931. *Prehistoric fields in Jylland*. Acta Archaeologica 11. Köpenhamn.
- Holmgren, Per & Tronde, Brita. 2001. *2000 års fornminnesinventering i Kronobergs län. Alvesta och Ljungby kommuner*. Fornminnesinventeringen Rapport 2001:3. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Höglin, S. 1998. *Kronobergs län. Agrarhistorisk landskapsöversikt*. Landskapsprojektets rapport 1998:1. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Jansson, Sverker. 1953. *Riksantikvarieämbetets inventering av fasta fornlämningar i Kronobergs län*. Hyltén-Cavalliusföreningens årsskrift (Kronobergsboken). Växjö.
- Johansson, Bengt O. H. 1961. Stenåldershällkistor från svensk-norska gränslandskap. *Tor VII*. Uppsala.
- Jönsson, Lennart. 2009. Salpetersjudning. *Kalvsviks Hembygdsförening, Årsskrift nr 40 2008*. Vederslöv.
- Jönsson, Fridolf. 1989. *Ortnamn i Kronobergs län*. Växjö.
- Jönsson, Sune; Persson, Elisabeth & Roos, Gunilla. 1997. *1996 års fornminnesinventering i Kronobergs län. Tingsryds och Växjö kommuner*. (Red. Ronnie Jensen, Bosse Jönsson) Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Kjellmark, Knut. 1911. *Utkast till beskrivning över Kronobergs läns förhistoriska fornlämningar och fornfynd*. Malmö.
- Kjellmark, Knut. 1932-40. *Värends fornminnen*. Växjö.
- Klang, Lennart. 1975. *Agrara kulturlandskapets framväxt. Varend i bebyggelsearkeologisk belysning*. Trebetygsuppsats, institutionen för arkeologi, Stockholms universitet.

- Klang, Lennart. 1978. *Fasta fornlämningar och förhistoriska miljöer 1. Översiktlig fornlämningsanalys Kronobergs län*. Riksantikvarieämbetet. Fornminnesinventeringen. PM och arbetshandlingar 1978:1.
- Klang, Lennart. 1980. Sävsjö och Granhult i Uppvidinge härad – exempel på fossila kulturlandskap. *Stenen – följeslagaren*. Kronobergsboken 1979-80. Växjö.
- Klang, Lennart. 1983. Fornminnesinventeringen. *Fornlämningar och arkeologi i Kronobergs län*. Kronobergsboken 1983. Växjö.
- Klang, Lennart. 1987. Småland. Kronobergs och Kalmar län. *Med arkeologen Sverige runt*. Stockholm.
- Krantz, Karl Johan. 1981. *Historia för framtiden. Kulturminnesvårdsprogram för Kronobergs län*. Kronobergsboken 1981. Växjö.
- Krantz, Karl Johan, Åhman, Eva & Andersson, Lars. 1989. *Kulturmiljöprogram Landsbygden*. Växjö kommun. Byggnadsnämnden 1989 04 26 § 106. Stencil.
- Lagerås, Per. 2013. Agrara fluktuationer och befolkningsutveckling på sydsvenska höglandet tolkade utifrån röjningsrösen. *Fornvännen 2013/4*.
- Lanemo, E. 2012. *Ängsfruktsodlingen i Södra Åsnen – Riksintresse för kulturmiljövården. Utredning*. Länsstyrelsen i Kronobergs län. Meddelande 2012:09.
- Larsson, Lars-Olof. 1964. *Det medeltida Varend*. Lund.
- Larsson, Lars-Olof. 1978. *Historia kring Huseby*. Grimslöv.
- Larsson, Lars-Olof. 1999. Land och län under kristendomens millenium. *Landet kring sjöarna. En historia om Kronobergs län i mångtusenårigt perspektiv*. (Red. Lennart Johansson). Växjö.
- Larsson, Lars-Olof. 2000. En bruksbygd växer fram. *Smålands järnhantering under 1000 år, 2. Från blästbruk till bruksdöd*. (Red. Lars-Olof Larsson & Leif Rubensson). Stockholm.
- Lessmark, Olof. 2013. *Åsnen – limnologiskt kunskapsunderlag för nationalparksbildande*. Länsstyrelsen i Kronobergs län. Meddelande nr 2013:02.
- Länsstyrelsen i Kronobergs län. 2014-10-25. Ärendenr 435-3443-14. Förfrågningsunderlag, Bilaga 1.
- Magnus, Olaus. 1951 [1555]. *Historia om de nordiska folken*. Uppsala.
- Martinsson, Gustav. 1982. *Åsnenfisket förr och nu. Jakt och fångst i Småland*. Kronobergsboken 1982. Växjö.
- Nilsson, K. G. 1996. Varg- och rävgrop samt fångstsätt. *Kalvsviks Hembygdsförening, Årsskrift nr 27 1995*. Vederslöv.
- Nilsson, Håkan. 1998. *Delregionrapport. Delregion II:C. Tingsryd kommun, Kronobergs län*. Riksantikvarieämbetet Kunskapsavdelningen. Landskapsprojektets rapport 1998:4.
- Qvistgaard, Bengt. 1996. Järnvägen Karlshamn-Vislanda-(Bolmen). *Västra Torsås. Hembygdsbok 1996*. Västra Torsås hembygdsförening. Vislanda.
- Skogens pärlor. <http://minasidor.skogsstyrelsen.se/skogensparlor>.
- Skoglund, Peter. (red.). 2002. Arkeologisk undersökning. Boplatslämningar och röjningsrösen. Småland, Ljungby kommun, Hamneda socken, RAÄ 66, 67, 76 och 82. UV Syd rapport 2002:3.
- Skoglund, Peter (red.). 2003. Arkeologisk undersökning. Gravar, röjningsrösen och boplatslämningar. Småland, Ljungby kommun, Hamneda socken, RAÄ 77. UV Syd rapport 2003:16 och Smålands museum rapport 2003:42.
- Sporrong, Ulf. (huvudförf.) 1995. *Svenska Landskap*. Naturvårdsverket. Solna.
- Sporrong, Ulf. 1996. *Odlingslandskap och landskapsbild*. Studie till kulturmiljöprogram för Sverige. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Svensson, Ernst. 1951. Tjärbränning. *Almundsryds Hembygdsförening Årsskrift 1951*. Sjunde årgången. Växjö.

- Stamning, Sture. 2000. Genvägen till Saragasso. *Almundsryds Hembygdsförening Årskrift 2000*. Femtiosjätte årgången. Tingsryd.
- Tarstad, Henning. 1988a. Gårdarna på Sirkön. *Urshults krönika 1988*. Tingsryd.
- Tarstad, Henning. 1988b. Salpetersjudare i Urshult. *Urshults krönika 1988*. Tingsryd.
- Virdestam, Gotthard. 1937. Några anteckningar om fisket i Åsnen och Mörrumsån på 1850-1860-talen. *Hyltén Cavalliusföreningen för hembygdskunskap och hembygdsvård. Årsbok 1937*. Växjö.
- Westergren, Ebbe. 1979. *Södra Småland under yngre stenåldern och bronsåldern. En studie av bebyggelseutvecklingen i Göteryds sn*. Göteryds hembygdsförening.
- Widgren, Mats. (red.). 2003. *Röjningsröseområdena på sydsvenska höglandet. Arkeologiska, kulturgeografiska och vegetationshistoriska undersökningar*. Meddelanden nr 117/kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet.
- www.historiska.se
- www.lansstyrelsen.se/kronoberg/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/kulturmiljoprogram/Pages/default.aspx
- www.raa.se/publicerat/varia2012_33.pdf
- www.raa.se/app/uploads/2013/09/G_riksintressen.pdf
- www.sofi.se
- www.ulricehamn.se/ulh_templates/Information.aspx?id=14463
- Åhman, Eva 1992. *Förslag till kulturmiljöprogram för Tingryds kommun*. Smålands Museum. Antaget 1992-05-21. Stencil.

Muntliga uppgifter

Evalis Einarsson, Alvesta kommun, 2014-10-10

Erik Karlsson, ordf Almundsryds Hembygdsförening, 2014-10-03

Kartor (<http://www.lantmateriet.se>)

Lantmäterimyndigheternas arkiv:

- 07-alm-12, Vrigstad, Storskifte (1824-05-12)
- 07-skk-2, Agnäs, Övrigt (1747)
- 07-skk-42, Hössön, Mantalsättning (1839-03-05)
- 07-skk-52 Agnäs, Ägostyckning (1912)
- 07-urs-110, Hunshult, Laga skifte (1838-03-05)
- 07-urs-143, Mjölknabben, Laga skifte (1846-12-05)
- 07-urs-152, Rotahult, Laga skifte (1842-03-22)
- 07-urs-187, Sirkön, Storskifte (1788-02-26)
- 07-urs-188 Sundslätt, Storskifte (1821-05-11)
- 07-urs-189, Sundslätt, Laga skifte, hemmansklyvning (1845-12-19)
- 07-urs-197, Torsatorp, Storskifte (1825-05-13)
- 07-urs-198, Torsatorp, Laga skifte (1856-03-04)
- 07-väh-85, Alvesta, Storskifte (1799 -06-11)
- 07-väh-12, Tvetaryd, Storskifte (1801-06-09)
- 07-väh-127, Tvetaryd, Storskifte på inägor (1801-06-09)

Lantmäteristyrelsens arkiv:

- F62-2:1, Skatelövs socken, Agnäs nr 1, Geometrisk avmätning (1697)
- F62-2:2, Skatelövs socken, Agnäs nr 1, Geometrisk avmätning (1697)
- F62-2:3, Skatelövs socken, Agnäs nr 1, Avmätning (1747)
- F78-76:1, Urshults socken, Sundslätt nr 1, Storskifte (1787)
- F78-76:2, Urshults socken, Sundslätt nr 1, Storskifte på inägor (1820)
- F78-80:1, Urshults socken, Torsatorp nr 1, Storskifte på inägor (1824)
- F87-31:1, Västra Torsås socken, Hunna nr 1-5, Storskifte på utmark/utägor (1788)
- F87-58:1, Västra Torsås socken, Ringshult nr 1, Storskifte på inägor (1797)
- F87-80:1, Västra Torsås socken, Tvetaryd nr 1-3, Storskifte på utmark/utägor (1788)
- F87-80:2, Västra Torsås socken, Tvetaryd nr 1-3, Storskifte på inägor (1800)

Rikets allmänna kartverks arkiv:

- Generalstabskartan, J243-15-1, Vislanda (1869)
- Ekonomiska kartan, J133-4E6f52, Tvetaryd (1949)
- Ekonomiska kartan, J133-4E5f51, Hulevik (1949)
- Ekonomiska kartan, J133-4E4f51, Horgenäs (1949)
- Ekonomiska kartan, J133-4E6g51, Kläcklinge (1949)
- Ekonomiska kartan, J133-4E5g51, Sirkö (1949)
- Ekonomiska kartan, J133-4E4g51, Törnabygd (1949)
- Ekonomiska kartan, J133-4E7f52, Torne (1949)

Förkortningar

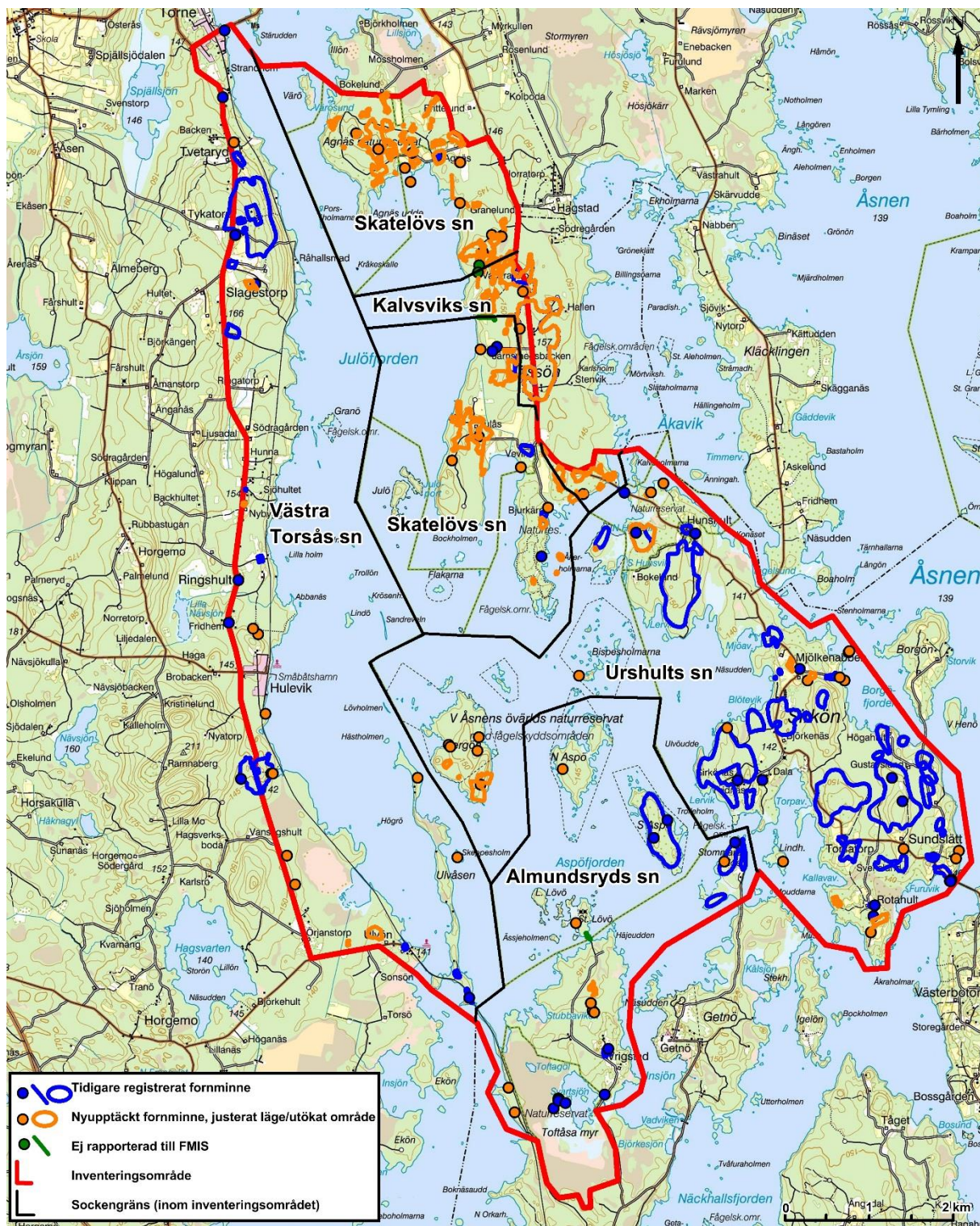
ATA	Antikvarisk-topografiska arkivet
FMIS	Riksantikvarieämbetets nationella Fornminnesinformationssystem
HK	Högsta kustlinjen
KVHAA	Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, (Vitterhetsakademien)
RAÄ	Riksantikvarieämbetet
SHM	Statens historiska museum
sn	socken
SOFI	Institutet för språk och folkminnen

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens ärendenr:	435-3443-14
Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen i Kronobergs län
Uppdragstagare:	Landskapsarkeologerna/LK Konsult
Uppdragstyp:	Fördjupad kultur- och fornlämningsinventering
Län:	Kronoberg
Landskap:	Småland
Kommuner:	Alvesta, Tingsryd och Växjö
Socknar:	Almundsryd, Kalvsvik, Skatelöv, Västra Torsås och Urshult
Fornlämningsnummer:	RAÄ Almundsryd 121-2, 144:1, 192:1, 386:1-389:1, 504-509, 526-535. RAÄ Kalvsvik 177:1-2, 180-196. RAÄ Skatelöv 41:1-43:1, 213:1, 372:1, 373:1, 454-513. RAÄ Urshult 4:1-6:1, 9:1, 10:1-3, 42:1, 86:1-88:1, 262:1-264:1, 266:1, 267:1, 280:1-296:1, 315:1, 316:1, 587:1, 628:1, 629:1, 631:1, 632:1, 658-686. RAÄ Västra Torsås 19:1, 20:1, 42:1-45:1, 107:1, 108:1, 176:1, 212:1, 214:1, 218:1, 248:1, 249:1, 257:1, 261:1, 298:1, 318:1, 320:1, 346-360.
Typ av fornminnesobjekt:	Boplats, Bro, Brott/täkt, Bytomt/gårdstomt, Fornborg, Fossil åker, Fyndplats, Fångstgrop (varg), Färdväg, Husgrund (historisk tid), Hägnad, Härd, Industri övrig, Kemisk industri (tjärränna), Kolningsanläggning, Kvarn, Källa med tradition, Lägenhetsbebyggelse, Minnesmärke, Naturföremål/-bildning med tradition, Område med fossil åkermark, Område med skogsbrukslämningar (kolbottnar med kolarkoja), Röjningsröse, Röse, Skåre/jaktvärn, Stenindustri, Stenkammargrav, Stenkrets (uppgift om), Stensättning, Tegelindustri, Terrassering, Textilindustri, Övrig.
Datering:	Stenålder till historisk tid
Fälttid:	2014-09-29 – 2014-10-10
Antal fältdagar:	40 dagar
Antal rapportdagar:	32 dagar
Antal fyndhanteringsdagar:	-
Projektledare:	Lennart Klang (LK Konsult)
Interna underkonsulter:	Lena Berg Nilsson och Ola Nilsson (ArcMontana), Sune Jönsson (Kulturmark Sune Jönsson), Gerhard Flink och Ingela Norlin (R-Info Kultur) och Bengt Windelhed (Windelhed Geografi).
Extern underkonsult:	Leif Jonsson, Skogsstyrelsen, båtförare och öguide.

Biträdande projektledare:	Ola Nilsson
Rapportansvarig:	Ola Nilsson
Deltagare i fält:	Gerhard Flink, Lennart Klang, Sune Jönsson, Ola Nilsson och Ingela Norlin
Utredd yta:	26 km ²
M ö. h.:	ca 138 - 175
Kartblad:	4E 4f Horgenäs, 4E 4g Törnabygd, 4E 5f Hulevik, 4E 5g Sirkö, 4E 6f Tvetaryd, 4E 6g Kläcklinge, 4E 7f Torne
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Förvaring av dokumentation:	Dokumentationen i form av foton, och tillhörande fotolista enligt Bilaga 2, har översänts till Länsstyrelsen i Kronobergs län på CD efter avslutat uppdrag. Grunddokumentationen förvaras på digitala medier hos uppdragstagaren.
Landskapsarkeologernas publiceringstillstånd kartor:	© Lantmäteriverket Gävle 2008. Medgivande I 2008/1992

Bilaga 1. Fornminnesobjekt i inventeringsområdet

Figur 1. Fornminnen i inventeringsområdet. För RAÄ-/Objekts-nummer hänvisas till kartor vid de sockensvisa redovisningarna nedan. Underlagskarta: Terrängkartan. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson 2014. © Länsstyrelsen.

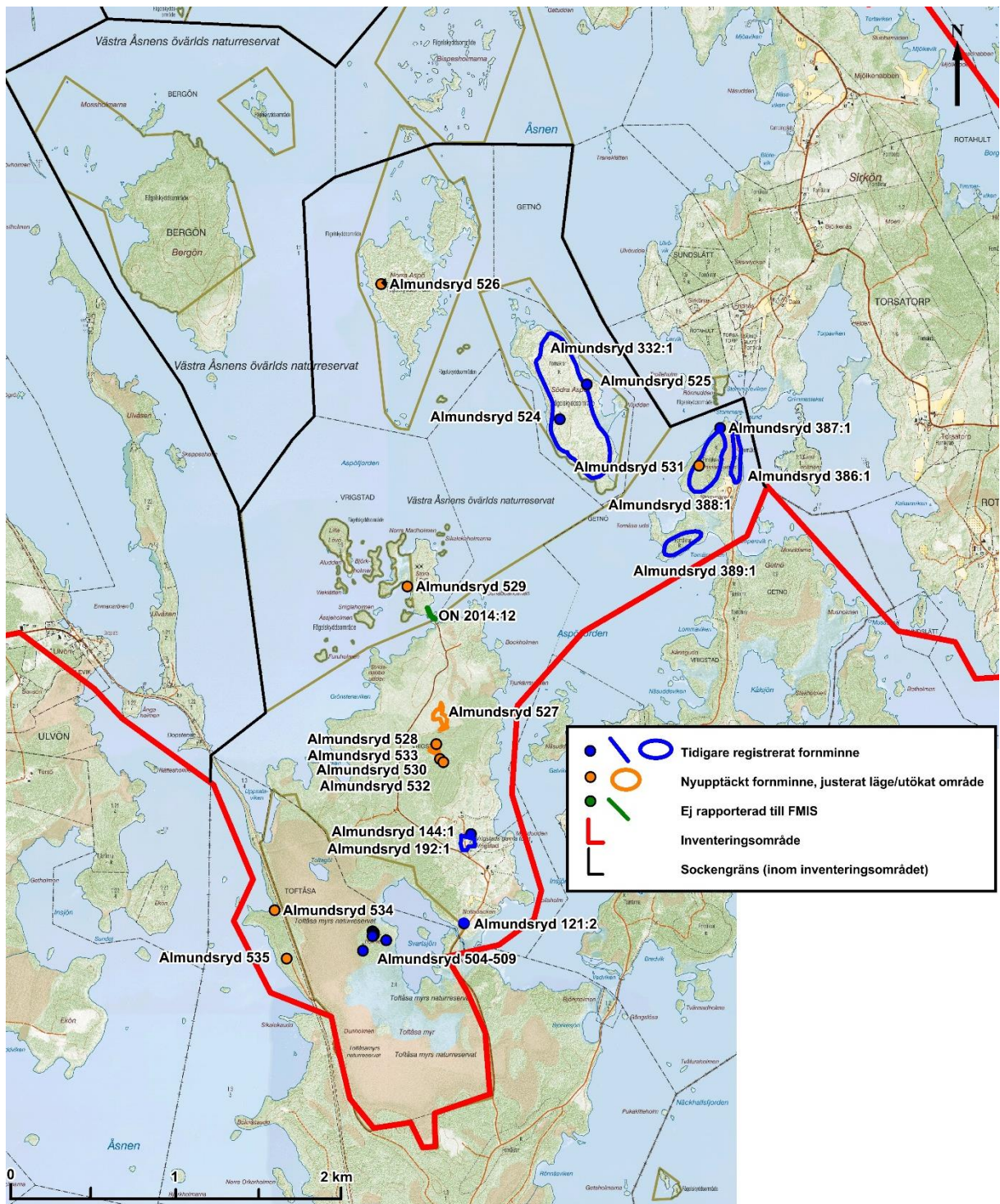
Almundsryds socken

Tabell I. Fornminnen i Almundsryds socken inom inventeringsområdet. I tabellen ingår även ett objekt (ON 2014:12) som inte registrerats i FMIS.

Obj. nr/ RAÄ-nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
Almundsryd 121:1-2	Stenkammargrav Boplats	Hällkista, borttagen. Här skall tidigare ha funnits en hällkista, vars hållar togs till brobygge någon gång på 1870-talet. Enligt fornminnesinventeringen 1949 kunde man då se minst fyra flata hållar, ca 1,5 m l, 0,8-0,9 m br och 0,1-0,3 m tj belägna i botten av bron, ca 90 m S om härom. Vid fornminnesinventeringen 1996 syntes endast någon enstaka håll vid bron, som man har försett med trumma. Hällkistan var belägen inom 2) Boplats, ca 35x25 m (VNV-ÖSÖ), mycket ungefärlig utsträckning. Inom området har följande fynd gjorts: 3 långa flintskrapor, 2 flintspån, flintskärvar m.m. Marken var vid besiktningen ej öppen och inga fynd kunde iakttas. Bra grav- och boplatsläge. Krön av liten moränhöjd invid sjö i småkuperad terräng. Gammal åker, nu igenväxande betesmark.	1) Uppgift om 2) Fornlämning
Almundsryd 144:1	Stenkammargrav	Hällkista, borttagen. Enligt uppgift skall en hällkista ha funnits på platsen. Vid fornminnesinventeringen 1949 berättade Anna Marcusson, född 1894, att hon hört sin far berätta om en hällkista som bortodlades någon gång under 1880-1890-talen. Kjellmark omtalar 1937 att en hällkista med kringliggande röse, 600 m NNV om gården, blev förstörd och "borttagen för ett 20-tal år sedan". Krön av mindre höjdområde i moränmark. Gammal åkermark, nu igenväxande betesmark.	Uppgift om
Almundsryd 192:1	Bytomt/gårdstomt	Bytomt, ca 80x80 m (N-S), ödelagd. Läge och utsträckning enligt äldre lantmäterikartor. Inga husgrunder kunde iakttas vid besiktning 1996. Området har odlats i sen tid. En mängd odlingsrösen/torprösen finns i området. Enligt Lennart Olsson, Getnö gård, skall Vrigstads tomt ha mycket gamla anor. Flackt liggande område i annars småkuperad moränmark. Hagmark.	Fornlämning
Almundsryd 332:1	Fossil åker	Fossil åkermark, ca 900x220-280 m (NNV-SSÖ), bestående av ca 1 500 röjningsrösen. Röjningsrösen är vanligen oregelbundna, 2-7 m i diam (vanligen 3-4 m i diam) och 0,2-1,3 m h (vanligen 0,3-0,5 m h), bestående av 0,2-0,3 m st stenar (enstaka intill 0,4 m st). Röjningsrösen ligger ofta mot jordfasta stenblock. Rösen ligger mycket tätt och oftast kan man se ca 20 rösen samtidigt. I området NV del finns en hopkastad stenvall, ca 40 m l (N-S), 4-8 m br och 0,7-1,5 m h, bestående av 0,2-0,4 m stenar. I botten ligger en del stora jordfasta stenblock. Det finns inga röjningsrösen V om stenvallen. (RAÄ dnr 326-4150-2011). Krön och flacka N-S-Ö-V-sluttningar av mindre vidsträckt höjdrygg (N-S). Moränmark. Skogsmark (löv- och blandskog med inslag av mindre granplantering). Äldre beskrivning: Fossil åkermark, ca 900x220-280 m (NNV-SSÖ), bestående av ett röjningsröseområde. I området är ca 450 röjningsrösen. Dessa är runda eller närmast runda, 2-7 m diam och 0,2-0,8 m h, av 0,1-0,4 m st stenar, delvis övertorvade. Röjningsrösen är av skiftande karaktär, låga och flacka till större och toppigare. Antydning till terrasskanter finns i områdets yttre begränsningar.	Fornlämning
Almundsryd 386:1	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 370x30-60 m (N-S), bestående av ca 30 röjningsrösen. Dessa är runda eller närmast runda, 3-4 m i diam och 0,2-0,5 m h, av 0,1-0,3 m st stenar. Områdets N del har iordningställt till naturcamping, där flera röjningsrösen har utnyttjats för anläggandet av eldstäder. Möjligen har här funnits flera röjningsrösen. I den V kanten av området ligger en mängd bortförda stenar. Krön av liten höjdrygg (N-S) på udde i sjö. Sandig moränmark. Skogsmark (löv) och naturcamping.	Fornlämning

Almundsryd 387:1	Röse	Röse, runt, 6 m i diam och 0,6 m h, bestående av 0,2-0,4 m st stenar. Röset är urgrävt i mitten, 2x1,5 m (NÖ-SV) och 0,5 m dj. Krön av mindre höjdrygg (NÖ-SV), klapperstensfält i moränmark. Skogsmark (blandskog). 12 m SSÖ om strandkant.	Fornlämning
Almundsryd 388:1	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 400x150 m (NNÖ-SSV), bestående av ca 60 röjningsrösen. Dessa är runda eller närmast runda, 3-5 m i diam och 0,2-0,5 m h, av 0,1-0,4 m st stenar. Krön och svaga Ö- och V-slutningar av markant moränrygg (N-S). Skogsmark (blandskog).	Fornlämning
Almundsryd 389:1	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 250x100 m (ÖNÖ-VSV), bestående av ca 30 röjningsrösen. Dessa är runda eller närmast runda, 3-5 m i diam och 0,2-0,5 m h, av 0,1-0,3 m st stenar. Krön och svaga NV- och SÖ-slutningar av mindre moränhöjd. Skogsmark (gran).	Fornlämning
Almundsryd 504	Naturföremål/-bildning med tradition	Bläckning, tjärtall, 0,5 m diam i brösthöjd. På SV sidan är en uthuggning, 0,4 m h, 0,25 m br och 0,05 m dj. Tallen är död. Tydliga huggspår. Spår av s.k. tjäruväckeri, då levande tallar skattades på tjärved. Ö kanten av moränkulle, i mosskant. Skogsmark (barr).	Övrig kulturhistorisk lämning
Almundsryd 505	Naturföremål/-bildning med tradition	Bläckning, tjärtall, 0,6 m diam i brösthöjd. På S sidan är en uthuggning, 0,6 m h, 0,15 m br och 0,1 m dj. Tydliga huggspår. Spår av s.k. tjäruväckeri, då levande tallar skattades på tjärved. NV delen av moränkulle, i mosskant. Skogsmark (barr).	Övrig kulturhistorisk lämning
Almundsryd 506	Naturföremål/-bildning med tradition	Bläckning, tjärtall, 0,6 m diam i brösthöjd. På V sidan är en uthuggning, 0,6 m h, 0,2 m br och 0,1 m dj. På Ö sidan är ytterligare en uthuggning, 0,6 m h, 0,1 m br och 0,1 m dj. Tydliga huggspår. Spår av s.k. tjäruväckeri, då levande tallar skattades på tjärved. S sidan av moränkulle, i mosskant. Skogsmark (barr).	Övrig kulturhistorisk lämning
Almundsryd 507	Naturföremål/-bildning med tradition	Bläckning, tjärtall, 0,5 m diam i brösthöjd. På SÖ sidan är en uthuggning, 0,4 m h, 0,25 m br och 0,1 m dj. Tydliga huggspår. Tallen är död. Spår av s.k. tjäruväckeri, då levande tallar skattades på tjärved. NV delen av moränkulle, i mosskant. Skogsmark (barr).	Övrig kulturhistorisk lämning
Almundsryd 508	Naturföremål/-bildning med tradition	Bläckning, tjärtall, 0,6 m diam i brösthöjd. På NÖ sidan är en uthuggning, 0,3 m ovan markytan. Uthuggningen är 0,4 m h, 0,25 m br och 0,1 m dj. Tydliga huggspår. Spår av s.k. tjäruväckeri, då levande tallar skattades på tjärved. NV delen av moränkulle, i mosskant. Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Almundsryd 509	Naturföremål/-bildning med tradition	Bläckning, tjärtall, 0,4 m diam i brösthöjd. På SÖ sidan är en uthuggning, 0,6 m h, 0,1 m br och 0,1 m dj. Tydliga huggspår. Tallen lutar åt S. Spår av s.k. tjäruväckeri, då levande tallar skattades på tjärved. NV delen av moränkulle, i mosskant. Skogsmark (barr).	Övrig kulturhistorisk lämning
Almundsryd 524	Stensättning	Stensättning, rund, 15 m i diam och 0,4-0,5 m h. Övertorvad. Mot kanten i S och N ligger två mindre röjningsrösen. (RAÄ dnr 326-4150-2011). Flackt krön av svag moränhöjd. Skogsmark (bok).	Fornlämning
Almundsryd 525	Lägenhetsbebyggelse	Kojruin, 5x4 m (NÖ-SV). Svaga vallar utmed långsidorna, 0,5-0,8 m br och intill 0,2 m h, övertorvade. I NÖ spisiröse, 1,8x1,0 m (NNV-SSÖ) och 0,5 m h, av 0,2-0,45 m st stenar. Ingång i SV, 0,8 m br. (RAÄ dnr 326-4150-2011). NNÖ-slutning av mindre moränhöjd. Skogsmark (bok).	Övrig kulturhistorisk lämning
Almundsryd 526	Område med skogsbrukslämningar	Område med skogsbrukslämningar, bestående av en kolbotten efter resmila och lämningar efter en kolarkoja. Kolbotten är rund, 18-20 m i diameter och 0,3 m hög. Svagt skålformat mittparti, 10-12 m i diameter och 0,1 m djupt. Kolstybb syns i en rotvälta. Lämningarna efter kolarkojan, 3 m V om kolbotten, är 7x6 m (Ö-V) av en rektangulärt formad jordvall, 2 m bred och 0,2 m hög och i NNV spisiröse, 3x2 m (Ö-V) mot berghäll eller större block i N/NNV. Smärre obetydliga, mycket ytliga täkter i omgivningarna, dock ej omedelbart intill kolbotten. Svagt SV-sluttande moränmark. Barrskog, mest gran, inslag av någon björk.	Övrig kulturhistorisk lämning
Almundsryd 527	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 160x30-80 m (N-S), bestående av ca 100 röjningsrösen, runda eller närmast runda, 3-6 m i diam och 0,3-0,6 m h, av 0,1-0,3 m st stenar. En del rösen ligger mot jordfasta stenblock. Hela området är skadat vid markberedning	Fornlämning

		(harvning). Lätt kuperad, stenrik moränmark. Skogsmark (granplantor).	
Almundsryd 528	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 14 m i diam och 0,1-0,2 m h. I V-S finns tre stybbgropar, 1,5-2 m l och 0,2-0,4 m dj. Svag höjd i flack moränmark. Skogsmark (gran).	Övrig kulturhistorisk lämning
Almundsryd 529	Husgrund, historisk tid	Husgrund efter hölada, närmast kvadratisk, 3,5-4 m i sida (N-S), knuttimrad. Fem varv timmer bevarade i NV, i övrigt 0-2 bevarade varv. Udde i flack blockig och stenig ö i Åsnen med intilliggande gräsmarker vid stranden. Barrskog.	Övrig kulturhistorisk lämning
Almundsryd 530	Kemisk industri	Tjärränna, 20x3 m (N-S) och 0,8 m dj. Omges av vallar, 3-4 m br och 0,2-0,3 m h. I S är en tvärgående vall, 2 m l, 0,4 m br och 0,5 m h, av övermossade 0,2-0,4 m st stenar. Utanför är en uppsamlingsgrop, 1,7 m i diam och 0,7 m dj. Utanför denna finns ytterligare en grop, 1,5 m i diam och 0,5 m dj. S-slutning av mindre moränhöjd. Skogsmark (gran).	Övrig kulturhistorisk lämning
Almundsryd 531	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 18 m i diam och 0,1-0,2 m h. Omges av åtta stybbgropar, 1-3 m l och 0,2-0,5 m dj. Plan terrass SÖ om sjökant i moränmark. Skogsmark (gran).	Övrig kulturhistorisk lämning
Almundsryd 532	Husgrund, historisk tid	Husgrund, 10x10 m (NÖ-SV), med delvis kvarstående väggar, 1-1,5 m h och 0,9-1,1 m br, av kallmurade 0,2-0,6 m st stenar. Ingång i SV, 0,8 m br. Ligger i anslutning till f.d. mossåkrar. Flack moränmark. Skogsmark (gran).	Övrig kulturhistorisk lämning
Almundsryd 533	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 60x25 m (NV-SÖ), bestående av ca 30 röjningsrösen. Dessa är runda eller närmast runda, 3-5 m i diam och 0,2-0,6 m h, bestående av 0,15-0,3 m st stenar. En del rösen ligger mot jordfasta stenblock. Kuperad moränmark. Skogsmark (gran).	Fornlämning
Almundsryd 534	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 25 m i diam och 0,3-0,4 m h. Omges av ett 10-tal stybbgropar, 1,5-3 m l och 0,3-0,4 m dj. Plan moränyta intill strandkant. Skogsmark (tall). 8 m SÖ om strandkant.	Övrig kulturhistorisk lämning
Almundsryd 535	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 17 m i diam och 0,1-0,2 m h. Omges av ett 10-tal stybbgropar, 1-3 m l och 0,2-0,5 m dj. Plant parti i grusmark mellan två åsryggar. Skogsmark (tall).	Övrig kulturhistorisk lämning
ON 2014:12	Färdväg	Färdväg, ca 85 m l (N-S), 4-5 m br, intill 0,5 m h. I N delen är en vid sidan om vägen anlagd vändplan 9x5m (Ö-V), intill 0,3 m h, med hårdgjord yta. Vägen är påbyggd och förstärkt i sen tid, vid averkningar av St Lövä	Rapporteras ej till FMIS

Figur II. Fornminnen i Almundaryds socken inom inventeringsområdet. Underlagskarta: Fastighetskartan. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson 2014. © Länsstyrelsen.

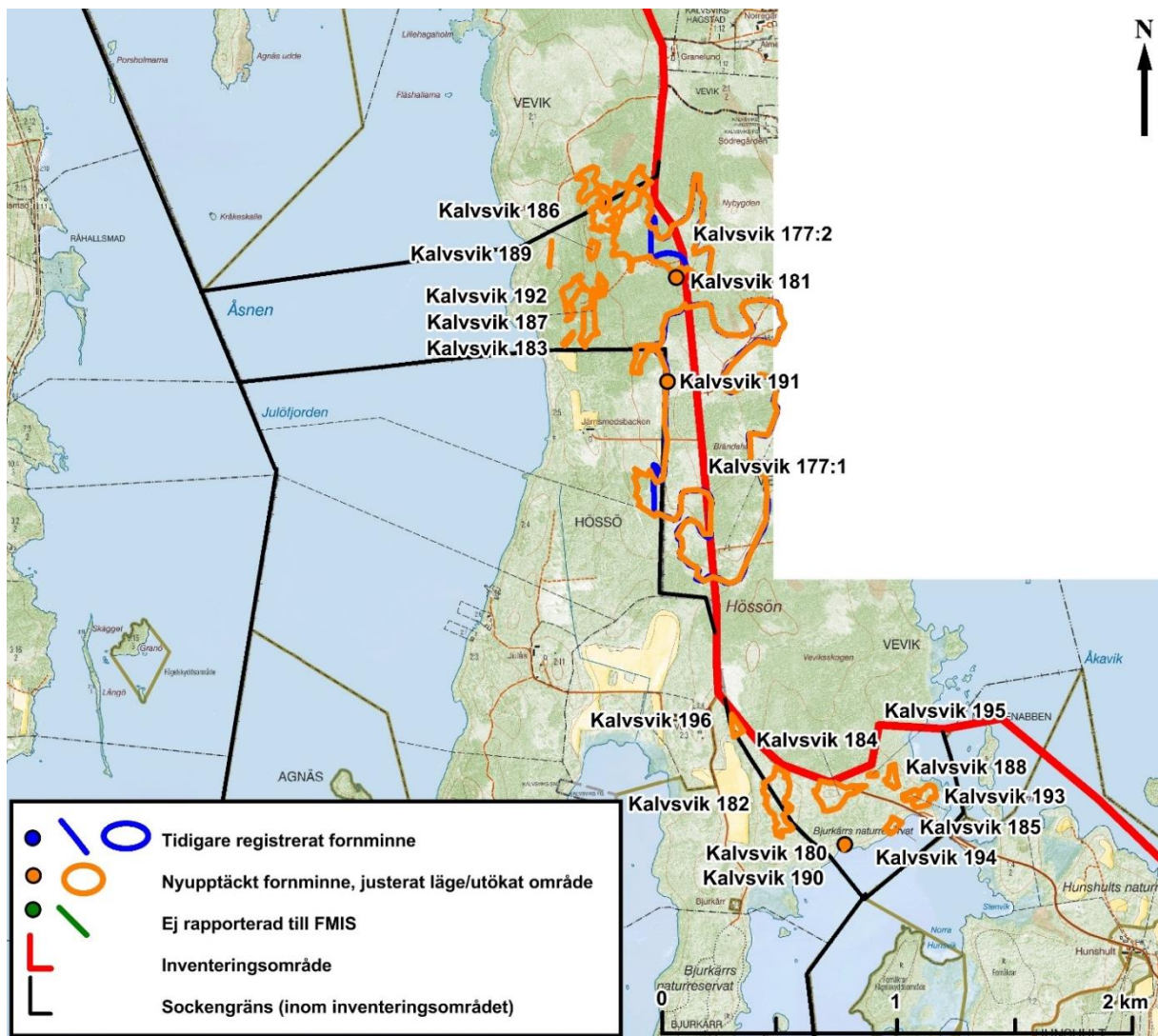
Kalvsviks socken

Tabell II. Fornminnen i Kalvsviks socken inom inventeringsområdet.

Obj. nr/ RAÄ-nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
Kalvsvik 177:1-2	Fossil åker	<p>1) Rönjningsröseområde, ca 1000x250-550 m (N-S), inom Kalvsviks och Skatelövs socknar. Inom 2014 års inventeringsområde är ca 900 rönjningsrösen 2-8 m i diameter och 0,2-1 m höga av 0,2-0,6 m stora stenar. De är vanligen konvexa men i något fall förekommer närmast konkav yta. Många är lagda kring jordfasta block av varierande storlek. De ligger ställvis tätt och ställvis glest till mycket glest. Mellanliggande mark är ofullständigt eller mycket ofullständigt stenröjd. I området finns mindre delområden som troligen inte stenröjts alls. I området finns enstaka stenmurar och ett fåtal sentida stentippar. Sammantaget ges exempel på både äldre och yngre stenröjning i svårbedömd omfattning men där äldre karaktär dominerar. Ställvis mycket besvärlig vegetation försvårar rekognosceringen. Gränsar i SV mot lämningar efter torp. Svagt V-sluttande och flack moränmark. Lövskog och ställvis tät granskog. Enligt 1996 års fornminnesinventering fortsätter rönjningsröseområdet öster om den väg som är gräns för 2014 års inventeringsområde. Utsträckningen enligt ovan gäller för 2014 och 1996 års inventeringsområden sammantaget, men beskrivningen gäller endast för 2014 års inventeringsområde.</p> <p>2) Rönjningsröseområde, ca 730x60-200 m (NV-SÖ), inom Kalvsviks och Skatelövs socknar. Inom 2014 års inventeringsområde är ca 600 rönjningsrösen 2-7 m i diameter och 0,2-1 m höga, vanligen 2-5 m i diameter och intill 0,5 m höga av 0,2-0,5 m stora stenar. Många är lagda kring jordfasta block av varierande storlek. Området är ofullständigt stenröjt med ställvis tätt liggande och ställvis glest liggande rönjningsrösen. Där de ligger glest förekommer mindre delområden som troligen stenröjts mycket extensivt eller inte alls. V-sluttande, flack och småkuperad moränmark med uppstickande berg. Övervägande granskog. Enligt 1996 års fornminnesinventering fortsätter rönjningsröseområdet öster om vägen som är gräns för 2014 års inventeringsområde. Utsträckningen enligt ovan gäller för 2014 och 1996 års inventeringsområden sammantaget, men beskrivningen gäller endast för 2014 års område.</p>	<p>1) Fornlämning 2) Fornlämning</p>
Kalvsvik 180	Fossil åker	Område med rönjningsrösen och hak, 60x30 m (Ö-V). Ett 10-tal rönjningsrösen är 1-2 m i diam och 0,5 m h. I N är ett hak intill 0,5 m dj, med rönjningssten upplagt ovan haket, medan V delen begränsas av en delvis naturlig terrasskant. Flack delvis stenbunden moränmark. Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Kalvsvik 181	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, ca 14 m i diameter och 0,3 m hög. Skålformat mittparti, 9 m i diameter och 0,2 m djupt. Ytskadad av täkter och skogsbruk. Gränsar i N och S till täktgropar, 8-10 m i diameter och 0,5 m djupa. Ytterligare täktgropar i de närmaste omgivningarna. Svag VSV-sluttning av moränmark. Granskog.	Övrig kulturhistorisk lämning
Kalvsvik 182	Område med fossil åkermark	Område med fossil åkermark, 300x40-100 m (N-S), bestående av ca 100 rönjningsrösen, 5 hägnader och 4 skålade odlingsytor. Rönjningsrösen, främst belägna i N och Ö, är 2-3 m i diam och 0,3-0,7 m h, mestadels 0,3-0,4 m h. Hägnaderna är 10 m l, 1-3 m br och intill 1 m h. De röjda och svagt skålade ytorna är 20-30 m i diam. Hägnaderna och de skålade ytorna är belägna i S och mellersta delen. Krön och V- och S-sluttning av moränförhöjning med berg i dagen. Skogsmark.	Fornlämning

Kalvsvik 183	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 65x15 m (NÖ-SV). Ett 10-tal glest liggande röjningsrösen är 2-4 m i diameter och 0,2-0,4 m höga av 0,1-0,4 m stora stenar och jordfasta block i påtagligt ofullständigt stenröjd mark. Flack avsats i S-sluttande moränmark. Granskog.	Fornlämning
Kalvsvik 184	Fossil åker	Område med röjningsrösen och hägnader, 210x120 m (Ö-V). Ett 20-tal röjningsrösen, främst i S, är 1-9 m i diam och intill 1,8 m h. Stenhägnader, 1,5-3 m br och 0,5-1,5 m h, omgärdar en stenröjd yta. Krön och omgivande flacka sluttningar av moränförhöjning (Ö-V). Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Kalvsvik 185	Lägenhetsbyggelse	Bebyggelseämningar efter torp, 65x35 m (NÖ-SV), bestående av en grund efter boningshus, en grund efter källarhus samt en grund efter fähus. Grunden efter boningshuset är 9x7 m (NÖ-SV) av 0,2-0,5 m st syllstenar, delvis kanthuggna. Längs långsidan i SÖ är ett spisröse 3 m i diam och 0,9 m h. Grunden efter källarhuset är 7x7 m (N-S). Den har intill 1,5 m br och 1,6 m h väggar av 0,2-0,6 m delvis kanthuggna stenar. Ingrävd i S-sluttning med öppning åt S, 1 m br, med kvarliggande överliggare, 1,5 m l, 0,3-0,5 m br och 0,3 m tj. Grunden efter fähuset är 7x7 m (N-S). Den har intill 2,2 m h och 1,5 m tj väggar av 0,1-0,7 m st delvis kanthuggna stenar med i N en 2 m br öppning. Enligt tidigare anteckningar låg här torpet Sundet, känt från 1683, och möjligen medeltida bebyggelse under namnet Billingsudde. Flack sandig stenbunden moränmark. Skogsmark. Ingolf Berg, 2009: Hössöboken. Historik om en halvö i sjön Åsnen, sid 12, 23	Fornlämning
Kalvsvik 186	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 75x30 m (NNÖ-SSV). Ett 10-tal övermossade röjningsrösen är 2-6 m i diameter och 0,2-0,5 m höga av 0,1-0,4 m stora stenar och jordfasta block. De är delvis glest spridda i stenröjd mark. V-sluttande moränmark. Granskog.	Fornlämning
Kalvsvik 187	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 300x15-50 m (N-S). Ett 50-tal röjningsrösen är 2-7 m i diameter och 0,2-0,5 m höga av 0,1-0,4 m stora stenar och jordfasta block. Ställvis glest spridda, ställvis tätare. Ojämnt stenmaterial i röjningsrösen ger delvis sentida intryck. Möjligen kan området delas upp i mindre delområden, varav något av yngre och något av sannolikt äldre karaktär. Tämligen flack mark och svaga sluttningar av moränmark. Granskog.	Fornlämning
Kalvsvik 188	Område med fossil åkermark	Område med fossil åkermark, 100x25-50 m (N-S), bestående av ett 20-tal röjningsrösen och 5 hägnader. Röjningsrösen är 2-3 m i diam och intill 0,5 m h. Hägnaderna är 5-10 m l, intill 1 m br och 0,6 m h. Flack relativt blockfri moränavlagring med mellanliggande sankmarker. Skogsmark.	Fornlämning
Kalvsvik 189	Färdväg	Färdväg, ca 110 m lång (N-S), bestående av en vägbank, 4 m bred och 0,3 m hög med diken, 1-2 m breda och 0,3-0,5 m djupa utmed bägge sidorna. Ansluter till stig i N till Vackratorp och fortsätter i skogstraktorspår i S intill utdikade marker i sen tid. Enligt den ekonomiska kartan från 1949 fortsatte vägen söderut till Järnsmedsbacken. Flack moränmark. Blandskog, kraftledningsgata.	Övrig kulturhistorisk lämning
Kalvsvik 190	Husgrund, historisk tid	Husgrund, 8x5 m (Ö-V), av 0,1-0,4 m st, kanthuggna stenar sammanfogade med cement. Längs långsidans mitt i N är ett spisröse 2 m i diam och 0,5 m h av 0,1-0,4 m st delvis kanthuggna stenar. I Ö delen av långsidan i S är två huggna block 1-1,2 m l, 0,3-0,4 m br och 0,2-0,25 m tj (markerar husets ingång). På husgrunden har en träskylt texten "Jaktstugan". Husgrunden ligger inom ett röjningsröseområde. Flack, sandig moränmark. Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Kalvsvik 191	Husgrund, historisk tid	Husgrund, 5 x 5 m (N-S) och 0,5 m h av 0,3-0,5 m st delvis kanthuggna stenar. Enligt Åke Friberg, Järnsmedstorpet, plats för torpet "Hönet". Enligt tidigare anteckningar belagt från 1800-talets mitt. Hönet benämns också "Fitteboda" då mottagning för manfolk hölls här samt snushandel. Flack moränmark. Skogsmark. Ingolf Berg, 2009: Hössöboken. Historik om en halvö i sjön Åsnen, sid 283	Övrig kulturhistorisk lämning

Kalvsvik 192	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 200x30-50 m (NNÖ-SSV). Ett 40-tal övermossade röjningsrösen är 2-4 m i diameter och 0,2-0,5 m höga av 0,1-0,4 m stora stenar och jordfasta block. De är delvis glest spridda i mycket ofullständigt stenröjd mark. NV-sluttande moränmark. Granskog.	Fornlämning
Kalvsvik 193	Fossil åker	Område med röjningssten och naturligt relativt stenfria ytor, 115x50 m (NÖ-SV). Ytorna utgörs av sandiga, flacka platålika avlagringar, med mellanliggande sankpartier. Längs platåernas sidor är röjningssten nedkastad. Flack sandig moränmark. Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Kalvsvik 194	Fossil åker	Område med röjningssten, hak och röjda ytor, 60x40 m (NÖ-SV). Fyra röjningsrösen har varierande form och storlek. Röjningssten är även upplagd på större jordfasta block och ovanför ett hak, intill 0,6 m dj., som utgör begränsning åt NV. Flack stenbunden moränmark. Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Kalvsvik 195	Fossil åker	Röjningsröseområde, 35x15 m (Ö-V), bestående av fem röjningsrösen, 2-3 m i diam, intill 0,7 m h. Mellanliggande ytor utgörs av en delvis naturligt stenfri yta i omgivande blockrik terräng. Blockig flack moränmark. Skogsmark.	Fornlämning
Kalvsvik 196	Fossil åker	Röjningsröseområde, 90x40 m (NNV-SSÖ), med ett 15-tal röjningsrösen som är 2-4 m i diam och 0,3-0,4 m h. Flack V-slutning av flack moränförhöjning. Skogsmark.	Fornlämning

Figur III. Fornminnen i Kalvsviks socken inom inventeringsområdet Underlagskarta: Fastighetskartan. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson 2014. © Länsstyrelsen.

Skatelövs socken

Tabell III. Fornminnen i Skatelövs socken inom inventeringsområdet. I tabellen ingår även fyra objekt som inte registrerats i FMIS (LK 2014:1069,1072,1108 och 1152).

Obj. nr/ RAÄ-nr	Lämningsstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
Skatelöv 41:1	Lägenhetsbebyggelse	Plats för torpet Smedstorpet enligt nuvarande ägare till Järnsmedstorpet, Åke Friberg. I anslutning till denna plats kan inga tydliga rester efter husgrunder iakttas. Området är stenröjt och i V, mot Åsnen, avgränsad av en stenmur. Marken där torpet ska ha legat är sotbemängd. Ingen slagg eller kol kunde dock iakttas. Torpet etablerat under 1700-talets slut. V-slutning av mindre moränrygg (N-S) Odlingsmark (inägomark till nuvarande Järnsmedstorpet). Ingolf Berg, 2009: Hössöboken. Historik om en halvö i sjön Åsnen, sid 192. Äldre beskrivning: Torplämning, 50x40 m (N-S) bestående av 1 husgrund. Inom området är jorden svart av sot och kol. Enligt lokalbefolkningen hittar man både järnslag och sjömalm vid olika tillfällen inom området. Platsen kallas för Smedstorpet och gården V om området kallas för Järnsmedsbacken.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 42:1	Bytomt/gårdstomt	Gårdstomt, 50x50 m (N-S) för Bjurkärr. Bebyggd. Torp under Huseby enligt karta från 1697. Flack stenbunden moränmark. Tomtmark. Ingolf Berg, 2009: Hössöboken. Historik om en halvö i sjön Åsnen, sid 137f, LM 07-skk-42 1839, F62-2:1, 1697 Äldre beskrivning: Torplämning, 50x50 m. Bebyggd Bjurkjerr torp enligt 1794 och 1838 års karta. Vid besiktningsstillfället hittades ca 60 m NNV om område1 husgrund med spismursröse. Ca 50 m SSV om område finns 1 jordkälla. Både är inprickad på karta med text.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 43:1	Bytomt/gårdstomt	Gårdstomt, 140x110 m (Ö-V) för Wevik. Bebyggd. Enligt karta från 1697 torp? Senare rättargård under Huseby. Flack moränmark med hällar i dagen. Tomt- och hagmark. Ingolf Berg, 2009: Hössöboken. Historik om en halvö i sjön Åsnen, sid 137f, LM 07-skk-42, 1839, F62-2:1, 1697 Äldre beskrivning: Torplämning, 140x110 m (Ö-V). Bebyggd Weviks torp enligt 1794 och 1838 års karta. Vid besiktningsstillfället gjordes inga nya iakttagelser.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 213:1	Boplats	Boplats, oklar begränsning. Inom ca 5x5 m (N-S) påträffas enstaka skärvstenar. Flack relativt stenfri moränmark i omgivande blockig morän. Skogsmark (lövskog). Äldre beskrivning: ca 5x3 m (SSÖ-NNV) inom området hittades enstaka till måttligt med skärvsten i de provgropar som togs upp inom området. Skärvstenen hittades i blekjordlagret ca 10-15 cm under torven. Vid ett senare besiktningsstillfället hittades måttligt med skärvsten utanför den grytt som en grävling taget upp i områdets SSV kant (Tack för hjälpen, Herr Grävling)	Fornlämning
Skatelöv 372:1	Fyndplats	Fyndplats, för sländtrissa av sten. Oklara fyndomständigheter gör att fyndplatsen anges som boningshuset. Nuvarande Ägare Åke Friberg (fjärde generationen på samma gård) känner inte till detta fynd. Krön av moränförhöjning (N-S). Tomtmark K Kjellmark; Värends fornminnen 1934, nr 243 Äldre beskrivning. Lösfynd: för sländtrissa av sten enligt tidigare anteckningar funnen på Järnsmebacken. P.g.a. de oklara fynduppgifterna sätts ett kryss på denna fastighets boningshus. Vid besiktningsstillfället gjordes inga nya iakttagelser.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 373:1	Fyndplats	Se FMIS. Inga nya iakttagelser eller ny information från ortsbör vid 2014 års inventering.	Övrig kulturhistorisk lämning

Skatelöv 454	Övrig	Stentipp, sentida, oregelbunden, ca 20x10 m (NV-SÖ) och 1 m hög av 0,2-0,8 m stora stenar. Delvis kallmurad kant. Flack dalsänka i moränmark. Granskog.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 455	Brott/täkt	Område med täktgropar, 70x20 m (NNÖ-SSV). Ett 30-tal gropar, mestadels runda, är 1-2 m i diam och intill 0,5 m dj. I området finns också enstaka oregelbundna gropar, 3-5 m l, 1,5-3 m br och intill 0,5 m dj. Groparnas sidor och botten består av fin lerig silt. Enligt tradition har täkt av material för murning skett på platsen. Belagd i köpehandling 1841, men kan ha hört till Huseby Bruk redan under 1700-talet. Flack relativt stenfri moränmark med inslag av större block. Skogsmark Ingolf Berg, 2009: Hössöboken. Historik om en halvö i sjön Åsnen, sid 137f, 172	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 456	Fossil åker	Område med röjningsrösen, terrasskant och hak, 110x80 m (NÖ-SV). Ett 10-tal röjningsrösen är 2-10 m diam och intill 1,5 m h. En stenröjd flack, närmast skålad yta, begränsas i V av en terrasskant, 0,3-0,4 m h, och i N av ett hak, intill 0,5 m dj. Längs haket och mot Åsnens strandlinje är upplagd röjningssten. Flack stenbunden moränmark. Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 457	Fossil åker	Område med röjningssten, 120x25 m (Ö-V), huvudsakligen upplagd i kanten i S som en stenvall, 2-3 m br och 0,4-0,6 m h. I området är också ansamlingar av röjningssten upplagt mot och på jordfasta block. Enligt generalstabskartan Vislanda från 1869 ska ett torp finnas ungefär på denna plats, vilket ej har återfunnits. Flack blockrik moränmark. Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 458	Fossil åker	Område med röjningsrösen, sentida stentippar, stenmurar och terrasskant, ca 320x90-150 m (NÖ-SV). Ett 100-tal röjningsrösen är 3-10 m i diameter och 0,3-1,5 m höga. Några har yngre karaktär efter intensiv stenröjning i samband med intilliggande torplämningar. Några har äldre karaktär och förefaller vara kvarvarande röjningsrösen från äldre tider. Terrasskanten, i områdets nordvästra del, är 0,2 m hög. I anslutning till området, särskilt mot SÖ, kan ytterligare nu övergivna odlingsmarker tillhöriga torpbebyggelsen ha förekommit i begränsad omfattning. Liten moränhöjd. Gran- och lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 459	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 170x25-90 m (NNÖ-SSV). Ett 30-tal röjningsrösen är 3-8 m i diameter och 0,2-1 m höga av 0,1-0,4 m stora stenar och större block. De är delvis glest spridda i relativt stenfri mark, belägna i utkant av tidigare odlingsyta utom inom ett stenigt delområde där de ligger tätare. SÖ-sluttande moränmark. Granskog.	Fornlämning
Skatelöv 460	Lägenhetsbebyggelse	Husgrund, 10x7 m (NÖ-SV), tvådelad. Den nordöstra delen, 7x5 m (NV-SÖ), har sten fot, 0,5 m hög, med källare uppe på den platå som bildas av stenfoten. Källaren är kupolformad, 4 m i diameter och 1 m hög med i SÖ en ingång, 1 m bred och 0,5 m hög, med synliga trärester innanför. Troligen inrasad ingång utan tydliga lämningar efter inrasningen. Den sydvästra delen, 7x5 m (NV-SÖ), består i NV och SV av en kallmurad vägg, 0,5 m bred och intill 1,5 m hög och gränsar i NÖ mot stenfoten tillhörig källargrunden. I S enstenssamling, 2 m i diameter och 0,4 m hög med i mitten en grop, 1,5 m i diameter och 0,3 m djup, troligen spis/ugn. Mellan stensamlingen och stenfoten till källargrunden en ingång, 1,5 m bred. Enligt uppgift Mobergstorpet. Svag SO-slutning av moränmark. Blandskog. Ingolf Berg, 2009: Hössöboken. Historik om en halvö i sjön Åsnen, sid 453	Fornlämning
Skatelöv 461	Röjningsröse	Röjningsröse, sentida, ca 10 m i diameter och 0,5 m hög av 0,2-0,7 m stora stenar. Terrängläge bra för stensättning, men stenmaterialet och avgränsning är otvetydigt karaktäristiskt för röjningsröse. Krön av liten moränhöjd. Gles lövskog.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 462	Fossil åker	Röjningsröseområde, 150x10-50 m (N-S). Ett 30-tal röjningsrösen är 2-5 m i diameter och 0,2-0,7 m höga av 0,1-0,5 m stora stenar och större block. I S	Fornlämning

		har stenar lagts upp vid vägbygge. Liten avsats i V-sluttande moränmark. Granskog.	
Skatelöv 463	Fossil åker	Område med röjningsrösen, sentida stentippar, stenmurar, husgrunder och byggnader tillhöriga torpet Vackratorp, ca 200x90 m (N-S). Ett 30-tal röjningsrösen är 2-10 m i diameter och 0,3-1,5 m höga av 0,1-0,7 m stora stenar och större block. De har yngre karaktär efter intensiv stenröjning i samband med intilliggande bebyggelse (Vackratorp). Flertalet röjningsrösen, stentippar och samtliga stenmurar är belägna i områdets periferi. En hus- eller källargrund i områdets västra del och en grund efter ladugård omedelbart SV om området. Svagt SV-sluttande moränmark. Lövskog.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 464	Lägenhetsbebyggelse	Bebyggelselämningar efter torp, ca 55x20 m (NNV-SSÖ), bestående av tre husgrunder och en stenmur. Två av husgrunderna består av spisirösen och har oklara begränsningar. Den ena husgrunden med spisiröse är ca 6x5 m (N-S). Spisiröset, i NV, är 2 m i diameter och 1,4 m högt av delvis kallmurade stenar, 0,2-0,5 m stora. Ö om spisiröset syns ett hörn av stenfot, 0,2-0,3 m hög, samt möjligen enstaka grundstenar. I SV en försänkning 2 m i diameter och 0,3 m djup. Den andra husgrunden med spisiröse, belägen 1 m från den första, saknar synlig begränsning. Spisiröset är 2 m i diameter och 1,3 m högt av delvis kallmurade stenar, 0,2-0,5 m stora. Det kan inte uteslutas att spisirösen ligger i en och samma husgrund med oklar begränsning. Den tredje husgrunden, 6x4 m (VNV-ÖSÖ) ligger ca 20 m S/SSÖ om husgrunderna med spisirösen. Den består av kallmurade väggar, 0,5 m breda och 1,5 m höga, med i SSV en ingång, 1,5 m bred. Trärester efter tak syns på stenväggen. Ängslada enligt uppgift. Stenmuren, i områdets nordvästra del, 9x1 m (N-S) och 1 m hög, förefaller höra till bebyggelsen. Enligt uppgift Mobergstorpet. Avsats i S-sluttning nära krön av liten moränhöjd. Lövskog. Ingolf Berg, 2009: Hössöboken. Historik om en halvö i sjön Åsnen, sid 453	Fornlämning
Skatelöv 465	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 55x30 m (N-S). Ett 10-tal röjningsrösen är 3-5 m i diameter och 0,2-0,3 m höga av 0,2-0,4 m stora övermossade stenar och större block. V-sluttande moränmark. Granskog.	Fornlämning
Skatelöv 466	Färdväg	Färdväg, ca 250 m l (N-S) och 2-3 m br, med stensatta kanter och uppbyggd av 0,2-0,4 m st stenar. Vägbanken ansluter i N till odlingsmark och i S till en yngre odlingsyta, som består av en utdikad våtmark. Intill vägens S del ett täktområde tillhörigt Kalvsvik sn. Flack stenbunden moränmark. Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 467	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 60-80x50 m (NNÖ-SSV), bestående av ett 10-tal övermossade röjningsrösen. De är 2-4 m i diameter och 0,2-0,5 m höga av 0,1-0,4 m stora stenar och jordfasta block, glest spridda i ofullständigt stenröjd mark. Småkuperad moränmark. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 468	Husgrund, historisk tid	Hus- eller källargrund, 5x4 m (NO-SV), bestående av kallmurade väggar, 1 m breda och 1 m höga av 0,3-0,7 m stora stenar, med i ÖSÖ en ingång, 1 m bred. Innermått ca 2,5x2,5 m. I N påförd odlingssten. S-sluttande moränmark. Lövskog intill öppen betesmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 469	Fossil åker	Område med röjningsrösen, ca 80x40 m (Ö-V). Ett 20-tal röjningsrösen är 3-6 m i diameter och 0,3-0,5 m höga av 0,2-0,5 m stora övermossade stenar och större block i ofullständigt stenröjd mark. En stenmur och övergivna sentida odlingar SV om och nära röjningsröseområdet. NV-sluttande moränmark. Granskog delvis slutavverkad.	Fornlämning
Skatelöv 470	Fossil åker	Område med röjningsrösen och jordvall, ca 80x50 m (NV-SÖ). Tre röjningsrösen är 4-7 m l, 2-4 m br och intill 0,8 m h. I kanten i N och Ö är en stenblandad jordvall, 2-3 m br och 0,5 m h. Ett röjningsröse i S är	Övrig kulturhistorisk lämning

		skadat av en i nutid anlagd härd. Den norra av två öar med namnet Åkerholmarna. Flack sandig delvis stenbunden moränmark på liten ö i Åsnen. Skogsmark.	
Skatelöv 471	Lägenhetsbebyggelse	Torplänning, husgrund, ca 7x5 m (Ö-V), bestående av ett inre rum, 6x3 m (Ö-V) med i SV spisröse, 2 m i diameter och 1 m högt av 0,2-0,5 m stora och en 1,1 m lång sten. Rummet omges av en kallmurad stenmur, 1-2 m bred och 0,4-1 m hög av intill 0,8 m långa stenar utom i V där ingången är. Hela holmen är bearbetad med smärre ansamlingar röjningssten och terrasskanter efter sentida odling. Ingolf Berg 2009: Hössöboken. Historik om en halvö i sjön Åsnen, sid 287. Namnet Byggningsholmen är belagt på karta F62-2:3, 1747. V-sluttning av liten moränhöjd med berghällar på holme i Åsnen. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 472	Textilindustri	Linbastu, 8x5 m (Ö-V), med 1-1,5 m br, intill 1,4 m h väggar av 0,1-0,7 m st, delvis kanthuggna stenar. Längsidan i N delvis sammanbyggd med ett större jordfast block. Gavelväggen i V indragen 2-2,5 m, med central öppning för dörr, 1 m bred, och i markplanet två tröskelstenar, 0,4-0,5 m st. I S är en härd ca 1,5x1 m (Ö-V) av en delvis raserad mur, 0,3-0,5 m br intill 0,5 h, parallell med ytterväggen. Byggnaden är inbyggd i stenmur som omgärdar Julås bebyggelse och inägor. Flack stenbunden moränmark. Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 473	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 70x25 m (Ö-V). Fem övermossade röjningsrösen är 2-3 m i diameter och 0,2-0,3 m höga av 0,1-0,4 m stora stenar och jordfasta block i ofullständigt stenröjd mark. Flack moränmark. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 474	Lägenhetsbebyggelse	Torplänning, bestående av 1 husgrund, 9x6 m (VNV-ÖSÖ). Avgränsas idag av en stenvall, 1-1,5 m br och 0,3-9,6 m h, av 0,2-0,5 m st stenar. Vid ÖSÖ gaveln är ett spisröse, 2,5 m i diam och 0,9 m h, av 0,3-0,4 m st stenar, övermossade. Byggnad på platsen belagd 1839 (LMV akt 07-skk-42). Flack, stenrik moränmark. Skogsmark (bok). 13 m V om vägkrök.	Fornlämning
Skatelöv 475	Fossil åker	Område med röjningssten och odlingsyta, ca 35x25 m (N-S). Spridd röjningssten längs odlingsytans kant i S och SÖ. Längs kanten i N är en stenvall, 2-3 m br och intill 0,5 m h. Den södra av två öar med namnet Åkerholmarna. Flack sandig delvis stenbunden moränmark på liten ö i Åsnen. Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 476	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 40x30 m (N-S), bestående av ett 10-tal röjningsrösen. De är 3-5 m i diameter och 0,2-0,5 m höga, av 0,1-0,5 m stora stenar och större block i ofullständigt stenröjd mark. Flack moränmark. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 477	Bytomt/gårdstomt	Gårdstomt till Agnäs, ca 150x130 m (N-S). Bebyggd med boningshus, uthus och jordkällare. Kring befintliga byggnader finns stensatta kanter, röjda ytor, en grävd damm, vägar och tidigare odlingsmarker. Inga iakttagna lämningar efter övergiven bebyggelse inom tomten förutom att ladugården, från 1942, förefaller byggd på äldre husgrund, troligen efter den ladugård som ersattes 1942. Enligt ägaren ska ett äldre boningshus ha brunnit ner på samma plats som det nuvarande boningshuset på 1860-talet. Äldsta belägg från 1361. Ska ha tillhört S:t Annae prebende i Växjö under medeltiden. Säteri under några få årtionden på 1600-talet och därefter militärboställe. Liten moränhöjd. Trädgård, gräsmatta, tomtmark. Ingolf Berg, 2009: Hössöboken. Historik om en halvö i sjön Åsnen, sid 16ff. LM akt F62-2:3 1747	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 478	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 18 m i diam och 0,1-0,2 m h. Plan moränmark Ö om strandkant. Skogsmark (löv). 5 m NÖ om strandkant.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 479	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 120x75 m (N-S), bestående av ett 50-tal röjningsrösen. De är mestadels 2-3 m i diam, enstaka är 7-8 m i diam, och intill 1,2 m h. Inom området finns en jordkällare, som är 5 m i diam	Fornlämning

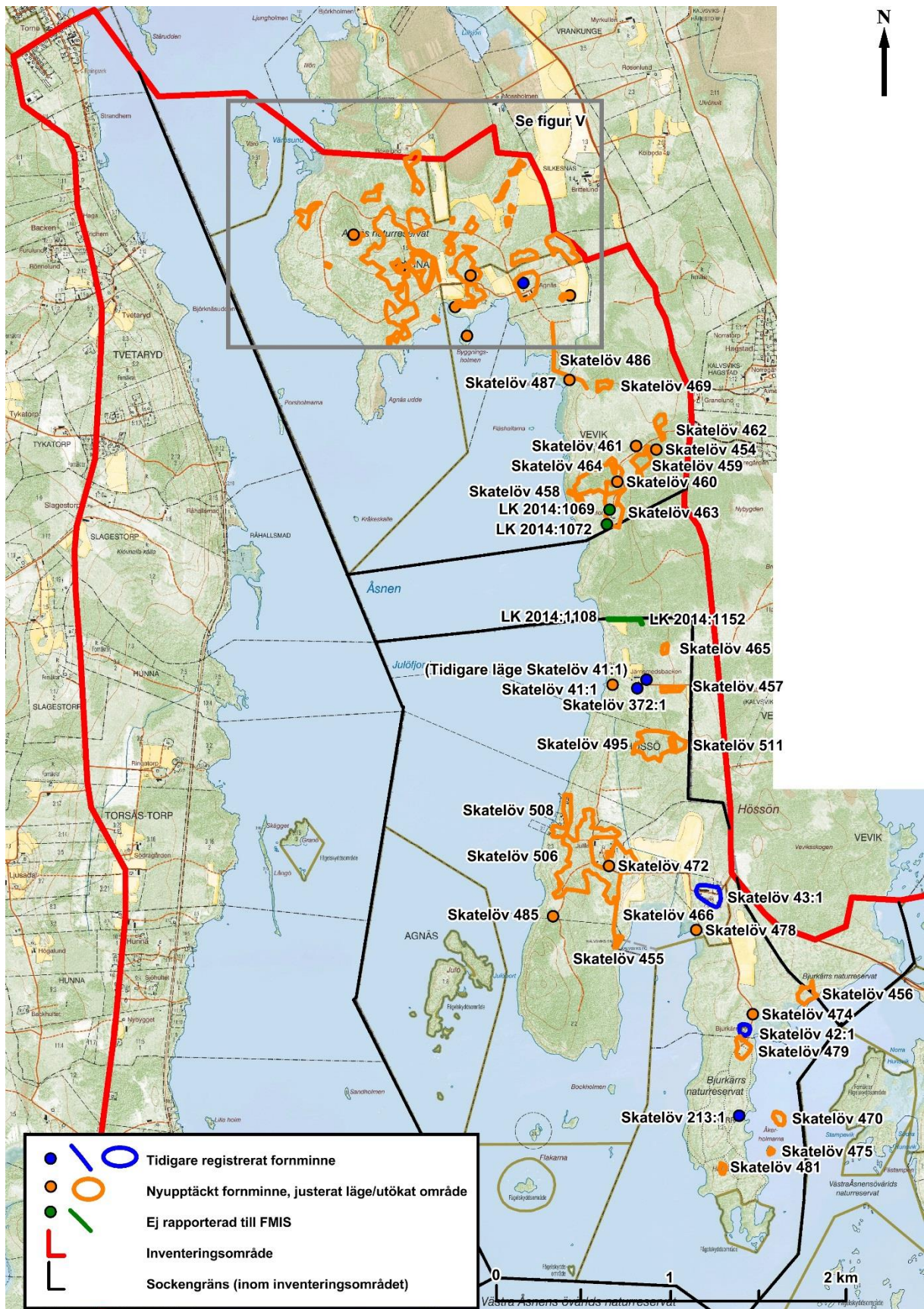
		och 1,2 m h, med jordtäckt tak och nedgrävt golvutrymme. Stensatta innerväggar av 0,2-0,8 m st, delvis kanthuggna stenar, innertak av större hållar, 0,6-1,2 m br. Ingång från V, med trappa av 6 hållar, ca 1 m l, intill 0,4 m br och 0,25 m tj. Tillhör intilliggande bebyggelse Bjurkärr. Området används som besökscentrum för naturskyddsområde. På platsen finns grillplatser och vindskydd med sittplatser samt i N delen bilparkering och toaletter. Flack, blockrik moränmark. Delvis skogsmark, området för besökscentrat är röjt.	
Skatelöv 480	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 100x30 m (NÖ-SV), bestående av ett 10-tal röjningsrösen. De är 2-4 m i diameter och 0,2-0,6 m höga av 0,1-0,4 m stora stenar med större block, i kanten av närmast stenfri mark som varit åker. Svagt N-sluttande moränmark. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 481	Fossil åker	Röjningsröseområde, sentida, ca 60x30 m (N-S), bestående av ca 20 röjningsrösen. De är runda – oregelbundna, 2,5-5 m i diam och 0,2-0,5 m h, av 0,1-0,35 m st stenar. Många ligger mot jordfasta stenblock. Kuperad moränmark. Skogsmark (bok).	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 482	Område med fossil åkermark	Område med fossil åkermark, ca 210x80 m (NV-SÖ), bestående av ett 30-tal röjningsrösen och 2 terrasskanter. Röjningsrösen är 2-5 m i diameter och 0,2-0,7 m höga, av 0,1-0,4 m stora stenar och större block i ojämnt stenröjd mark. Terrasskanterna är 0,2-0,5 m höga, avgränsande två terränganpassade odlingsytor. En stenmur är sekundärt uppförd. Området är stenröjt i varierande grad och ansluter till mark som varit odlad i sen tid, nu öppen hagmark. NNÖ-sluttande moränmark. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 483	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 135x20 m (NNÖ-SSV), bestående av ett 20-tal röjningsrösen. De är 2-5 m i diameter och 0,2-0,7 m höga av 0,1-0,4 m stora stenar och större block i ojämnt stenröjd mark. V-sluttande moränmark. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 484	Område med fossil åkermark	Område med fossil åkermark, ca 140x50 m (ÖNÖ-VSV), bestående av ett 30-tal röjningsrösen och ett 10-tal terrasskanter. Röjningsrösen är 3-6 m i diameter och 0,2-0,7 m höga av 0,1-0,4 m stora stenar i ojämnt stenröjd mark med stora block. Odlingsterrasserna är 0,3-1 m höga. Dessa är terränganpassade, avgränsar odlingsytor på ett tydligt sätt och anknyter till åkrar som brukats i sen tid, nu i öppen hagmark. Flera av odlingsytorna är påfallande stenfria. Röjningsrösen ligger utanför odlingsytorna i stenig mark. N-sluttande moränmark med berghällar. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 485	Område med skogsbrukslämningar	Område med skogsbrukslämningar, 30x20 m (NÖ-SV), bestående av 1 kolbotten efter resmila och 1 kojruin. Kolbotten är närmast rund, 15-17 m i diam med flack profil. Längs kanten i Ö är tre mindre stensamlingar, 1,5-2 m i diam och 0,3 m h, av 0,2-0,3 m st stenar. Omedelbart NÖ om kolbotten består lämningarna efter kolarkojan av ett spisiröse, 2,5 m i diam och 1 m h, av 0,2-0,5 m st stenar. Omedelbart NÖ och Ö om kolarkojruinen är 2 grävda gropar, 2 m resp. 4 m i diam och intill 0,5 m dj. Flack NV-sluttning av moränrygg (N-S). Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 486	Färdväg	Färdväg, ca 500 m lång (N-S till VNV-ÖSÖ) bestående av en vägbank, 4 m bred och 0,3 m hög med diken, 1-2 m breda och 0,3-0,5 m djupa utmed bägge sidorna. Mycket skadad av hjulspår efter skogstraktor. Ansluter i N till skogstraktorväg och i SÖ till stenmur och sentida övergivna odlingsmarker (bl.a. mossodlingar). Kan möjligen fortsätta söderut mot Vackratorp, men skogstraktorspår och tät vegetation försvårar rekognoscering. Flack moränmark. Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 487	Kolningsanläggning	Kolningsanläggning och lastageplats enligt Ortsbor, oklar begränsning, ca 20 m i diameter. Inga synliga strukturer såsom kännetecknar kolbottnar. Vid provstick med sond framkommer några cm tjockt lager med sot. Platsen uppges heta "Kolarstan". Här	Övrig kulturhistorisk lämning

		ska kol och timmer hanterats i samband med båttransport till andra sidan Åsnen. Flack moränmark. Blandskog med tät granbestånd invid dike.	
Skatelöv 488	Fossil åker	Röjningsröseområde, 55x25 m (NÖ-SV). Ett 10-tal röjningsrösen är 4-7 m i diameter och 0,4-0,6 m höga av 0,2-0,7 m stora stenar. Dessa har sentida karaktär eller har påförd odlingssten i sen tid från intilliggande recent åker. Tämliken flack moränmark. Lövskog.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 489	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 50x25 m (N-S), bestående av ett 10-tal röjningsrösen. De är 3-4 m i diameter och 0,2-0,4 m höga av 0,1-0,4 m stora stenar och större block i ofullständigt stenröjd mark. Flack moränmark. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 490	Område med fossil åkermark	Område med fossil åkermark, ca 240x20-165 m (NV-SÖ), bestående av ca 300 röjningsrösen och 3 odlingsterrasser. Röjningsrösen är 2-6 m i diameter och 0,2-1 m höga, av 0,1-0,4 m stora stenar och större block. Odlingsterrasserna är 0,3 m höga. Inom området finns sentida stenmurar. Flack stenig moränmark. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 491	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 60x35 m (N-S). Ett 10-tal övermossade röjningsrösen är 2-4 m i diameter och 0,3-0,6 m höga, av 0,1-0,4 m stora stenar och jordfasta block i mycket ofullständigt stenröjd mark. Flack moränmark. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 492	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 85x25 m (NÖ-SV), bestående av ca 15 röjningsrösen. De är 2-5 m i diameter och 0,2-0,8 m höga, av 0,1-0,5 m stora stenar intill jordfasta block i stenig och mycket ofullständigt stenröjd mark. ÖSÖ-sluttande moränmark. Blandskog.	Fornlämning
Skatelöv 493	Husgrund, historisk tid	Husgrund, ca 8x8 m (N-S), bestående av en grop, 5x4 m (N-S) och 0,5 m djup, som i N och V har stensatt kant av 0,3-0,7 m stora stenar. Mot V fortsätter den stensatta kanten som en 2 m bred och 0,3 m hög vall. Ingrävd i V-sluttning. Odlingsten påförd i S. Ålderdomlig karaktär. V-sluttande liten moränhöjd intill liten vik av Åsnen. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 494	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 65x25 m (NÖ-SV). Ett 10-tal övermossade röjningsrösen är 2-5 m i diameter och 0,2-0,5 m höga, av 0,1-0,4 m stora stenar och jordfasta block. Liten flack moränhöjd. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 495	Fossil åker	Område med stenmurar, stentippar och enstaka röjningsrösen, 290x160 m (Ö-V). Centralt i större delen av området saknas tydlig stenröjning. Ett 40-tal röjningsrösen, huvudsakligen i områdets periferi, är 2-7 m i diameter och 0,2-1,3 m höga, av 0,2-0,9 m stora stenar. Dessa är i regel oregelbundna och glest spridda i anslutning till ett torp. Möjligen finns en äldre stenröjning i området, men i huvudsak dominerar sentida karaktär med stenmurar. Svagt V-sluttande och flack moränmark. Granskog.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 496	Område med fossil åkermark	Område med fossil åkermark, ca 530x260 m (NV-SÖ), bestående av ca 600 röjningsrösen och ett 30-tal odlingsterrasser. Röjningsrösen är övermossade, 2-6 m i diameter och 0,3-1 m höga, av 0,1-0,4 m stora stenar och jordfasta block i marker med varierande stenröjning. Området är svåröverskådligt och innehåller mindre markytor som inte är stenröjda. Nära stenmurar, som finns inom området, saknas röjningsrösen i relativt stenfri mark. Ca 30 odlingsytor har delvis tydliga begränsningar i form av terrasskanter, hak och jordvallar, men även diffusa begränsningar. De har olika storlekar, ofta är de långsmala och upp mot ca 100 m långa. Odlingsterrasserna är 0,2-1 m höga. Odlingsterrasserna är terränganpassade med de högre terrasskanterna i ganska brant sluttande mark. Både extensiv och intensiv odling har förekommit i området, med olikartade uttryck, både äldre (vissa delområden) och yngre (stenmurarna). Bör karteras för att tydliggöra den svåröverskådliga utbredningen. Kuperad moränmark intill bergsklackar. Lövskog.	Fornlämning

Skatelöv 497	Färdväg	Färdväg eller brukningsväg, ca 270 m lång (N-S/VNV-ÖSÖ). I S bestående av en vägbank, 4 m bred och 0,1-0,3 m hög med dike, 1-2 m brett och 0,3-0,5 m djupt utmed västra sidan (östra angränsar till åker). Vägens nordvästra del består av en halvväg, 2-3 m bred och 0,2 m djup. Hålvägen leder in i ett större röjningsröseområde invid en stenmur. Stenmuren har en öppning, 1 m bred, i anslutning till hålvägens upphörande i NV, där hålvägen slutar eller flackar ut och blir svår att följa. Vägbanken ansluter till befintlig brukningsväg i S. SÖ-sluttande och flack moränmark. Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 498	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 240x15-80 m (N-S). Ett 30-tal röjningsrösen är 2-5 m i diameter och 0,2-0,7 m höga, av 0,1-0,4 m stora stenar och större block. De är glest spridda i ofullständigt stenröjd mark och gränsar mot sentida stenmur tillhörig bebyggelsen Bokelund, där även sentida röjningsrösen förekommer. Flack liten moränhöjd. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 499	Område med fossil åkermark	Område med fossil åkermark, ca 160x100-160 m (N-S), bestående av ett 100-tal röjningsrösen och minst 5 odlingsterrasser. Röjningsrösen är delvis övermossade, 2-8 m i diameter och 0,2-1,4 m höga, av 0,2-0,5 m stora stenar, jämte enstaka större stenar och jordfasta block. Ett fåtal har stensättningsliknande dimensioner, är ca 7 m i diameter och 0,5 m höga med konkav yta. Dessa har röjningssten i ytan, som kan vara sekundärt påförd i senare tid, alternativt har de ursprungligen byggts med detta utseende. Övriga röjningsrösen har konvex yta. Fem terrasskanter avgränsar fossila odlingsytor, varav en ca 40x15 m (N-S) och de övriga med oklar storlek. Flack, svagt N-sluttande moränmark. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 500	Övrig	Naturbildning, uppallat block ("liggande höna"), 3-4 m stort och 2,5 m högt på krönparti av berg. Uppallat av fyra stenar, 0,2-0,3 m stora och med stöd av berghäll. Ingen känd tradition vid inventeringstillfället, men sådan kan med hänsyn till utseendet och terrängläget inte uteslutas. Bergshöjd i kuperad moränmark. Barrskog.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 501	Område med fossil åkermark	Område med fossil åkermark, ca 130x100 m (N-S), bestående av ett 50-tal röjningsrösen och ett 10-tal odlingsterrasser. Röjningsrösen är delvis övermossade, 2-5 m i diameter och 0,2-1 m höga, av 0,2-0,6 m stora stenar och större block. I anslutning till recenta åkrar förekommer även röjningssten av sentida karaktär. Ett 10-tal fossila odlingsytor avgränsas med bl.a. terrasskanter, 0,1-0,5 m höga. Området förefaller ha lämningar av både äldre och mer sentida karaktär. Stenröjningen är varierad med röjningsrösen i både mycket stenbundna marker och i relativt stenfria marker. Både extensiv och intensiv odling har förekommit. En ca 50 m lång halvväg i östra delen är troligen en brukningsväg. Flack, svagt N-sluttande moränmark. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 502	Stensättning?	Stensättning? (eller röjningsröse), närmast rund, 7-8 m i diameter och 0,5 m hög. Fyllning av 0,2-0,5 m stora stenar varav några av de större i kanten. I mitten en grop, 4x2 m och 0,2 m djup. Odlingssten påförd i svårbedömd omfattning. Beväxt med fyra lövträd. Antikvariskt svårbedömd lämning i område med röjningsrösen som har varierande dimensioner. De närmast liggande röjningsrösen har liknande dimensioner med i vissa fall konkav yta. Röjningsröseområdet i övrigt har huvudsakligen mindre och konvexa röjningsrösen, vilket motiverar att denna plats bevakas särskilt och vid behov provundersöks för att se om förhistoriska gravar här kan ingå i röjningsröseområdet. Flack, svagt N-sluttande moränmark. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 503	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 160x25-65 m (NÖ-SV). Ett 30-tal glest spridda röjningsrösen är 3-4 m i diameter och 0,2-0,5 m höga, av 0,1-0,5 m stora stenar och större block i ställvis relativt stenfri mark med	Fornlämning

		begränsad stenröjning. NV-sluttande moränmark. Lövskog.	
Skatelöv 504	Terrassering?	Terrassering? (eller odlingsyta), ca 9x6 m (N-S), avgränsad i N och V av lodräta bergväggar, i S av hak 0,1 m djupt och i Ö av terrasskant (?), lägre än 0,1 m hög. I NNÖ en stensamling 1,5 m i diameter och 0,2 m hög av 0,2-0,6 m stora stenar, lagda mot den lodräta bergväggen. I röjningsröseområde. Mest troligt liten odlingsyta, men alternativt kan annan aktivitetsyta inte helt uteslutas. Bör bevakas och provundersökas vid behov för att klargöra funktion. Ö-slutning från bergskränen. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 505	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 140x10-40 m (NÖ-SV). Ett 50-tal röjningsrösen är 3-7 m i diameter och 0,3-0,7 m höga, av 0,1-0,4 m stora stenar och större block i mycket ofullständigt stenröjd mark. NNÖ-sluttande och flack moränmark. Granskog.	Fornlämning
Skatelöv 506	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 500x400 m (N-S), bestående av ca 200 röjningsrösen. De är främst belägna i områdets N, V, SV och Ö del och i anslutning till områdets yttre begränsning. De är 1-4 m i diam och intill 0,6 m h. Ca 20 stenmurar avgränsar mindre odlingsytor. Röjningsrösen förefaller huvudsakligen höra till äldre stenröjning och stenmurarna till yngre stenröjning med nyodlingar. Flack moränmark med ställvis berg i dagen. Skogsmark.	Fornlämning
Skatelöv 507	Fossil åker	Röjningsröseområde, 25x10 m (N-S). Fem övermossade röjningsrösen är 2-4 m i diameter och 0,2-0,5 m höga, av 0,1-0,5 m stora stenar och jordfasta block. Närhet till recent åker gör att sentida röjningssten sannolikt har påförts äldre röjningsrösen. Flack moränmark. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 508	Fossil åker	Område med röjningsrösen, 240x40-80 m (N-S), bestående av i S och centrala delarna av en utdikad våtmark. I kanterna mot S och SÖ är enstaka röjningsrösen, 2-3 m i diam och 0,3-0,4 m h. I kanten i Ö uppkastad röjningssten. I N begränsas en stenröjd yta mot Ö av en stenmur, ca 40 m lång, 1,5-2 m br och intill 1,5 m, samt ett par röjningsrösen, 5-7 m diam och intill 1 m h. I S avvattnas våtmarken till Åsnen av ett stensatt dike, 15 m l, 0,5-0,6 m br och intill 0,6 m dj, med kallmurade sidor, av 0,1-0,5 m st delvis kanthuggna stenar. Diket är övertvårat av väg till sommarstuga. I N två sommarstugor. Odlingsyta tillhörande torpet Fredrikshamn. Flack morän- och mossmark. Skogs- och tomtmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Skatelöv 509	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 45x15 m (N-S). Ca 15 röjningsrösen är 2-4 m i diameter och 0,2-0,5 m höga, av 0,1-0,4 m stora stenar intill större block. Liten flack moränrygg (N-S). Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 510	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 130x100 m (NV-SÖ). Ett 40-tal övermossade röjningsrösen är 2-5 m i diameter och 0,2-1 m höga, av 0,1-0,5 m stora stenar och jordfasta block. Liten flack moränmark. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 511	Lägenhetsbebyggelse	Torplämning, ca 80x20 m (NNV-SSÖ), bestående av fem husgrunder, varav två med spisröse. Den ena husgrunden med spisröse är 7x5 m (Ö-V) med stenfot, 0,2-0,6 m hög och i N spisröset, 3 m i diameter och 1,2 m högt av gråstenar och tegelstenar. Boningshus. 5 m NNÖ om husgrunden med spisröse och stenfot är en husgrund ca 5x5 m (VNV-ÖSÖ) med kallmurade väggar, 1-1,5 m tjocka och intill 1,2 m höga med i V en ugn, 1,5x1,5 m (VNV-ÖSÖ) och 0,8 m hög av 0,4-0,7 m stora stenar och i mitten en grop, 1 m i diameter och 0,4 m djup. Från SÖ har husgrunden en utbyggnad 2x1 m (NNÖ-SSV). 2 m NV om husgrunden med spisröse och stenfot (boningshuset) är en husgrund ca 4x4 m (VNV-ÖSÖ), byggd mot bergskant i NNÖ och i övrigt med stenfot, 1 m bred och 0,5 m hög av intill 1,1 m stora stenar.	Fornlämning

		<p>Ca 40 m S om husgrunden med spisröse och stenfot (boningshuset) är en husgrund ca 7x7 m (N-S/NNV-SSÖ), inbyggd i moränsluttning mot V och med kallmurade väggar, 1 m breda och intill 2 m höga av 0,1-1 m stora stenar och några naturliga block. I V ingång, 1 m bred. Mot N en utbyggnad, 4x4 m (N-S). 5 m SSÖ om den 7x7 m stora husgrunden är en källargrund 5x5 m (N-S/NNV-SSÖ) av kallmurade väggar 1-1,5 m tjocka och 1,5 m höga med i V en ingång, delvis inrasad.</p> <p>Kring husgrunderna röjningsrösen och stenmurar, som ingår i ett större röjningsröseområde.</p> <p>Enligt ortsbor torpet Fällan. Belagt till 1840-tal. Krönparti och V-sluttning av liten bergs- och moränhöjd. Glänta med lövträd i tät granskog. Ingolf Berg, 2009: Hössöboken. Historik om en halvö i sjön Åsnen, sid 283f, 453.</p>	
Skatelöv 512	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 35x15 m (NV-SÖ). Ett 10-tal övermossade röjningsrösen är 2-4 m i diameter och 0,2-0,6 m höga, av 0,1-0,4 m stora stenar och större block. Flack liten moränhöjd. Lövskog.	Fornlämning
Skatelöv 513	Fossil åker	Område med röjningsrösen och enstaka upplagda stenar på block, ca 25x20 m (VNV-ÖSÖ). Två röjningsrösen är 3-4 m i diameter och 0,4-0,6 m höga, av 0,1-0,4 m stora stenar och större block. V-sluttande moränmark. Lövskog.	Fornlämning
LK 2014:1069	Husgrund, historisk tid	Hus- eller källargrund, 5x5 m (NO-SV), bestående av kallmurade väggar, 1 m breda och 0,6-1 m höga med i VSV en ingång, 1 m bred. SV-sluttande moränmark vid befintlig bebyggelse Vackratorp. Lövskog.	Anmäls ej till FMIS
LK 2014:1072	Husgrund, historisk tid	Husgrund, 8x8 m (N-S), med stenfot, 0,1-0,8 m hög och i SO en oregelbunden grop, 4 m i diameter och 0,3 m djup. Troligen del av större byggnad (ladugård) med i övrigt oklar begränsning. SV-sluttande moränmark vid befintlig bebyggelse Vackratorp. Lövskog.	Anmäls ej till FMIS
LK 2014:1108	Hägnad	Stenmur med intilliggande odlingsmark S om muren. Den är påbyggd med stora block under 1900-talet. Stenmuren följer en sockengräns. Svag S-sluttning av moränmark. Granskog med inslag av löv.	Anmäls ej till FMIS
LK 2014:1152	Hägnad	Stenmur med intilliggande övergiven sentida odlingsmark S och V om muren. Enstaka röjningsrösen av sentida mossodlingskaraktär inom området som var åker under 1900-talet och kanske senare delen av 1800-talet. Stenmuren är intill 8 m bred. Ytterligare stenmurar finns i omgivningarna till odlingsmarken. OSO-sluttning av moränmark. Granskog.	Anmäls ej till FMIS

Figur IV. Fornminnen i Skatelövs socken inom inventeringsområdet. För objektsnummer inom grå ruta, se detaljkarta, figur V. Underlagskarta: Fastighetskartan. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson 2014. © Länsstyrelsen.

Figur V. Detalj ur figur IV ovan. © Länsstyrelsen.

Urshults socken

Tabell IV. Fornminnen i Urshults socken inom inventeringsområdet.

Obj. nr/ RAÄ-nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
Urshult 4:1	Boplats	Boplats, ca 230x70 m(VNV-OSO). Vid 1949 års inventering uppges att man i åkern S om vägen hittat pilspetsar, 1 yxa, och "obetydligt bearbetade stenåldersfynd". Vid besiktning av området år 1987, utförd av Smålands Museum, tillvaratogs spån och avslag i flinta, kvarts och hälleflinta. Vid inventeringstillfället, då endast den Ö delen var öppen åker, iakttogs ca 30 flintavslag, ca 15 kvartsitavslag och 5 kvartsavslag. Utbredning åt V enligt tidigare markering. Enligt Kjellmark har även en trindyxa, 2 Limhamnsyxor, 12 bitar av flintyxor, 27 tvåreggade pilspetsar, 2 spånpilar, 3 mikroliter .mm. Rapport Smålands museum, ant Raä 891004. Fornminnesinv. 1933-34, nr 4. Kjellmark K: Värends fornminnen, 1934 (Smålandsposten). Vid besiktning 2014 kunde inget ses. Hela området igenlagt som äppelodling. S och SÖ-sluttande mjälmark. Äppelodling	Fornlämning
Urshult 5:1	Stenkammargrav	Hällkista i stensättning. Stensättningen är närmast rund, 10 m diam och 0,3 m h. Fyllning av 0,2-0,5 m st stenar, delvis övermossad. I mitten och S delen är en hällkista, ca 5,5x0,5-0,6 m (NNÖ-SSV), kraftigt skadad. I Ö långsidan är fyra hållar, 0,8-1,0 m l, 0,3-0,5 m h och 0,2-0,4 m tj. I V långsidan är fyra hållar, 0,65-1,15 m l, 0,15-0,55 m h, 0,2-0,55 m tj. Risbelamrad. Strax NÖ om och nedanför moränkrön. Skogsmark (blandskog). Undersökt av K Kjellmark åren 1906-1907. Fynd: Obränt ben, flintskärva, del av slipsten. (SHM inv nr 13 324.) Belägen inom Raä nr 287 röjningsröseområde. Tidigare anteckningar: Fornminnesinventering åren 1933-34, nr 3. K Kjellmark (Kronobergsboken 1925)." Fornlämningar och fynd från Urshult", sid 135 f. Besiktning 2014. Stensättningen förefaller ligga utplockad i NÖ så att hällkistan förefaller ligga i SV delen av stenpackningen. Något tveksam anläggning.	Fornlämning
Urshult 6:1	Fångstgrop	Fångstgrop för varg, rund, 3 m diam och 0,8 m dj, med stenskodda delvis raserade sidor. Kring kanten är en vall, 1-2 m bred, 0,2-0,6 m h. I vallen är 0,1-0,3 m l stenar. Krön av moränhöjdräckning (NV-SÖ). Skogsmark (granskog). Tidigare anteckningar: Fornminnesinventering 1933-34, sid 4. Kjellmark K: Värends fornminnen 1937 (Smålandsposten). Belägen inom Raä 287 – röjningsröseområde. Besiktning 2014. Kallmuren tydlig i V kanten. Beväxt med tre björkar.	Fornlämning
Urshult 9:1	Stenkammargrav	Hällkista i stensättning. Stensättningen är närmast rund, 8 m diam och 0,2 m h. Övertorvad fyllning av 0,1-0,2 m st stenar. Hällkistan, belägen i stensättningens mitt, är 2,5-0,9 m (NNÖ-SSV). I N gaveln är en håll, 0,8 m l, 0,15 m h och 0,35 m tj. I S gaveln är en håll, 0,7 m l, 0,45 m h och 0,15 m tj. I Ö sidan är tre hållar, 0,4-1,0 m l, 0,30-0,55 m h och 0,3-0,4 m tj. I V sidan är en håll, 2,5 m l, 0,55 m h och 0,3 m tj. I SV hörnet är en 0,25x0,20 m st och 0,35 m h spetsig sten. 1 m NNÖ om hällkistan är en förhöjning, 4,5 m diam och 0,1 m h. Terräng: Krön av moränhöjd. Hagmark. Besiktning 2014. Tydlig hällkista. Stensättningen övermossad och otydlig.	Fornlämning
Urshult 10:1-3	Minnesmärke	Minnessten av granit, 1,6 m h, 0,8 m br (VNV-ÖSÖ) och 0,25 m tj. Åt NNÖ är huggen text: Till minne av Johannes-Petersson Sundslätt och de män som genomförde byggandet av denna bro. Tacksamma Cirköbor reste stenen 1936. 6 m ÖSÖ är minnessten av granit, 1,8 m l, 1,1 m br och 0,4 m h. Åt NNÖ är huggen text: Gustaf Adolf	Övrig kulturhistorisk lämning

		Louise 1935 2 juni. Årtalet numera ej synligt, då stenen är nedsunken i marken. 7 m NÖ om denna är brosten av granit, 1,8 m l, 0,6 m br och 0,65 m h. Åt SSV är huggen text: 1866. Detta är årtalet då den första Sirköbron byggdes.	
Urshult 42:1	Stenkammargrav	Hällkista? Enligt 1949 års inventering ca 1,5x0,4 m st (Ö-V). Ej återfunnen, oklart vad som åsyftas. Kommenterad i äldre inventering som en trolig naturbildning. Terräng: Stenig till stenbunden moränmark. Skogsmark (lövskog). Besiktning 2014. Osannolikt läge för hällkista. Ingen påträffades.	Uppgift om
Urshult 86:1	Boplats	Boplats?, ca 20x15 m (N-S). Inom det markerade området iaktogs vid inventeringstillfället 3 flintavslag. Terräng: Flack moränmark. Åkermark. Besiktning 2014. Marken igenlagd till campingplats. Endast i N delen är sandig sjöstrand exponerad men inget kunde ses vid besiktning.	Fornlämning
Urshult 87:1	Boplats	Boplats, ca 50x30 m (NNV-SSÖ). Vid inventeringstillfället iaktogs 1 mikrospån och 5 flintavslag inom det markerade området. Besiktning 2014. Inget kunde ses vid besiktning. Dock bra läge (jfr nr 86).	Fornlämning
Urshult 88:1	Boplats	Boplats, ca 65x15-20 m (NNV-SSÖ). Vid inventeringstillfället iaktogs 1 mikrospån och 4 flintavslag, inom det markerade området. Besiktning 2014: inget kunde ses	Fornlämning
Urshult 262:1	Bytomt/gårdstomt	Gårdstomt, c 90x70 m (V-Ö), bebyggd. Läge och utsträckning enligt äldre lantmäterikartor. Äldsta? Namnbelägg är 1615, enligt H. Tarstad år 1576. Namn: Rotahults gamla tomt Terräng: Flack moränmark. Tomtmark. Tidigare anteckningar: LMV Växjö: Urshult 187, år 1787 ss. PG Vejde: Gamla herresäten i Urhult, Kronobergsboken 1925. Vejde A: Den nuvarande Sirköbebyggelsens uppkomst (Urshults krönika 1943), Tarstad H, Rotahult sid 80 ff, (Urshults krönika 1988). Besiktning 2014: Bebyggelse liksom tidigare.	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 263:1	Bytomt/gårdstomt	Bytomt, ca 130x70 m (V-Ö), bebyggd. Läge och utsträckning enligt äldre lantmäterikartor. Äldsta namnbelägg enligt OAU: år 1667-90, enligt Vejde år 1615. Namn: Sundslätts gamla tomt Terräng: Flack moränmark. Tomtmark. Tidigare anteckningar: LMV Växjö: Urshult 187, år 1787 ss. PG Vejde: Gamla herresäten i Urshult (Kronobergsboken 1925). Vejde A: Den nuvarande Sirköbebyggelsens uppkomst (Urshults krönika 1943). H Tarstad: Sundslätt, sid 70 ff (Urshults krönika 1988). Besiktning 2014. Fortfarande bebyggd.	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 264:1	Bytomt/gårdstomt	Gårdstomt, ca 90x80 m (V-Ö), bebyggd. Läge och utsträckning enligt äldre lantmäterikartor. Äldsta namnbelägg år 1615. Terräng: SV-sluttande moränmark. Tomtmark. Tidigare anteckningar: LMV Växjö Urshult 187, år 1787 ss. PG Vejde: Gamla herresäten i Urshult, Kronobergsboken 1925. Vejde A Den nuvarande Sirköbebyggelsens uppkomst (Urshults krönika 1943). H Tarstad Torsatorp, sid 90 ff (Urshults krönika 1988).	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 266:1	Bytomt/gårdstomt	Gårdstomt, ca 120x70 m (Ö-V), bebyggd. Läge och utsträckning enligt äldre lantmäterikartor. Äldsta namnbelägg enligt OAU: år 1673, enligt Tarstad år 1551. Ca 50 m respektive 100 m åt Ö och om området är två husgrunder. Terräng: Ö-sluttande moränmark. Tomtmark. Tidigare anteckningar: LMV Växjö: Urshult 187, år 1787 ss. P G Vejde: Gamla herresäten i Urshult, Kronobergsboken, 1925. Vejde A: "Den nuvarande Sirkö-bebyggelsens uppkomst" (Urshults krönika 1943), Tarstad H "Mjölknabben", s 101 ff (Urshult krönika 1988). Besiktning 2014. Igenlagd åkermark och tomtmark/fruktodling.	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 267:1	Bytomt/gårdstomt	Bytomt, ca 110x90 m (Ö-V), bebyggd. Läge och utsträckning enligt äldre lantmäterikartor. Äldsta namnbelägg år 1585.	Övrig kulturhistorisk lämning

		Terräng: Flack moränmark. Tomtmark. LMV Växjö: Urshult 187, år 1787 ss. PG Vejde: Gamla herresäten i Urshult, Kronobergsboken 1925. Vejde A: "Den nuvarande Sirkö-bebyggelsens uppkomst". (Urshults krönika 943). Tarstad H "Hunshult!", s 108 ff (Urshults krönika 1988). Besiktning 2014. Bebyggd, äppelodling med mera.	
Urshult 280:1	Fyndplats	Fyndplats för 1 trindyxa av bergart, upphittad i april 1996 av Yngve Svensson, Rotahult, vid plantering av äppelträd. Yxan förvaras hos upphittaren tillsammans med 1 flintskrapa, 1 spånkniv och 1 avslag av flinta, som upphittas någonstans på gårdens marker. Terräng: SÖ-sluttande moränmark. Tomtmark. Besiktning 2014. Igenlagd åker. Okänt fyndplatsläge.	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 281:1	Textilindustri	Linbastu, rest av, 5 m l (Ö-V), oklar br, med stensatt 0,25 m h kant i S av 0,3-0,7 m l stenar. Enligt Yngve Svensson, Rotahult, är detta platsen för Rotahults linbastu. Terräng: Flack moränmark. Åkermark Besiktning 2014. Otydlig rest återstår, Avfall och skrot pålagt.	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 282:1	Fossil åker	Fossil åkermark, bestående av ett röjningsröseområde, ca 200-260x30-150 m (N-S). I området är ca 130 röjningsrösen. Dessa är 2-6 m i diam, 0,2-1 m h, av 0,1-0,6 m st stenar. Flera rösen invid intilliggande åkermark har i senare tid påförst sten. Inom N delen är en sentida odlingsyta. Terräng: Block, stenig moränmark. Skogsmark (lövskog). Besiktning 2014. I NÖ delen är flackt krön med flera stora röjningsrösen samt flack plats, dock utan säkra terrasskanter.	Fornlämning
Urshult 283:1	Fossil åker	Fossil åkermark, bestående av ett röjningsröseområde, ca 200-50-90 m (N-S). I området är ca 40 röjningsrösen. Dessa är 3-6 m i diam, 0,2-1,0 m h, av 0,2-0,7 m st stenar. Moränhöjd (N-S) med tillhörande Ö-och V-sluttning. Skogsmark (blandskog). Besiktning 2014. Röjningsrösen förefaller mest Ö om bergshöjd.	Fornlämning
Urshult 284:1-2	Fossil åker	Nr 1) Fossil åkermark, bestående av ett röjningsröseområde, ca 280x40-180 m (NNV-SSÖ). I området är ca 60 röjningsrösen. Dessa är 3-6 m i diam, 0,1-0,8 m h, av 0,1-0,6 m st stenar. Ca 20 m S om nr 1 är: Nr 2) Fossil åkermark, bestående av ett röjningsröseområde, ca 350x50-130 m (N-S). I området är ca 100 röjningsrösen. Dessa är 3-7 m i diam, 0,1-0,8 m h av 0,1-0,6 m st stenar. Terräng: Moränhöjd med tillhörande sluttningar, S området flack moränmark. Skogsmark (granskog, hygge). Besiktning 2014. Röjningsröseområdet bildar en sammanhängande enhet, 630x40-130 m (N-S).	Fornlämning
Urshult 285:1	Fossil åker	Fossil åkermark bestående av ett röjningsröseområde, ca 100x80-100 m (N-S). I området är ca 15 röjningsrösen. Dessa är 3,5 m diam, 0,1-0,4 m h, av 0,1-0,4 m st stenar. Terräng: N-sluttande moränmark. Skogsmark (granskog). Besiktning 2014. Området är delvis påverkat av sommarstuga i Ö delen. I själva verket är tomten placerad på fornlämningsområdet.	Fornlämning
Urshult 286:1	Fossil åker	Fossil åkermark, bestående av ett röjningsröseområde, ca 330x30-120 m (N-S). I området är ca 35 röjningsrösen. De är 3-5 m diam, 0,1-0,4 m h, av 0,1-0,6 m st stenar. I N delen är rösen med i senare tid påförst sten. Området avgränsas i V av sankmark. Terräng: Moränhöjd med tillhörande N-, S- och V-sluttning. Skogsmark (blandskog i S granskog). Besiktning 2014. Området närmast vägen röjt med stenmur och granplantering.	Fornlämning
Urshult 287:1-2	Fossil åker	Fossil åkermark, bestående av ett röjningsröseområde, ca 830x270-610 m (N-S). I området är ca 200 röjningsrösen. Dessa är 3-7 m i	Fornlämning

		<p>diam, 0,1-0,6 m h, av 0,1-0,7 m st stenar. Inom det markerade området är mellanliggande partier av stenbunden mark och sankmark, särskilt mellan mindre höjder.</p> <p>Ca 40 m N om är</p> <p>Fossil åkermark, bestående av röjningsröseområde, ca 100x60 m (ÖNÖ-VSV). I området är ca 30 röjningsrösen. Dessa är 3-6 m i diam, 0,1-0,5 m h, av 0,1-0,5 m st stenar. I SV vidtar röjning av sentida karaktär.</p> <p>Terräng: Moränhöjdräckning med tillhörande avsatser, sluttningar. Skogsmark (blandskog, granskog, kalhygge).</p> <p>Besiktning 2014. I centrala delen och i S är röjningsrösen flacka medan i N (och i närheten av fångstgrop Raä 6) är röjningsrösen högre och är byggda av större stenmaterial. Ovan beskrivna områden bildar en enhet och sammanförs till ett område som är ca 1000x60-610 m (N-S). Begränsas i S av kraftig skalmur, 1,6 m h, 1,6 m br som gränsar mot tidigare öppen mark.</p>	
Urshult 288:1	Fossil åker	<p>Fossil åkermark, bestående av ett röjningsröseområde, ca 140-630x230-530 m (Ö-V). I området är ca 200 röjningsrösen. Dessa är 2-7 m i diam, 0,1-1,0 m h, av 0,1-0,6 m st stenar. I området är flera mindre moränhöjder och -åsar med mellanliggande stenbunden mark.</p> <p>Terräng: Moränplatå med mindre höjder och tillhörande avsatser. Skogsmark (blandskog, granskog, kalhygge).</p> <p>Besiktning 2014. I S är röjningsrösen påfallande grova och höga. Sannolikt tämligen recenta. I V gränsar området mot sjöstrand, i N mot sankmark, i N mot med stenmur hägnad nutida granplantering.</p>	Fornlämning
Urshult 289:1	Fossil åker	<p>Fossil åkermark, bestående av ett röjningsröseområde, ca 200x60 m (N-S). I området är ca 30 röjningsrösen. Dessa är 3-6 m i diam, 0,2-0,7 m h, av 0,1-0,5 m st stenar.</p> <p>Terräng: S- och SÖ-sluttande moränmark. Skogsmark (blandskog).</p> <p>Besiktning 2014. Flera av röjningsrösen är flacka och övermossade och övertorvade. Stenfria öppna ytor 10-20 m diam, kan vara äldre åkerytor/ängsmark.</p>	Fornlämning
Urshult 290:1	Textilindustri	<p>Linbästa, rest av, 7,5x7,0 m (VNV-ÖSÖ), med öppning at VNV. 0,8-1,8 m h och 0,8 m tj väggar av 0,1-1,2 m i kallmurade stenar. I VNV hörnet är spismurrest, 0,8-0,8 m st och 1,3 m h. Intill och Ö om spismursrest är stensättning, 6,5x2,0 m st (VNV-ÖSÖ) och 0,2-0,4 m h.</p> <p>Terräng: S delen av moränbacke. Hagmark.</p> <p>Besiktning 2014. Intill linbasturinen är diverse järnskrot, plogar, harv etc.</p>	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 291:1	Fossil åker	<p>Röjningsröseområde, 35x20 m (N-S), bestående av 5 röjningsrösen. De är 1-2 m diam och 0,8 m h. Intill är jämna ytor medan både N och S är grovblockig terräng.</p> <p>Terräng: Stenig/stenbunden moränmark. Skogsmark (lövskog).</p> <p>Besiktning 2014. Endast mindre röjningsområde kunde ses, 30 m i diam med högst 5 röjningsrösen, 1-2 m diam och 0,8 m h. Intill är jämna ytor medan både N och S är grovblockig terräng. (Besiktning Gerhard Flink och Ola Nilsson.)</p>	Fornlämning
Urshult 292:1	Fossil åker	<p>Röjningsröseområde, ca 340x280 m (NNV-SSÖ), bestående av ca 40 röjningsrösen. De är 3-6 m diam och 0,1-0,5 m h, av 0,1-0,4 m st stenar.</p> <p>Terräng: Tämligen flack stenbunden moränmark. Skogsmark (löv).</p> <p>Besiktning 2014. I N är en förtätning av röjningsrösen samt en enkel stenrad, ca 10 m l. I centrala delen av området är glest av röjningsrösen medan i S är begränsning av grova stenmurar. Recenta röjningsrösen ingår i begränsningen.</p>	Fornlämning
Urshult 293:1	Fossil åker	<p>Fossil åkermark, bestående av ett röjningsröseområde, ca 300-950x90-650 m (N-S). I området är ca 250 röjningsrösen. Dessa är 2-7 m diam, 0,1-1,0 m h, av 0,2-0,6 m st stenar. I området är</p>	Fornlämning

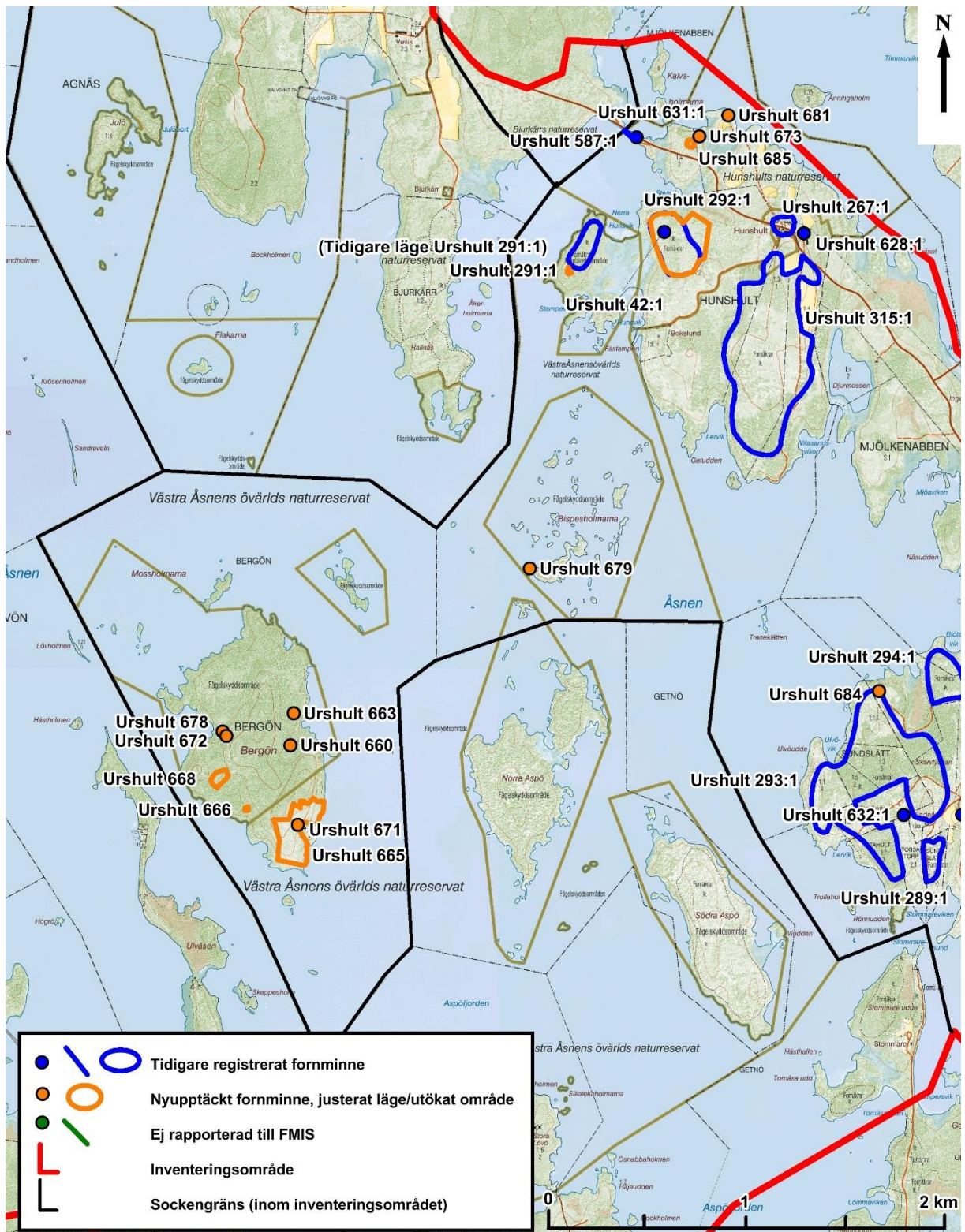
		rösen med i senare tid påförd sten, samt större röjda ytor. Terräng: Stenig moränmark. Skogsmark (blandskog). Besiktning 2014. I centrala delen av området är på krön och S-sluttning flera stensättningsliknande röjningsrösen samt terrasskanter, öppna ytor (fornårkrar?) etc. Vidare undersökning borde ske i form av specialkartering. Sammantaget: raä 9 (hällkista) och raä 632 (stenåldersfynd) samt utmärkt läge gör att området bör beaktas vidare.	
Urshult 294:1	Fossil åker	Fossil åkermark, bestående av ett röjningsröseområde ca 250x180 m (N-S). I området är ca 40 röjningsrösen. Dessa är 3-6 m diam, 0,1-0,7 m h, av 0,1-0,5 m st stenar. Terräng: N-sluttande stenig moränmark. Skogsmark (granskog, hygge med nyplanterad gran). Besiktning 2014. Tät granvegetation. Flertalet rösen i V delen är tydliga.	Fornlämning
Urshult 295:1-2	Fossil åker	Nr 1. Fossil åkermark, bestående av ett röjningsröseområde, ca 100-430x200-350 m (N-S). I området är ca 250 röjningsrösen. Dessa är 3-8 m diam, 0,1-1,0 m h, av 0,1-0,5 m st stenar. Ca 50 m Ö om nr 1 är Nr 2. Fossil åkermark, bestående av ett röjningsröseområde, ca 100x50 m (NNV-SSÖ). I området är 10 röjningsrösen. Dessa är 3-4 m diam, 0,1-0,5 m h, av 0,1-0,4 m st stenar. Terräng: Stenig moränmark. Skogsmark (blandskog) och hagmark. Besiktning 2014. Tät sly omöjliggör närmare granskning i N. Dock torde 1 och 2 utgöra ett sammanhängande område. I S delen tydliga och övertorvade röjningsrösen.	Fornlämning
Urshult 296:1	Fossil åker	Fossil åkermark, bestående av ett röjningsröseområde, ca 370x50-180 m (Ö-V). I området är ca 80 röjningsrösen. Dessa är 3-7 m i diam, 0,2-1,0 m h, av 0,1-0,6 m st stenar. Svåravgränsat åt N, där centralt i området tät granskog vidtar. Ca 150-200 m N om är röjning av sentida karaktär. Terräng: S-sluttande stenig moränmark. Skogsmark (blandskog). Besiktning 2014. Områdets tätaste och tydligaste röjningsrösen är i Ö och N om torpet. Den V delen av området består delvis av klapper och moras blandat med enstaka röjningsrösen. Gräns i S, SV och SO mot sankmark.	Fornlämning
Urshult 315:1	Fossil åker	Fossil åkermark, bestående av ett röjningsröseområde, ca 1000x100-430 m (N-S). I området är ca 350 röjningsrösen. Dessa är 2-7 m diam, 0,1-0,8 m h, av 0,1-0,6 m st stenar. I området framför allt i S, är rösen med i sen tid påförd sten samt röjda ytor. I S är skogen tät och igenslyad. Terräng: Moränhöjd (N-S) med sluttningar. Skogsmark (övervägande granskog). Besiktning 2014. I centrala delen av området är grova murar och grovblockig recent stentipp. I SV delen av området är krönterrass som kan vara anlagd, 30 m l (N-S) och intill 1 m h i V. Omkring 100 m S om denna är möjligen ytterligare terrass. Längre i SV är recent odlingssten. I N invid Hunshults bebyggelse är spisiröse? 2 m h. Recent med järn inlagt.	Fornlämning
Urshult 316:1	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 210x60-180 m (ÖNÖ-VSV), bestående av ca 70 röjningsrösen. Dessa är 3-8 m i diam och 0,2-1,0 m h, av 0,1-0,7 m st stenar. Glest belägna i NV-V delen av området. Tätare förekomst i NÖ och S. Särskilt NÖ om vägen är flera rösen låga och övertorvade. Närmast åkermark i SÖ är recent sten pålagd. Besiktning 2014. Glest belägen i NV-V delen av området. Tätare förekomst i NÖ och S. Särskilt NÖ om vägen är flera rösen, låga och övertorvade och är ålderdomliga. Närmast åkermark i SÖ är recent sten pålagd.	Fornlämning
Urshult 587:1	Bro	Stenvalvbro, med tillhörande vägbank, 55 m l (NV-SÖ) och 4-4,5 m br och 1,5-2,0 m h. Bestående av ett spann, 5 m br och 1,7 m h, av 0,4-1,0 m l delvis	Fornlämning

		tuktade stenar, samt NV och SÖ om detta en vägbank, kantad av 1-2,5 m I tuktade stenar. Räckte av stenstolpar, ej förbundna. Ej i trafik. Även Raä nr 55?, Kalvsviks sn. Besiktning 2014. Belägen i sund mellan vattendrag. Bron bildar med sin vägbank sammanlagt en 95 m I sträcka (NV-SÖ).	
Urshult 628:1	Fyndplats	Lösfynd. Inom Hunshults byägor har en eggdel av en stenyxa (SHM nr 14364) upphittats. Besiktning 2014: Inget kunde ses.	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 629:1	Fyndplats	Lösfynd. Inom Sundslätts bys ägor har 1 skafthålsyxa (SHM inv.nr 4795) och 1 stenklubba med räna upphittats. Tidigare anteckningar: Wittlock J-A: "Jordfynd från Värends förhistoriska tid", sid 167 (Månadsblad 1883). Kjellmark K: Värends fornminnen, 1934. Kronobergsboken 1925, sid 123 ff. Besiktning 2014. Torde ingå i boplatsen Raä 4. Hela slutningen mot sjön bör ingå i boplats med hänsyn tagen till de rikliga fynd som gjorts genom åren.	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 631:1	Fyndplats	Lösfynd. Vid stranden vid N Sirköbron har 1 flintspån och 1 tjocknackig holkyxa upphittats. Tidigare anteckningar: Kjellmark K: Värends fornminnen (Smålandsposten). Kronobergsboken 1925, sid 123 ff. Besiktning 2014. Inget kunde ses vid besiktning.	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 632:1	Fyndplats	Lösfynd. Inom Sirkönäs ägor har upphittats: 1 tjocknackig räteggad flintyxa och 2 sländtrissor. Besiktning 2014: Området i anslutning till hållkistan raä 9 är höglänt och boplatslägen finns här. ffa mot S och i S-slutningen. Tidigare anteckningar: Kjellmark:Värends fornminnen (Smålandsposten)	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 658	Fornborg	Fornborg, ca 200x100 m (N-S). I borgområdet finns 3 friliggande murpartier, ett I V, ett I N och ett I SÖ. Det V murpartiet är ca 100 m I (NNÖ-SSV, NV-SÖ), intill 5 m br och 0,7 m h, av vanligen 0,2-0,9 st stenar. I mellersta delen skärs en sentida ägogräns med en stenmur. I anslutning till denna är stora delar av borgmuren bortplockad. I SV är möjligen en ca 1 m br öppning. Det N murpartiet är ca 50 m I (NV-SÖ), intill 4 m br och 0,5 m h, av vanligen 0,2-0,8 m st stenar. Det SÖ murpartiet är ca 40 m I (NNÖ-SSV), intill 3 m br och 0,2 m h, av vanligen 0,2-0,8 m st stenar. Delvis odistinkt. De partier som saknar murar består delvis av branta berg, men även av flackare partier. (Ej färdigbyggd?) Terräng: Markerat krönparti av sten och blockrik moränhöjd med berg i dagen. Skogsmark (blandskog). Publikation: Vejde, Albert. Två fornborgar i Varend. Ur: Hyltén Cavallius-föreningens årsbok 1940 – Länk till detta objekt: http://kulturarvsdata.se/raa/fmi/html/12000000086373 Besiktning 2014. Fornborgen är något märklig. Dess murar i V och NÖ är odiskutabla men mer än hälften av murlägena saknas och består av naturlig klappersten. En möjlig förklaring är att borgen är från historisk tid och kanske ej färdigbyggd, alternativt har funnits träpalissad som kompletterat stenmurarna.	Fornlämning
Urshult 659	Fossil åker	Röjningsröseområde, 260x70 m (NÖ-SV) bestående av ca 60 röjningsrösen, 1-3 m diam och 0,1-1 m h. I slutning V om väg och mellan vägar i N är flacka övermossade röjningsrösen. Nära sentida åker är påförd röjningssten. Terräng: Blockig moränmark. Skogsmark (bokskog).	Fornlämning
Urshult 660	Fångstgrop	Fångstgrop, varg,? 3 m diam och 0,5 m dj. Vall kring kanten, 1-2 m br och 0,1-0,4 m h. Beväxt med en tall och två granar. Intill och NV är flack yta, ca 10 m diam och 15 m V om fångstgrop är obestämbart grop 2-3 m diam och 0,1 m dj. Terräng: Morän/sandplata i grovblockig moränmark. Skogsmark (barrskog).	Fornlämning
Urshult 661	Stensättning	Stensättning? Närmast rund 4 m diam och 0,1 m h. Övertorvad med enstaka 0,1-0,3 m st stenar i ytan. Beväxt med en ek Terräng: Krön av låg moränudde (NÖ-SV). Skogsmark (blandskog). Något tveksam, låg belägen men har volym.	Fornlämning

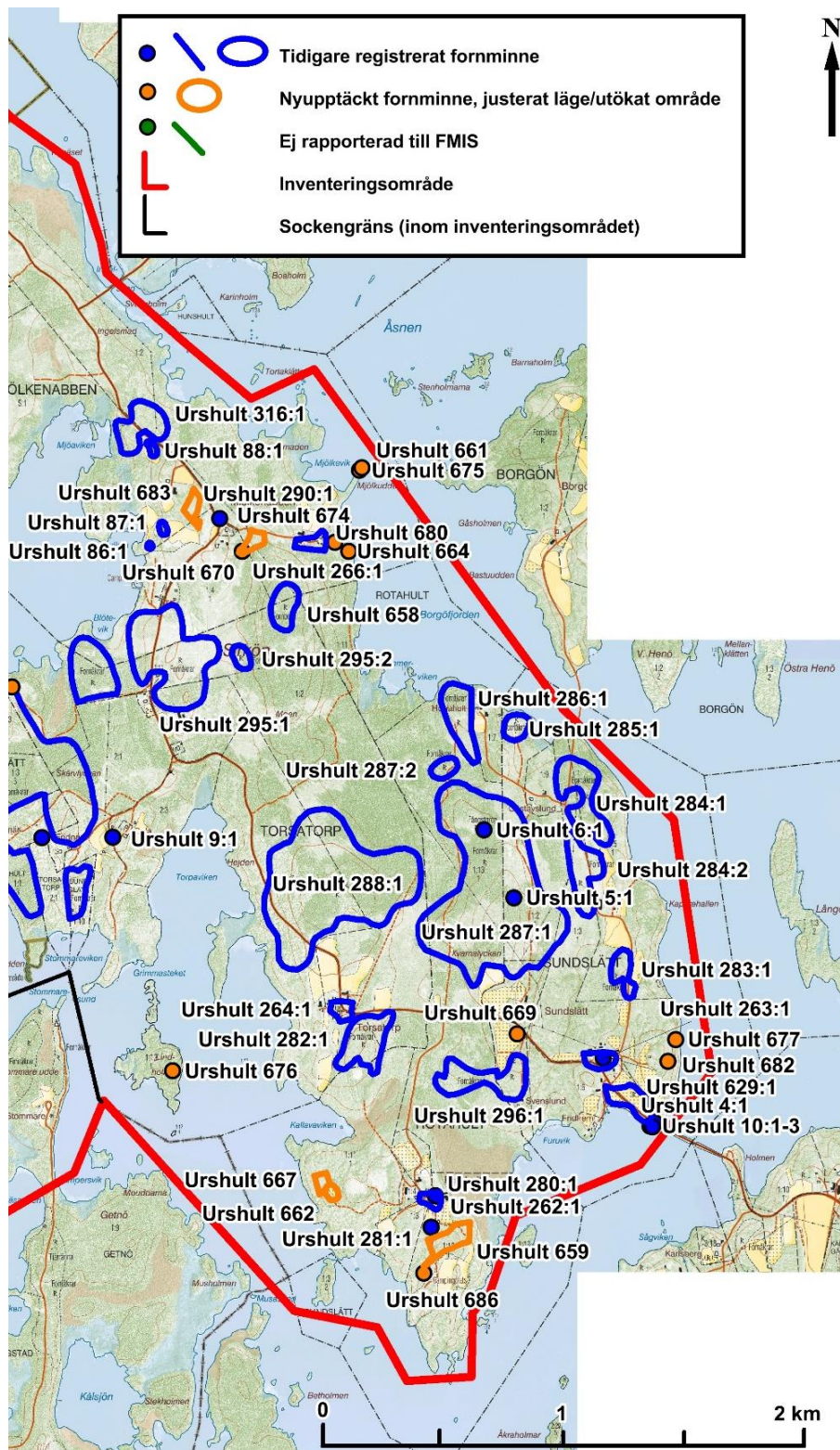
Urshult 662	Hägnad	Hägnad, närmast rund, 55 m diam. Utgörs av vällagd mur, 1,5 m h, 1 m br och 0,5 m i krön. Öppning i S, 3 m br. Muren inhägnar övergiven äppelodling. Sevård. Terräng: Lågt moränkrön. Skogsmark (hassel/bokskog).	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 663	Kolningsanläggning	Kolbotten, 13 m diam. Den svagt skålförmiga ytan begränsas av vall, 2-3 m br och intill 0,1 m h. Vid provstick framkom kolblandad jord. Beväxt med fyra stortallar och tiotal granar. Terräng: Flack moränplatå i grovblockig mark. Skogsmark (barrskog).	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 664	Industri övrig	Husgrund, 7x5 m (VNV-ÖSÖ) och 0,2-2,5 m h. Grunden är kallmurad i upp till fyra skift, öppning i S. Troligen har träbyggnad stått på grunden. Tillhörde bränneriet? Vars grund är ca 75 m NV. Terräng: Moränudde. Skogsmark (blandskog).	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 665	Fossil åker	Röjningsröseområde, 340x120-150 m (N-S). I området är minst 200 röjningsrösen, 1-5 m diam och 0,1-2 m h, tiotal stenmurar, 3-10 m l, 1 m br och 0,5-2 m h. Vattenhål i V, 3 m diam och 0,5 m dj, delvis stensatt kant. I området är 3 husgrunder, 6-15x2-8 m med delvis stensatta kanter. Centralt i området är minst 20 odlingsytor, 10-50 m diam och ibland skålförmiga. De större är platåer mellan storblockmark i NV och sjöstrand i SÖ. I sluttning mot V leder äldre körväg upp mot krönplatå, ca 10 m diam där väderkvarn stått. Delar av kvarnsten ligger kvar. Torpstuga står kvar med öppen mark runtom. Namnet Bergön känt sedan 1600-tal. Terräng: Storbblockmark med mellanliggande moränplatåer. Skogsmark (gles gallrad bokskog).	Fornlämning
Urshult 666	Fossil åker	Röjningsröseområde, 15x15 m (Ö-V), bestående av en stenröjd yta med 5 röjningsrösen, ca 2 m diam, 0,3-0,4 m h samt röjningssten upplagd på jordfasta block. Flack moränmark. Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 667	Fossil åker	Röjningsröseområde, 80x60 m (N-S) bestående av ca 30 röjningsrösen, 1-3 m diam och 0,1-0,5 m h. I V delen tämligen flacka rösen. Öppna ytor i storbblockig mark. Terräng: V-N-sluttande moränmark. Skogsmark (hassel/bokskog).	Fornlämning
Urshult 668	Fossil åker	Röjningsröseområde och dikad myrmark, 95x55 m (NÖ-SV). Röjningsröseområdet bestående av en stenröjd yta med ett 20-tal röjningsrösen. Den stenröjda ytan utgörs av områdets N del. Röjningsrösen är 2-3 m diam och intill 1,2 m h. Den utdikade myrmarken i S delen avvattnas åt V av ett tvärgående dike, ca 85 m l (närmast Ö-V), intill 1 m br och 0,5 m dj. Från detta dike löper 5 diken åt N, 5-20 m l, 0,5-1 m br och intill 0,5 m dj. Från myrmarkens V kant är en grävd/anlagd fåra i ett blockfält mellan myrmarken och Åsnens vattenyta. Försänkning/dalgång (Ö-V) mellan blockrika moränförhöjningar. Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 669	Kvarn	Kvarngrund. På hållmarkskrönet är 3-5 stenar 0,2-0,8 m st. Här stod fram till 1940-talet en väderkvarn. Uppgift Karin Urström, 95 år. Terräng: Skogsmark (blandskog).	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 670	Fångstgrop	Fångstgrop, 5 m diam och 1 m dj. Vall kring kanten 1-3 m br och 0,2-2 m h. Gropen stensatt i kanterna av 0,2-0,3 m st stenar. Terräng: Platå i NV-sluttande moränmark. Hagmark. Belägen i röjningsröseområdet G9. Uppgiftslämnare Staffan Pettersson.	Fornlämning
Urshult 671	Kvarn	Väderkvarn, plats för, bestående av en oval, stenröjd, utjämnad yta, 7x5 m (N-S). I Ö kanten av det stenröjda området är en halv kvarnsten av sandsten, 1,2 m i diam. Längs Ö kanten av ytan, i Ö-sluttningen, är en plan arbetsyta, 9x3 m (N-S) uppbyggd, av 0,2-0,9 m st, delvis kanthuggna stenar. Krön av mindre moränrygg (N-S). Äldre lövbevuxen odlingsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 672	Husgrund, historisk tid	Kojruin, 4x3 m (NNÖ-SSV), intill 2 m dj, ingrävd i sluttning. Vall längs V kanten, intill 3 m br, 0,5 m h, delvis utrasad i sluttningen. I ytan är rikligt med sten,	Övrig kulturhistorisk lämning

		0,1-0,5 m st, delvis kanthuggen. Öppning åt NV, 1 m br, 0,4 m dj. V-sluttning av blockig moränförhöjning. Skogsmark.	
Urshult 673	Fossil åker	Röjningsröseområde, 30 m diam, bestående av 6 röjningsrösen, 1-3 m diam och 0,1-0,2 m höga, övermossade. Marken intill är jämn och tämligen stenfri. Terräng: Skogsmark (bokskog).	Fornlämning
Urshult 674	Fossil åker	Röjningsröseområde, 130x30-70 m (NÖ-SV), bestående av ca 20 röjningsrösen 1-3 m diam och 0,1-0,8 m h. Äldre väg tvärrar över ca 150 m l (N-S). Recenta rösen i N. I SV delen av området är fångstgrop, se G8. Terräng: Moränplatåer i NV-sluttning. Skogsmark (bokskog).	Fornlämning
Urshult 675	Kvarn	Kvarngrund, 10 m diam i form av rund svagt nedsänkt platå. I mitten halvcirkelformad enkel stenrad (N-S)-(NÖ-SV) av 0,1-0,2 m st stenar. Terräng: Svagt Ö-sluttande moränplatå. Hagmark. Enligt markägaren grund till väderkvarn som nu står på Smålands Museum.	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 676	Röjningsröse	Röjningsröse, 3 m i diam, 0,4 m h av 0,3-0,4 m st stenar. V-sluttning av mindre moränförhöjning (N-S): Skogsmark. Området är mycket svåröverskådligt pga att ytan är till stora delar täckt med vindfällan	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 677	Brott/täkt	Stenbrott, 20x3-5 m (NV-SÖ). I NV ca 2 m dj, i block. Brytmärken, enstaka mindre brott och lös sten i närheten. Terräng: Ö-sluttande berg/moränmark. Skogsmark (bokskog).	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 678	Område med skogsbrukslämningar	Område med skogsbrukslämningar, 20 x15 m (Ö-V), bestående av 1 kolbotten efter resmila och 1 kojruin. Kolbottnen är rund, 13 m i diam, med flack skålad profil, bestående av ett intill 0,2 m tj kollager. 3 m Ö om kolbottnen är en kojruin, idag synlig som ett spismursröse, 1,5 m i sida (Ö-V) och 0,4 m h, av intill 0,4 m st, delvis kanthuggna stenar. V-sluttning av moränförhöjning (N-S). Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 679	Härd	Härd, 1,2x0,8 m (NÖ-SV). Kantställd håll i SV-gaveln 0,7 m l, 0,1 m tj och 0,2 m h. Tämligen flack mark intill. Terräng: Flack moränholme. Skogsmark (blandskog).	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 680	Industri övrig	Husgrund, 11x7 m (NNÖ-SSV) och 0,2-1,7 m h. Grundens S halva består av kallmurad skalmur, 1-1,7 m h och 1 m br. Denna del av grunden har nedsänkt golv, sannolikt källardel med ingång från N. Delvis i N delen av grunden gräsbeväxt, 0,2-0,4 m h. Enligt markägare har här funnits brännvinsbränneri på 1800-talets början. Orientering: Intill och S om sjöstrand. Terräng: Strandplatå av mjåla. Tomtmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 681	Stensättning	Stensättning, närmast rund, 5 m diam och 0,2 m h. Övermossad fyllning av 0,1-0,3 m st stenar. Grop i mitten, 2 m diam och 0,3 m dj. Beväxt med 3 lövträd. 4 m SV om stensättningen är en grop, 2 m diam och 0,4 m dj. Stensättningen är odistinkt men till platsen är knuten en vanlig folktrosägen om en lindorm och ett röse. Terräng: Lågt krön av morän mellan sjö och åkermark. Skogsmark (bokskog).	Fornlämning
Urshult 682	Brott/täkt	Stenbrott, 13 m diam och i V delen 4 m h-l brottytor och i sluttning mot Ö mot sjön är skarpkantade stena som förefaller bortkilade.. Terräng: Ö-sluttande bergkant. Skogsmark(bokskog).	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 683	Fossil åker	Röjningsröseområde, 160x50 m (N-S), bestående av ca 40 röjningsrösen, 2-4 m diam och 0,1-1,5 m h. Flera i centrala området är flacka och övertorvade, närmast åkrarna är påbyggd recent sten. Terräng: Flackt till svagt V-sluttande mjåla. Hagmark (bete).	Fornlämning
Urshult 684	Tegelindustri	Husgrund, 14x7 m (Ö-V). I Ö delen är skalmur, 1,2 m br av 0,5-1 m st stenar. Fyllning av 0,1-0,2 m st stenar samt tegel. Grundens V del är i form av oregelbunden hög, 0,5-1,9 m h. Genom grunden är körväg till sjön där enstaka tegelflis finns kvar. Två husvagnar är parkerade vid grunden. Beväxt med tre granar, en	Övrig kulturhistorisk lämning

		björk och sly. 8 m S om Ö gaveln är skalmur, 5 m l vid block, 1,5 m st. Enligt uppgift från ortsbo tegelbrukslämning. Terräng: Svagt N-sluttande moränplatå. Skogsmark (barrskog).	
Urshult 685	Hägnad	Stenmur, ca 40 m diam, begränsas av närmast cirkulär stenmur, 1-1,5 m h, 1-2 m br och avsmalnande uppåt. Muren är mycket vällagd och närmast i skalmursteknik. Öppning i S, 3 m br invid 3 m l block som ingår i muren. Inom området är minst 2 rösen, 2 m diam och 0,5-0,8 m h av oviss karaktär. Den avgränsade platån är tätt beväxt med sly och buskar. Gamla stubbar visar att platsen varit övergiven under längre tid. En äldre otydlig väg 40 m l (Ö-V), 3-4 m br leder in mot öppningen. Belägen på lågt krön i N delen av Sirkön. Skogsmark(blandskog).	Övrig kulturhistorisk lämning
Urshult 686	Kvarn	Uppgift om väderkvarnsplats. Enligt excerpt (Urshultskrönika 1988) fanns vid Kvarnlyckan i Rotahult en väderkvarn. En plan yta på krön är tillgänglig från väg. Terräng: Hällmarkskrön i moränmark. Hagmark/Campingplats.	Övrig kulturhistorisk lämning

Figur VI. Fornminnen i västra delen av Urshults socken inom inventeringsområdet. Underlagskarta: Fastighetskartan. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson 2014. © Länsstyrelsen.

Figur VII. Fornminnen i östra delen av Urshults socken inom inventeringsområdet. Underlagskarta: Fastighetskartan. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson 2014. © Länsstyrelsen.

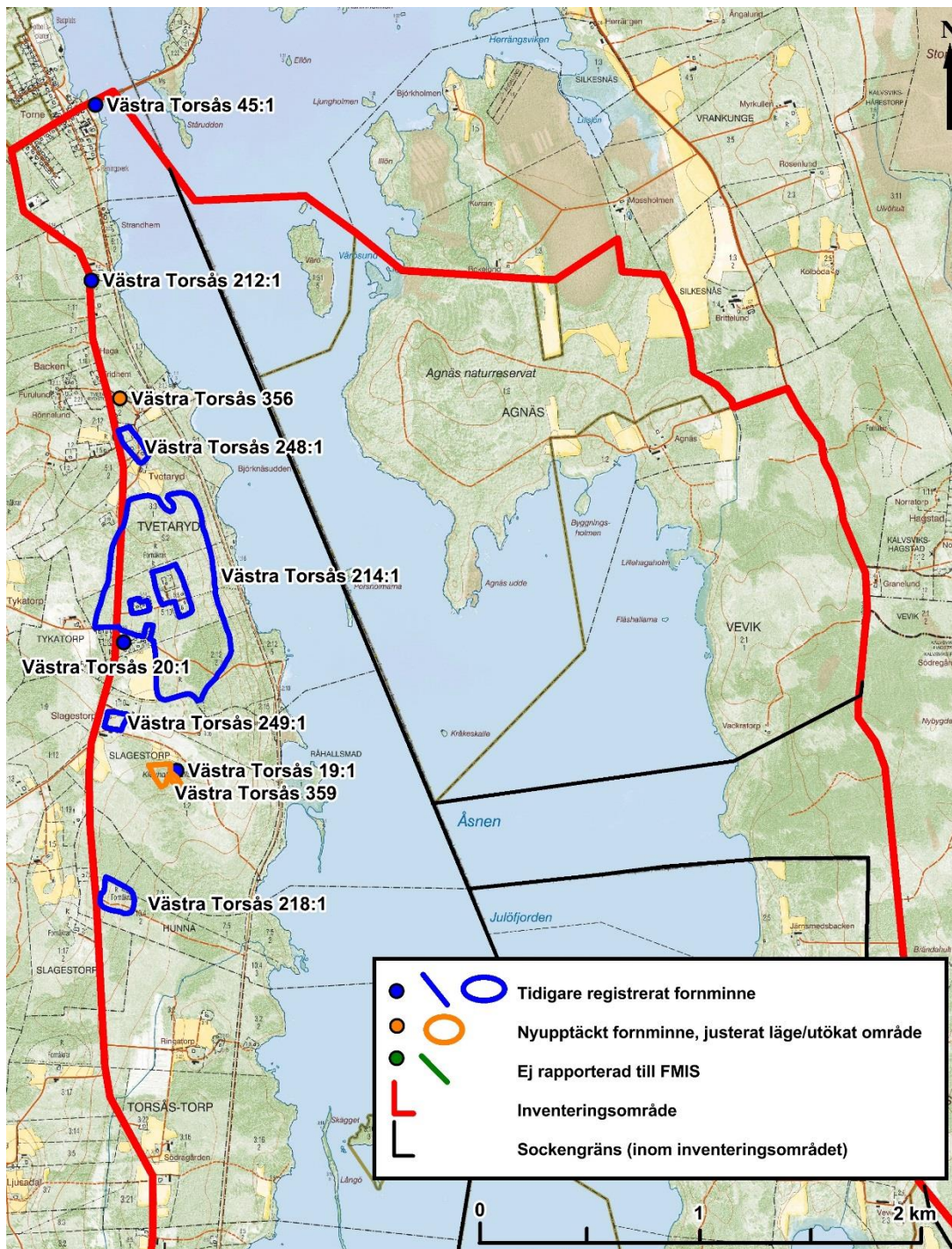
Västra Torsås socken

Tabell V. Fornminnen i Västra Torsås socken inom inventeringsområdet.

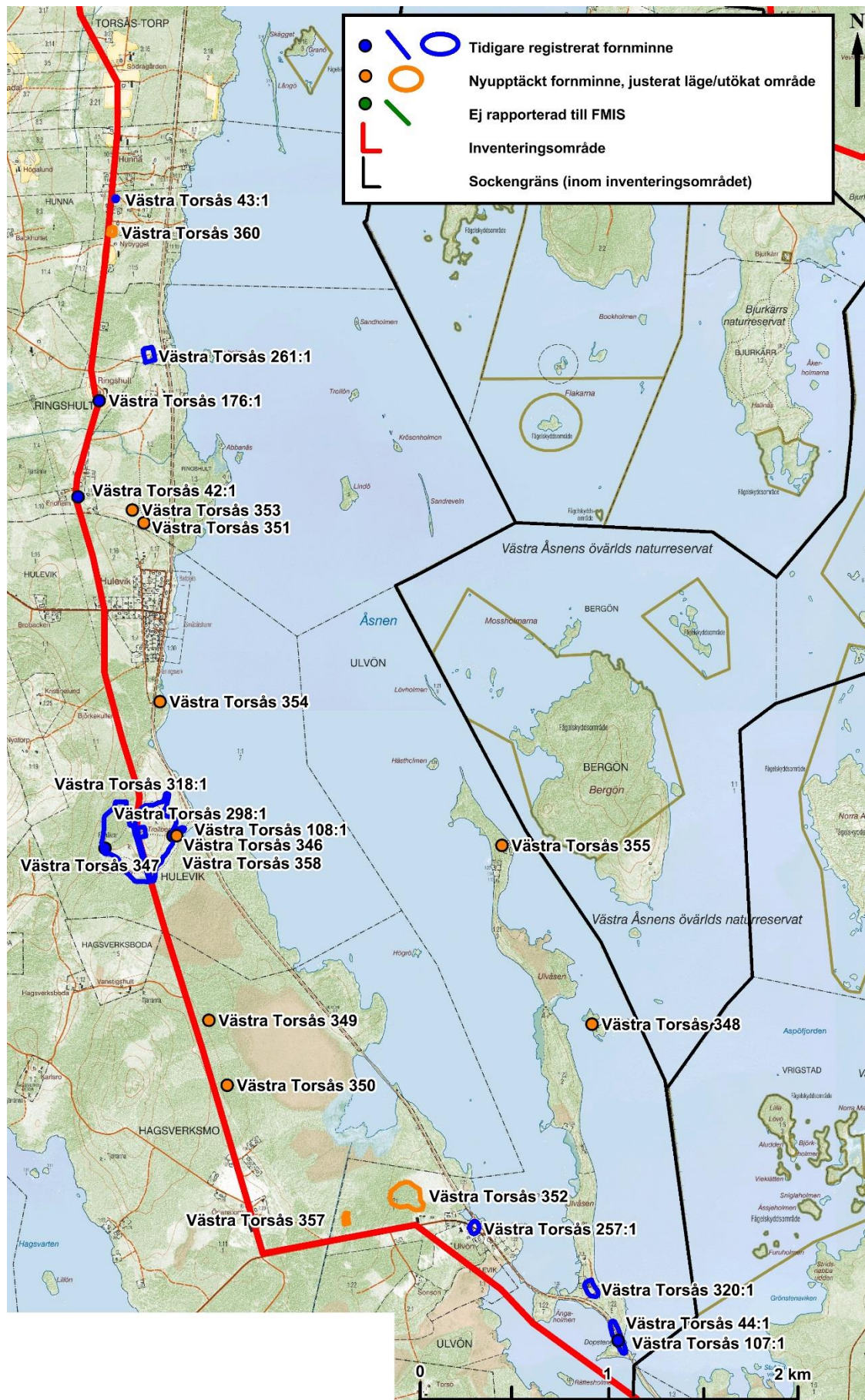
Obj. nr/ RAÄ-nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
Västra Torsås 19:1	Källa med tradition	Offerkälla, ca 3x1 m (NÖ-SV). I S kanten en 3x0,3 m st sten. I SV kanten en flat sten, 0,6x0,6 m. NÖ om källan är ett stort kluvet flyttblock. Vattnet tycks komma från en skreva i berget. Avrinning åt SV. S-sluttande moränmark. Skogsmark (löv). Tradition: En person såg silvermynt i källan. Han gick hem efter mer folk. Då de återkom var mynten förvandlade till löv. Namn: Klöshalla källa.	Fornlämning
Västra Torsås 20:1	Röse	Röse, runt, 10 m i diam och 0,75 m h. Stenarna är 0,2-0,5 m st. I mitten en grop, 3,5x3 m (NV-SÖ), i vilken det idag ligger två sentida stenblock, 1 m st. Krön av flack moränhöjd. Tomtmark. 8 m SSV om SV hörnet av stuga och 15 m Ö om väg.	Fornlämning
Västra Torsås 42:1	Stenkrets	Domarring, borttagen i samband med vägbygge omkring 1970. Osäker uppgift. Krön av mindre höjd i moränmark. Vägområde.	Uppgift om
Västra Torsås 43:1	Fossil åker	Röjningsröseområde, sentida, ca 30 m i diam, bestående av 5 röjningsrösen, 2-4 m i diam och 0,2-0,5 m h, av 0,15-0,3 m st stenar. Krön av moränrygg (N-S). Tomtmark.	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 44:1	Boplats	Stenåldersboplats, 180x30 m (NNV-SSÖ). Vid järnvägsbyggandet på 1870-talet hittades bl.a. 1 tvåreggad trindyxa av grönsten (L 1256), tvåreggad pilspets, 13 spån, 118 avslag (L 1257), dolk av flinta (L 1259), bryne av tät glimmerskiffer (L 1258). Mycket av boplatsen är förstörd, dels av järnvägen, dels att jordmassor tagits från åsen. Flack sandmark med täktgropar, Skogsmark (löv).	Fornlämning
Västra Torsås 45:1	Fyndplats	Fyndplats för spånkniv av flinta, SM L 1902, funnen vid byggandet av Torne bro omkr. 1884.	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 107:1	Naturföremål/-bildning med tradition	Flyttblock, 2,5x2 m (NÖ-SV) och 0,8 m h. Mitt på blocket en naturlig urgröpfung, 2x1,5 m (NÖ-SV) och 0,5 m dj. Vattenfylld. Sandrygg. 1 m V om f.d. järnvägsbank. Skyltad. Tradition: Sjuka badade och tvättade sig här, eftersom man trodde att stenen hade egenskapen att ta över deras sjukdomar. Namn: Dopstenen eller Näckens badkar.	Fornlämning
Västra Torsås 108:1	Naturföremål/-bildning med tradition	Bergshöjd, ca 70x30 m (ÖNÖ-VSV), med sprickbildningar, till stor del täckta av flyttblock så att grotliknande gångar bildats. Ö-sluttande, delvis blockrik moränmark. Skogsmark (löv). Skyltat. Tradition: Två bröder träter. Den ene går till kungs. På julafton får han domslutet, vilket lyder: Den av bröderna som först läser upp domen på juldagen vid kyrkan i Torsås by vinner. Brodern, som befinner sig i Stockholm, börjar sakta ta sig hemåt. Han är ledsen för att han förstår att det är han som kommer att förlora. Efter ett tag kommer en ryttare förbi och undrar varför han är så ledsen. Brodern berättar historien. Ryttaren erbjuder lift för han ska till Trollberget och strax är de där. Ryttaren säger att brodern måste stanna i berget hela natten, ända till morgonen, till första ringningen, annars går det honom inte väl. Brodern gör så och det blir han som först läser upp domslutet och vinner. Det sägs att det är Oden som var ryttaren. Namn: Trollbergen.	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 176:1	Fyndplats	Fyndplats för spetsnackig yxa av mörk bergart, 10,5 cm l, 5 cm br och 3,5 cm tj. Funnen vid grävning för vattenledning år 1957. Förvaras på gården.	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 212:1	Minnesmärke	Minnessten, 1,3 m h, 0,2-0,7 m br (N-S) och 0,3-0,6 m tj. Avsmalnande mot toppen. Lutar mot Ö. På V sidan står i djuprelief: T / 18 1/6 54. Flack moränmark. Tomtmark. 4 m Ö om väg och 8 m N om infartsväg.	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 214:1	Fossil åker	Fossil åkermark, ca 900x250-450 m (N-S), bestående av ca 1000 röjningsrösen och 2 odlingsterrasser. Röjningsrösen är runda –	Fornlämning

		oregelbundna, 3-8 m i diam och 0,1-0,6 m h, bestående av 0,15-0,4 m st stenar. En del rösen ligger mot jordfasta stenblock. Centralt i området finns 2 odlingsterrasser, ca 30 m l (N-S) och 0,3-1,0 m h. Krön och sluttningar av moränhöjd. Skogsmark (bok resp. gran).	
Västra Torsås 218:1	Fossil åker	Röjningsröseområde, ca 150x120 m (Ö-V), bestående av ca 50 röjningsrösen, runda – oregelbundna, 3-5 m i diam och 0,3-0,5 m h, bestående av 0,15-0,3 m st stenar. Flack moränhöjd. Skogsmark (lövsly).	Fornlämning
Västra Torsås 248:1	Bytomt/gårdstomt	Bytomt, ca 170x60 m (NNV-SSÖ), för Södragård, Mellangård och Norregård i Tvetaryd. Utsträckning enligt lantmäterikarta. Bebyggd. Äldsta belägg är från år 1388. Flack moränmark. Bytomt.	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 249:1	Bytomt/gårdstomt	Bytomt, ca 80x80 m (Ö-V), för Slagestorp. Utsträckning enligt lantmäterikarta. Bebyggd. Äldsta belägg är från år 1548.	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 257:1	Bytomt/gårdstomt	Gårdstomt, ca 70x60 m (N-S), för Ulvö. Bebyggd. Äldsta belägg är från år 1598. Flack grusmark. Bebyggelse och fritidsområde.	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 261:1	Bytomt/gårdstomt	Gårdstomt, ca 70x50 m (NNV-SSÖ), för Ringshult. Bebyggd. Lätt kuperad moränmark. Gårdstomt.	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 298:1	Bytomt/gårdstomt	Gårdstomt, ca 50x40 m (NNV-SSÖ), för Hulevik. 3 m N om stig och 34 m Ö om väg är en husgrund, 20x8 m (N-S). Delvis synlig stenfot, 0,1-0,2 m h, av 0,35-0,5 m l stenar, till större delen övertorvad. Mitt utmed Ö långsidan är ett spisröse, 3,5 m i diam och 1,0 m h, bestående av 0,2-0,6 m st stenar, delvis övertorvade. 15 m SSV om husgrunden, 4 m S om stig och 20 m Ö om väg är en jordkällaregrund, 8x6 m (N-S). Ingrävd i backen mot N. Kallmurade väggar, 1-1,5 m h och 0,7-1,2 m br, av 0,2-0,7 m st stenar. Ingång i S, 0,7 m br. Krön i moränmark. Skogsmark (löv).	Fornlämning
Västra Torsås 318:1	Område med fossil åkermark	Fossil åkermark, ca 430x370 m (N-S), bestående av minst 800 röjningsrösen och ett 10-tal odlingsterrasser. Röjningsrösen Ö om vägen är runda eller närmast runda, 3-6 m i diam och 0,2-0,7 m h, bestående av 0,2-0,4 m st stenar. En del röjningsrösen ligger mot jordfasta stenblock. Röjningsrösen V om vägen är runda-oregelbundna, 3-7 m i diam och 0,3-0,8 m h. En del ligger mot eller på jordfasta stenblock. Rösen V om vägen är i flertalet fall påverkade av sentida, historisk odling. Terrasserna är 10-30 m l och 0,2-1,0 m h. Terrasser finns både i Ö i sluttningen ner mot sjön och i V i sluttningen ner mot sank mark. Krön och sluttningar i moränmark. Skogsmark.	Fornlämning
Västra Torsås 320:1	Boplats	Boplats, ca 90x50 m (NNV-SSÖ). Enligt Kjellmark har bl.a. basändan av en flintdolk, liten skrapa, 2 knivar, avslag och spån samt knacksten hittats i åkern. Flack sandmark. Skogsmark (löv) på f.d. åker och tomtmark.	Fornlämning
Västra Torsås 346	Boplats	Boplats, okänd utsträckning. Omedelbart N om ett jordfast stenblock, 3x1,5 m (VNV-ÖSÖ) och 0,6 m h, gräves år 1965 en provgrop. I gropen framkom ett 100-tal flintavslag och flintspån av mesolitisk karaktär. Gropen grävdes med tillstånd av Smålands museum. Svag Ö-sluttning i ganska blockrik grusmark ner mot sjö. Skogsmark (bok).	Fornlämning
Västra Torsås 347	Lägenhetsbebyggelse	Husgrund, 9x5 m (N-S) och 0,2-0,3 m h, till största delen övertorvad. I N är ett spisröse, 3-3,5 m i diam och 0,5 m h, övertorvat med enstaka synliga stenar, 0,15-0,3 m st. Vid NÖ hörnet en mindre uppmurning av stenar. Husgrunden ligger inom fossil åkermark, RAÄ Västra Torsås 318:1. Småkuperad grusmark, nära kraftig V-sluttning ner mot sank mark. Skogsmark (gran).	Fornlämning
Västra Torsås 348	Skåre/jaktvärm	Grop, oval, 1,5x1 m (NV-SÖ), 0,5 m dj. Gropen saknar tydlig vall, utan omgivande yta är utjämnad av de stenar som tagits ur gropen. Oklar funktion, möjligen skåre/jaktvärm? Flackt, svallat blockfält på ö. Skogsmark	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 349	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 19 m i diam och 0,2-0,4 m h. Avslutas delvis av en vall, 1,5-3 m br och	Övrig kulturhistorisk lämning

		0,1-0,35 m h. Svagt NÖ-sluttande moränmark. Skogsmark (gran).	
Västra Torsås 350	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 17 m i diam och 0,2-0,5 m h. Omges av några otydliga stybbgropar, intill 0,3 m dj.	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 351	Lägenhetsbebyggelse	Husgrund, troligen efter ladugård, 9x6 m (NÖ-SV). Väggarna är 0,2-0,5 m h och består av övertorvade stenar. Fler grunder kan ej identifieras i den höga markvegetationen. Lätt kuperad grusmark. Skogsmark (lövsly och granplantering). 1 m SV om stig. Namn enligt Hembygdsföreningen: Tyskahemmet. Brukat in på 1900-talet. Torpet finns ej redovisat på Generalstabskartan.	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 352	Fossil åker	Röjningsröseområde, sentida, 175x125 m (Ö-V), bestående av ca 300 röjningsrösen, oregelbundna, 3-6 m i diam och 0,2-0,6 m h, av 0,15-0,4 m st stenar. Rösena ligger ofta på jordfasta stenblock. Flack, svagt VNV-sluttande moränmark. Skogsmark (gran).	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 353	Lägenhetsbebyggelse	Husgrund, ca 9x6 m (N-S) och 0,1-0,2 m h, övertorvad. I N spisröse, 3 m i diam och 0,8 m h, av 0,2-0,4 m st stenar. Flack grusmark. Skogsmark (lövsly och granplantering). Namn enligt Hembygdsföreningen: Ringsdal. Brukat in på 1900-talet. Torpet finns ej redovisat på Generalstabskartan.	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 354	Kolningsanläggning	Kolugns lämning, 30x10-18 m (N-S), bredast i S, och 0,3-0,7 m h, bestående av tegel och järn- och plåtskrot. Ojämn yta. Flack moränmark. Skogsmark (blandskog). 17 m Ö om f.d. järnvägsbank.	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 355	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 16 m i diam och 0,3 m h. I V täktskada, 8x2 m (N-S) och 0,3 m dj. Flack grusmark. Skogsmark (blandskog). 28 m V om V hörnet av fritidsstuga.	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 356	Minnesmärke	Minnessten, granit, 0,8 m h, 1,1 m l (NV-SÖ) och 0,3 m tj. På SV sidan står i djuprelief, svartmålat: 17/9 1834 / CMT: Omedelbart NÖ om väg och omedelbart SV om fastighetsgräns.	Fornlämning
Västra Torsås 357	Fossil åker	Röjningsröseområde, sentida, 60x25 m (N-S), bestående av ett 15-tal röjningsrösen, oregelbundna, 1-4 m i diam och 0,2-0,5 m h, av 0,15-0,4 m st stenar. Flertalet ligger på jordfasta stenblock. Blockrik moränmark med sank mark i V. Skogsmark (bar).	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 358	Brott/täkt	Stenbrott, 7 m l (NNÖ-SSV), utmed Ö sidan av uppstickande urberg, 1-1,5 m h, med brottytor mot Ö. Intill ligger ett 10-tal stenar, 0,5-1 m st, med bormärken. Ö-sida av uppstickande urberg. Skogsmark (bok). 5 m NNV om stig.	Övrig kulturhistorisk lämning
Västra Torsås 359	Fossil åker	Röjningsröseområde, sentida, 170x100 (NV-SÖ), bestående av ca 50 röjningsrösen, runda - oregelbundna, 2-5 m i diam och 0,2-0,7 m h, av 0,1-0,35 m st stenar. Rösena ligger ofta mot jordfasta stenblock. S-sluttande moränmark. Skogsmark (löv).	Fornlämning
Västra Torsås 360	Fossil åker	Röjningsröseområde, sentida, 45x35 m (N-S), bestående av 10 röjningsrösen, oregelbundna, 2,5-5 m i diam och 0,4-0,8 m h, av 0,15-0,35 m st stenar. V-sluttande moränmark. Skogsmark (gran).	Övrig kulturhistorisk lämning

Figur VIII. Formنینen i norra delen av Västra Torsås socken inom inventeringsområdet. Underlagskarta: Fastighetskartan. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson 2014. © Länsstyrelsen.

Figur IX. Forminnet i södra delen av Västra Torsås socken inom inventeringsområdet. Underlagskarta: Fastighetskartan. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson 2014. © Länsstyrelsen

Bilaga 2. Fotodokumentation

Nedan redovisas listor över fotodokumentationen av fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar sockenvis. Dessa foton finns på CD levererad till Länsstyrelsen i Kronobergs län.

Fotolista 1. Miljöbilder från inventeringsområdet.

Foto ID	Objektnr, motiv	Riktning från	Fotograf
Hunshult_SSO_20141011	Detalj av byn Hunshult	SSO	Lennart Klang
Julön_NV_20141006	Del av blockig ås på norra delen av ön	NV	Ola Nilsson
Urshult 4_översikt_S_2014104	Vy över stenåldersboplatsen	S	Gerhard Flink
Vemboön_Ängsfruktodling med boskap_20141006	Ängsfruktodling med betande boskap	S	Gerhard Flink
Västra Torsås_Nappgranen_N_20140929a	Nappgranen	S	Sune Jönsson
Västra Torsås_Nappgranen_N_20140929	Nappgranen, detalj	S	Sune Jönsson
Åsnen_bron Sirkön Hössön_VNV_20141005	Stenvalvbro och modern bro mellan Sirkön och Hössö-halvön	VNV	Lennart Klang
Åsnen_holme N Bergön_O_20141002	Holme norr om Bergön	O	Gerhard Flink

Almundsryds socken

Fotolista 2. Fotodokumentation från Almundsryds socken.

Foto ID	Objektnr, motiv	Riktning från	Fotograf
Almundsryd 121_S_20141006	Almundsryd 121:2, stenåldersboplats m.m.	S	Sune Jönsson
Almundsryd 144_V_20141006	Almundsryd 144:1, hållkista, uppgift om	V	Sune Jönsson
Almundsryd 192_S_20141006	Almundsryd 192:1, bytomt	S	Sune Jönsson
Almundsryd 386_S_20141006	Almundsryd 386:1, röjningsrösen	S	Sune Jönsson
Almundsryd 387_S_20141006	Almundsryd 387:1, röse	S	Sune Jönsson
Almundsryd 388_N_20141006	Almundsryd 388:1, röjningsrösen	N	Sune Jönsson
Almundsryd 389_SO_20141006	Almundsryd 389:1, röjningsrösen	SO	Sune Jönsson
Almundsryd 504_S_20141007	Almundsryd 504, bläckning	S	Sune Jönsson
Almundsryd 505_S_20141007	Almundsryd 505, bläckning	S	Sune Jönsson
Almundsryd 506_V_20141007	Almundsryd 506, bläckning	V	Sune Jönsson
Almundsryd 507_SO_20141007	Almundsryd 507, bläckning	SO	Sune Jönsson
Almundsryd 508_NO_20141007	Almundsryd 508, bläckning	NO	Sune Jönsson
Almundsryd 509_SSO_20141007	Almundsryd 509, bläckning	SSO	Sune Jönsson
Almundsryd 526_1_SO_20140930	Almundsryd 526, kolbotten	SO	Lennart Klang
Almundsryd 527_S_20141007	Almundsryd 527, röjningsrösen	S	Sune Jönsson
Almundsryd 528_SSV_20141006	Almundsryd 528, kolbotten	SSV	Sune Jönsson
Almundsryd 529_1_SO_20140930	Almundsryd 529, grund efter hólada	SO	Lennart Klang
Almundsryd 530_S_20141007	Almundsryd 530, tjärränna	S	Sune Jönsson
Almundsryd 531_NO_20141006	Almundsryd 531, kolbotten	NO	Sune Jönsson
Almundsryd 532_V_20141007	Almundsryd 532, ladugrund	V	Sune Jönsson
Almundsryd 533_N_20141007	Almundsryd 533, röjningsrösen	N	Sune Jönsson
Almundsryd 534_ONO_20141007	Almundsryd 534, kolbotten	ONO	Sune Jönsson
Almundsryd 535_18_20141007	Almundsryd 535, kolbotten	Ö	Sune Jönsson
ON 2014.12_S_20140930	ON 2014:12, färdväg	S	Ola Nilsson

Kalvsviks socken

Fotolista 3. Fotodokumentation från Kalvsviks socken.

Foto ID	Objektnr, motiv	Riktning från	Fotograf
Kalvsvik 177_1_NV_20141001	Kalvsvik, 177:1, röjningsrösen	NV	Lennart Klang
Kalvsvik 177_2_SO_20141001	Kalvsvik 177:2, röjningsrösen	SO	Lennart Klang
Kalvsvik 180_SV_20141006	Kalvsvik 180, röjningssten	SV	Ola Nilsson
Kalvsvik 181_1_NO_20141001	Kalvsvik 181, kolbotten	NO	Lennart Klang
Kalvsvik 182_S_20141006	Kalvsvik 182, hägnad	S	Ola Nilsson
Kalvsvik 183_1_N_20141008	Kalvsvik 183, röjningsrösen	N	Lennart Klang
Kalvsvik 184_V_20141006	Kalvsvik 184, hägnad	V	Ola Nilsson
Kalvsvik 185_1_SV_20141006	Kalvsvik 185, grund för boningshus	SV	Ola Nilsson
Kalvsvik 185_2_S_20141006	Kalvsvik 185, grund för källarhus	S	Ola Nilsson
Kalvsvik 186_1_SV_20141007	Kalvsvik 186, röjningsrösen	SV	Lennart Klang
Kalvsvik 187_1_SV_20141008	Kalvsvik 187, röjningsrösen	SV	Lennart Klang
Kalvsvik 188_SV_20141006	Kalvsvik 188, röjningsrösen	SV	Ola Nilsson
Kalvsvik 189_1_N_20141007	Kalvsvik 189, vägbank	N	Lennart Klang
Kalvsvik 190_S_20141006	Kalvsvik 190, husgrund	S	Ola Nilsson
Kalvsvik 191_SO_20141010	Kalvsvik 191, husgrund	SO	Ola Nilsson
Kalvsvik 192_1_NNO_20141007	Kalvsvik 192, röjningsrösen	NNO	Lennart Klang
Kalvsvik 193_V_20141006	Kalvsvik 193, röjd plåtå O om torplämning	V	Ola Nilsson
Kalvsvik 193_SV_20141006	Kalvsvik 193, röjningssten mellan stenröjda ytor	SV	Ola Nilsson
Kalvsvik 194_S_20141009	Kalvsvik 194, röjningsröse	S	Ola Nilsson
Kalvsvik 195_O_20141006	Kalvsvik 195, röjningsröse	O	Ola Nilsson
Kalvsvik 196_S_20141007	Kalvsvik 196, röjningsröse	S	Ola Nilsson

Skatelövs socken

Fotolista 4. Fotodokumentation från Skatelövs socken.

Foto ID	Objektnr, motiv	Riktning från	Fotograf
Skatelöv 41_NO_20141009	Skatelöv 41, det ursprungliga läget för Smedstorpet	NO	Ola Nilsson
Skatelöv 454_1_SV_20141007	Skatelöv 454, stentipp	SV	Lennart Klang
Skatelöv 455_N_20141003	Skatelöv 455, täktgropar	N	Ola Nilsson
Skatelöv 456_SV_20141006	Skatelöv 456, röjningsröse	SV	Ola Nilsson
Skatelöv 457_O_20141009	Skatelöv 457, stenvall	O	Ola Nilsson
Skatelöv 458_1_NO_20141007	Skatelöv 458, röjningsrösen	NO	Lennart Klang
Skatelöv 459_1_S_20141007	Skatelöv 459, röjningsrösen	S	Lennart Klang
Skatelöv 460_1_S_20141007	Skatelöv 460, husgrund Mobergstorpet	S	Lennart Klang
Skatelöv 461_1_NV_20141007	Skatelöv 461, röjningsröse	NV	Lennart Klang
Skatelöv 462_1_SV_20141007	Skatelöv 462, röjningsrösen	SV	Lennart Klang
Skatelöv 463_1_SO_20141007	Skatelöv 463, röjningsröse	SO	Lennart Klang
Skatelöv 464_1_V_20141007	Skatelöv 464, stenmur med spisröse efter torpet Mobergstorpet i bakgrunden	V	Lennart Klang
Skatelöv 464_3_NO_20141007	Skatelöv 464, husgrund efter ängslada vid Mobergstorpet	NO	Lennart Klang
Skatelöv 465_1_SSV_20141008	Skatelöv 465, röjningsrösen	SSV	Lennart Klang
Skatelöv 466_S_20141003	Skatelöv 466, vägbank	S	Ola Nilsson
Skatelöv 467_1_V_20141002	Skatelöv 467, röjningsrösen	V	Lennart Klang
Skatelöv 468_1_OSO_20141009	Skatelöv 468, hus- eller källargrund	OSO	Lennart Klang
Skatelöv 469_1_NO_20141008	Skatelöv 469, röjningsrösen, stenmur i bakgrunden	NO	Lennart Klang
Skatelöv 470_N_20141008	Skatelöv 470, röjningsröse, skadat vid anläggandet av sentida härd	N	Ola Nilsson
Skatelöv 471_1_SO_20141002	Skatelöv 471, husgrund	SO	Lennart Klang
Skatelöv 472_V_20140929	Skatelöv 472, grund efter linbastu	V	Ola Nilsson
Skatelöv 473_1_SO_20141002	Skatelöv 473, röjningsrösen	SO	Lennart Klang
Skatelöv 474_S_20141009	Skatelöv 474, husgrund	S	Sune Jönsson
Skatelöv 475_V_20141008	Skatelöv 475, stenvall som delar av ön	V	Ola Nilsson
Skatelöv 476_1_S_20141006	Skatelöv 476, röjningsrösen	S	Lennart Klang
Skatelöv 477_1_S_20141012	Skatelöv 477, Agnäs gårdstomt	S	Lennart Klang
Skatelöv 478_S_20141009	Skatelöv 478, kolbotten	S	Sune Jönsson
Skatelöv 479_N_20141007	Skatelöv 479, röjningsrösen	N	Ola Nilsson
Skatelöv 480_1_SV_20141006	Skatelöv 480, röjningsrösen	SV	Lennart Klang
Skatelöv 481_O_2014100	Skatelöv 481, röjningsrösen, sentida	O	Sune Jönsson
Skatelöv 482_1_SO_20141006	Skatelöv 482, röjningsrösen, stenmur i bakgrunden	SO	Lennart Klang
Skatelöv 483_1_S_20141006	Skatelöv 483, röjningsrösen	S	Lennart Klang
Skatelöv 484_1_O_20141006	Skatelöv 484, fossil åker med terrasskant	O	Lennart Klang
Skatelöv 485_1_S_20141001	Skatelöv 485, kolbotten	S	Ola Nilsson
Skatelöv 486_1_N_20141006	Skatelöv 486, vägbank	N	Lennart Klang
Skatelöv 487_1_NO_20141009	Skatelöv 487, kolningsanläggning och lastageplats	NO	Lennart Klang
Skatelöv 488_1_SSV_20141009	Skatelöv 488, röjningsrösen med sentida röjningssten	SSV	Lennart Klang
Skatelöv 489_1_V_20141006	Skatelöv 489, röjningsrösen	V	Lennart Klang
Skatelöv 490_1_OSO_20141003	Skatelöv 490, röjningsrösen, stenmur	OSO	Lennart Klang
Skatelöv 491_1_SO_20141002	Skatelöv 491, röjningsrösen	SO	Lennart Klang
Skatelöv 492_1_SSV_20141003	Skatelöv 492, röjningsrösen	SSV	Lennart Klang

Skatelöv 493_1_SO_20141002	Skatelöv 493, husgrund	SO	Lennart Klang
Skatelöv 494_1_NV_20141002	Skatelöv 494, röjningsrösen	NV	Lennart Klang
Skatelöv 496_1_S_20141002	Skatelöv 496, röjningsrösen och stenmur	S	Lennart Klang
Skatelöv 496_1_SO_20141003	Skatelöv 496, terrasskant till fossil åker, röjningsrösen	SO	Lennart Klang
Skatelöv 497_1_V_20141003	Skatelöv 497, hålväg	V	Lennart Klang
Skatelöv 498_1_S_20141006	Skatelöv 498, röjningsrösen	S	Lennart Klang
Skatelöv 499_1_S_20141002	Skatelöv 499, röjningsrösen och terrasskant till fossil åker	S	Lennart Klang
Skatelöv 500_1_VNV_20141003	Skatelöv 500, naturbildning "liggande höna"	VNV	Lennart Klang
Skatelöv 501_SSV_20141002	Skatelöv 501, terrasskant till fossil åker och röjningssten	SSV	Lennart Klang
Skatelöv 502_1_O_20141002	Skatelöv 502, stensättning? I röjningsröseområde	O	Lennart Klang
Skatelöv 503_1_SSV_20141003	Skatelöv 503, röjningsrösen	SSV	Lennart Klang
Skatelöv 504_1_SSO_20141002	Skatelöv 504, terrassering	SSO	Lennart Klang
Skatelöv 505_1_ONO_20141003	Skatelöv 505, röjningsrösen	ONO	Lennart Klang
Skatelöv 506_O_20140929	Skatelöv 506, stenröjd väg mot mossodling	O	Ola Nilsson
Skatelöv 507_1_N_20141002	Skatelöv 507, röjningsrösen	N	Lennart Klang
Skatelöv 508_V_20141005	Skatelöv 508, stensatt dike och odlingsyta	V	Ola Nilsson
Skatelöv 509_1_S_20141003	Skatelöv 509, röjningsrösen	S	Lennart Klang
Skatelöv 510_1_V_20141002	Skatelöv 510, röjningsrösen	V	Lennart Klang
Skatelöv 511_1_SV_20140929	Skatelöv 511, husgrund torpet Fällan	SV	Lennart Klang
Skatelöv 511_5_S_20140929	Skatelöv 511, källargrund torpet Fällan	S	Lennart Klang
Skatelöv 512_1_N_20141006	Skatelöv 512, röjningsrösen	N	Lennart Klang
Skatelöv 513_1_SO_20141003	Skatelöv 513, röjningsrösen	SO	Lennart Klang
LK 2014.1069_1_SV_20141007	LK 2014:1069, hus- eller källargrund	SV	Lennart Klang
LK 2014.1072_1_SV_20141007	LK 2014:1072, husgrund (efter ladugård)	SV	Lennart Klang
LK 2014.1108_1_NV_20141008	LK 2014:1108, stenmur	NV	Lennart Klang
LK 2014.1152_1_SO_20141008	LK 2014:1152, stenmur	SO	Lennart Klang

Urshults socken

Fotolista 5. Fotodokumentation från Urshults socken.

Foto ID	Objektnr, motiv	Riktning från	Fotograf
Urshult 4_1_N_20141008	Urshult 4:1, vy över stenåldersbopplats	N	Gerhard Flink
Urshult 6_SV_20141001	Urshult 6:1, fångstgrop för varg	SV	Ingela Norlin
Urshult 9_O_20141007	Urshult 9:1, hållkista	O	Gerhard Flink
Urshult 10_1_SV_20140930	Urshult 10:1, minnessten	SV	Gerhard Flink
Urshult 10_2_NO_20140930	Urshult 10:2, minnessten	NO	Gerhard Flink
Urshult 10_3_NO_20140930	Urshult 10:3, minnessten	NO	Gerhard Flink
Urshult 86_S_20141004	Urshult, 86:1, bopplats	S	Ingela Norlin
Urshult 284_O_20140930	Urshult 284:1-2, röjningsröse	O	Gerhard Flink
Urshult 284_NO_20140930	Urshult 284:1-2, röjningsrösen	NO	Gerhard Flink
Urshult 285_S_20140930	Urshult 285:1, röjningsröse på tomt	S	Gerhard Flink
Urshult 286_N_20140930	Urshult 286:1, röjningsröse	N	Gerhard Flink
Urshult 288_O_20141008	Urshult 288:1, röjningsrösen	O	Gerhard Flink
Urshult 293_O_20141008	Urshult 293:1, röjningsrösen	O	Gerhard Flink
Urshult 295_SO_20141008	Urshult 295:1-2 röjningsrösen	SO	Gerhard Flink
Urshult 296_O_20141001	Urshult 296:1, röjningsrösen	O	Gerhard Flink
Urshult 315_N_20141008	Urshult 315:1, väg och röjningsrösen	N	Gerhard Flink
Urshult 587_N_20140930	Urshult 587:1, stenvalvbro	N	Gerhard Flink
Urshult 629_S_20140930	Urshult 629:1, gårdstomt	S	Gerhard Flink
Urshult 658_S_20140930	Urshult 658, del av västra borgvallen	S	Gerhard Flink
Urshult 660_N_20141002	Urshult 660, fångstgrop, varg?	N	Gerhard Flink
Urshult 661_SSV_20141005	Urshult 661, stensättning	SSV	Gerhard Flink
Urshult 665 Brukningsväg S_20141002	Urshult 665, brukningsväg	S	Ola Nilsson
Urshult 665 röjningsrösen V delen_S_20141002	Urshult 665, röjningsrösen i västra delen av Bergön	S	Gerhard Flink
Urshult 666_O_20141002	Urshult 666, röjningsröse	O	Ola Nilsson
Urshult 668_SV_20141002	Urshult 668, röjningsrösen	SV	Ola Nilsson
Urshult 671_N_20141002	Urshult 671, plats för väderkvarn	N	Ola Nilsson
Urshult 672_N_20141002	Urshult 672, kojruin	N	Ola Nilsson
Urshult 676_NO_20141002	Urshult 676, röjningsröse	NO	Ola Nilsson
Urshult 678_O_20141002	Urshult 678, kolbotten	O	Ola Nilsson
Urshult 679_S_20141002	Urshult 679, härd	S	Gerhard Flink
Urshult 680_SV_20141005	Urshult 680, grund efter bränneri	SV	Gerhard Flink
Urshult 682_O_20140929	Urshult 682, stenbrott	O	Gerhard Flink
Urshult 685_VSV_20140929	Urshult 685, hägnader och röjd yta	VSV	Gerhard Flink

Västra Torsås socken

Fotolista 6. Fotodokumentation från Västra Torsås socken.

Foto ID	Objektnr, motiv	Riktning från	Fotograf
Västra Torsås 19_S_20141002	Västra Torsås 19:1, offerkälla	S	Sune Jönsson
Västra Torsås 20_NO_20141002	Västra Torsås 20:1, gravröse	NO	Sune Jönsson
Västra Torsås 42_S_20141001	Västra Torsås 42:1, domarring, uppgift om	S	Sune Jönsson
Västra Torsås 43_VNV_20141001	Västra Torsås 43:1, röjningsrösen, sentida	VNV	Sune Jönsson
Västra Torsås 44_S_20140930	Västra Torsås 44:1, stå-boplats	S	Sune Jönsson
Västra Torsås 45_S_20141002	Västra Torsås 45:1, fyndplats	S	Sune Jönsson
Västra Torsås 107_O_20140930	Västra Torsås 107:1, Dopstenen	O	Sune Jönsson
Västra Torsås 108_S_20140929	Västra Torsås 108:1, Trollbergen	S	Sune Jönsson
Västra Torsås 176_S_20141001	Västra Torsås 176:1, fyndplats	S	Sune Jönsson
Västra Torsås 212_V_20141003	Västra Torsås 212:1, minnessten	V	Sune Jönsson
Västra Torsås 214_NO_20141003	Västra Torsås 214:1, fornkärlar	NO	Sune Jönsson
Västra Torsås 218_S_20141002	Västra Torsås 218:1, fornkärlar	S	Sune Jönsson
Västra Torsås 248_SV_20141002	Västra Torsås 248:1, bytomt	SV	Sune Jönsson
Västra Torsås 249_SV_20141002	Västra Torsås 249:1, bytomt	SV	Sune Jönsson
Västra Torsås 257_O_20140930	Västra Torsås 257:1, gårdstomt	O	Sune Jönsson
Västra Torsås 261_O_20141001	Västra Torsås 261:1, gårdstomt	O	Sune Jönsson
Västra Torsås 298_S_20140929	Västra Torsås 298:1, gårdstomt	S	Sune Jönsson
Västra Torsås 318_SO_20140929	Västra Torsås 318:1, fornkärlar	SO	Sune Jönsson
Västra Torsås 320_O_20140930	Västra Torsås 320:1, stenåldersboplats	O	Sune Jönsson
Västra Torsås 346_O_20140929	Västra Torsås 346:1, stenåldersboplats	O	Sune Jönsson
Västra Torsås 347_SO_20140929	Västra Torsås 347, torplämning	SO	Sune Jönsson
Västra Torsås 348_SO_20140930	Västra Torsås 348, jakt/skjutskåre	SO	Ola Nilsson
Västra Torsås 349_SV_20140930	Västra Torsås 349, kolbotten	SV	Sune Jönsson
Västra Torsås 350_S_20140930	Västra Torsås 350, kolbotten	S	Sune Jönsson
Västra Torsås 351_N_20141008	Västra Torsås 351, torplämning	N	Sune Jönsson
Västra Torsås 352_V_20140930	Västra Torsås 352, röjningsrösen, sentida	V	Sune Jönsson
Västra Torsås 353_SV_20141008	Västra Torsås 353, torpruin	SV	Sune Jönsson
Västra Torsås 354_SO_20140929	Västra Torsås 354, kolugnslämning	SO	Sune Jönsson
Västra Torsås 355_O_20140930	Västra Torsås 355, kolbotten	O	Sune Jönsson
Västra Torsås 356_SV_20141003	Västra Torsås 356, minnessten	SV	Sune Jönsson
Västra Torsås 357_N_20140929	Västra Torsås 357, röjningsrösen, sentida	N	Sune Jönsson
Västra Torsås 358_SO_20140929	Västra Torsås 358, stenbrott	SO	Sune Jönsson
Västra Torsås 359_O_20141002	Västra Torsås 359, röjningsrösen	O	Sune Jönsson
Västra Torsås 360_N_20141001	Västra Torsås 360, röjningsrösen, sentida	N	Sune Jönsson

Fördjupad kultur- och fornlämningsinventering inom västra Åsnenområdet

Inför den planerade nationalparken vid Åsnen beslutade Länsstyrelsen i Kronobergs län att en fördjupad kultur- och fornlämningsinventering skulle genomföras inom västra Åsnenområdet i Kronobergs län. Uppdraget genomfördes september – november 2014 i samverkan mellan de företag som ingår i konsultgruppen Landskapsarkeologerna. Sedan tidigare fanns 90 lokaler förtecknade i FMIS och genom utredningen registrerades 133 nya. Fornlämningssituationen i området har också analyserats i relation det regionala och nationella kunskapsläget. Fokus i uppdraget har legat på fornminnen och inga enskilda byggnader har bedömts. Däremot har bebyggelsens karaktär studerats översiktligt och en kulturgeografisk analys utförts.

Genom utredningen utvärderades också åtta sammanhållna kulturhistoriska miljöer som, utifrån främst fornlämningsituationen, bedömdes som sevärd och lämpliga att utveckla till besöksmål i anslutning till den planerade nationalparken. Dessutom föreslogs tio ämnesområden som bedömts lämpliga för besökare att ta del av för att tillägna sig kulturhistoriska värden i västra Åsnenområdet. De har alla ett antikvariskt värde, samtidigt som de kan presenteras ur ett barn- och mångfaldsperspektiv som öppnar för mer konkreta publika åtgärder.